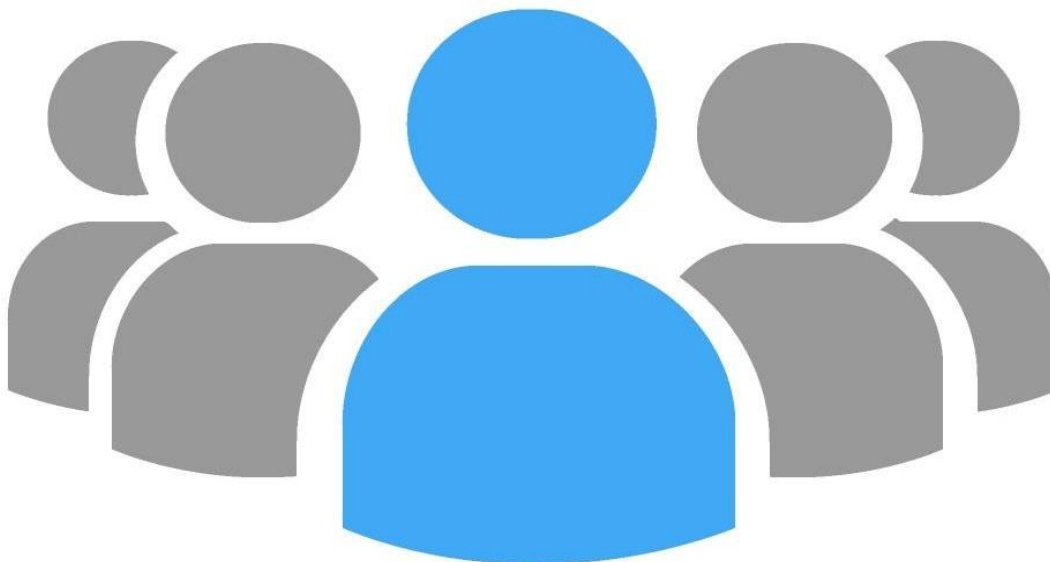

УТВЪРДИЛ: (П)
ГЕОРГИ ЧАЛЪКОВ
ОБЛАСТЕН УПРАВИТЕЛ
НА ОБЛАСТ ЯМБОЛ
Съгласно Заповед РД-01-00117 от 11.10.2021г.

СТРАТЕГИЯ ЗА РАВЕНСТВО, ПРИБЩАВАНЕ И УЧАСТИЕ НА РОМИТЕ В ОБЛАСТ ЯМБОЛ ЗА ПЕРИОДА 2021-2030 Г.

*Приета с Решение от неписъствено заседание, проведено през м. септември 2021 г., на
Областен съвет за сътрудничество по етнически и интеграционни въпроси – Ямбол*

СЪДЪРЖАНИЕ

СЪДЪРЖАНИЕ.....	2
СПИСЪК С ИЗПОЛЗВАНИ ТАБЛИЦИ.....	2
СПИСЪК С ИЗПОЛЗВАНИ ФИГУРИ	3
СПИСЪК С ИЗПОЛЗВАНИ КАРТИ.....	3
I. Въведение	4
II. Анализ на ситуацията в областта.....	5
II.1. Образование	5
II.2. Здравеопазване.....	23
II.3. Жилищни условия	27
II.4. Върховенство на закона	28
II.5. Култура и медии	30
II.6. Заетост	31
II.7. Прогноза за демографското развитие на ромското население в област Ямбол.....	41
III. Визия	63
IV. Стратегическа цел.....	64
V. Приоритети	64
VI. Институционална рамка и структури, изпълнение на областната стратегия	77
VII. Заключение	78

СПИСЪК С ИЗПОЛЗВАНИ ТАБЛИЦИ

Таблица 1. Образователен статус на отделните етнически групи в България за 2018г. в %.....	5
Таблица 2. Отпаднали ученици от образователната система на област Ямбол по общини спрямо общия брой учащи се в общообразователни и специални училища	7
Таблица 3. Брой на децата в детските градини в община Болярово	7
Таблица 4. Брой на учениците в училищата в община Болярово.....	10
Таблица 5. Брой на децата със специални образователни потребности	12
Таблица 6. Програми и проекти на територията на общината за интеграция на хора от малцинствените групи, включително иновативни практики и проекти.....	14
Таблица 7. Проведени здравни кампании за периода 2014-2020 г.	26
Таблица 8. Програми за подпомагане на уязвими семейства от малцинствените групи, действащи на територията на община Елхово през 2020 г.	34
Таблица 9. Регистрирани безработни лица, включително самоопределили се роми, постъпили на работа роми и брой лица, включени в заетост по програми и временна заетост - роми.....	38
Таблица 10. Брой и относителен дял на ромите по населени места в област Ямбол според последните три преброявания на населението (1992, 2001, 2011 г.).....	44
Таблица 11. Брой и относителен дял на ромите по населени места в област Ямбол до 2030 г.	54

СПИСЪК С ИЗПОЛЗВАНИ ФИГУРИ

Фигура 1. Прогноза за образователното равнище на ромското население на 15 и повече години	6
Фигура 2. Регистрирани безработни лица, самоопределили се като роми през 2016-2020 г.	39
Фигура 3. Дял на регистрираните безработни лица, самоопределили се като роми.....	39
Фигура 4. Дял на безработните ромите, включени в заетост по програми и временна заетост	40
Фигура 5. Структура на населените места с наличие на ромско население в област Ямбол за периода 1992-2011 г.	43
Фигура 6. Прогноза на броя на ромите в общините на област Ямбол до 2030 г.	53
Фигура 7. Прогноза в относителния дял (%) на ромите в област Ямбол до 2030 г.	58
Фигура 8. Прогноза в относителния дял (%) на ромите в общините на област Ямбол до 2030 г.	58
Фигура 9. Прогноза на структура на населените места с наличие на ромско население в област Ямбол за периода до 2030 г.	59
Фигура 10. Брой на ромското население в област Ямбол по възрастови групи през 2020 г.	61
Фигура 11. Брой на ромското население в област Ямбол по възрастови групи през 2030 г.	62

СПИСЪК С ИЗПОЛЗВАНИ КАРТИ

Карта 1. Брой на ромите по населени места, 2011 г. (а); Относителен дял (%) на ромите по населени места, 2011 г. (б)	49
Карта 2. Брой на ромите по населени места в област Ямбол през 2020 г. – а) I сценарий; б) II сценарий; в) III сценарий.	57
Карта 3. Брой на ромите по населени места в област Ямбол през 2030 г. – а) I сценарий; б) II сценарий; в) III сценарий.	57
Карта 4. Относителен дял (%) на ромите по населени места в област Ямбол през 2020 г. – а) I сценарий; б) II сценарий; в) III сценарий.....	60
Карта 5. Относителен дял (%) на ромите по населени места в област Ямбол през 2030 г. – а) I сценарий; б) II сценарий; в) III сценарий.....	60

I. Въведение

Безспорно през следващото десетилетие България е изправена пред редица сериозни предизвикателства. Едни от най-големите предизвикателства са свързани с демографската криза в страната и острата нужда от младо, квалифицирано и образовано население. Много важен акцент в този аспект е състоянието и интеграцията на ромската общност в България, която от една страна непрекъснато се увеличава в процентно отношение спрямо намаляващото население на страната, от друга страна нейните членове имат много нисък образователен статус, което автоматично ги маргинализира и капсулира, а от трета страна са с млада възрастова структура и могат да се явят така нужния резерв на пазара на труда. За това към тази тема трябва да се подхожда много внимателно, с голяма доза професионализъм и гражданска отговорност, както и с правилно разбиране на проблемите и предизвикателствата.

България е сред държавите с най-висок процент ромско население в света, което предвид на демографската криза и отчетливото намаляване на другите два основни етноса в страната – българския и турския, означава, че в следващите десетилетия относителният дял на ромския етнос ще се увеличава все повече. Един от специфичните проблеми, свързани с ромите, е много трудното определяне на техния действителен брой. Ромите, не само в България, но и навсякъде по света, се отличават с т. нар. „преферирано етническо самосъзнание“, т.е. самоопределят се много често според етноса, на чиято територия живеят. Така например в България, ако живеят на територията на българския етнос и изповядват християнство, се самоопределят като българи и още по-често, ако живеят на територията на турския етнос и изповядват ислям, се самоопределят като турци, което прави много трудно определянето на тяхната точна бройка, както и локализацията им по територията на страната.

Според официалните данни от преброяването през 2011 г. ромите в България са 325 343 д. или 4,4% от населението на страната, но според експертни оценки (Илиева, Томова, Марушиакова) тяхната реална бройка е повече от два пъти по-висока, между 700 и 800 000 д., или над 10% от населението на страната. Разбира се, броят на ромското население в България не е проблем; големият проблем идва от тяхната образователна структура. Според последните данни, отпреди COVID пандемията (2019 г.) едва 0,5% от ромите в България са с висше образование, едва 9% са със средно образование, което означава, че над 90% или това са около 700 000 д. са с по-ниско от средното образование, като близо 22% са абсолютно неграмотни. Това е страшен проблем и социална бомба, която заплашва националната сигурност на България в обозримо бъдеще. Защото при съвременното развитие на технологиите, средства за информация и комуникация, неграмотният човек няма абсолютно никакъв шанс да се интегрира на трудовия пазар, а това моментално го маргинализира, капсулира и го препраща да тежи на социалните служби в страната. Днес дори за най-нискоквалифицираните работни дейности се изисква елементарна компютърна и езикова грамотност. Пак според експертни оценки към 2050 г. ромското население в България ще бъде в порядъка на 1 100 000 – 1 200 000 д. (Илиева, Н., Бърдаров, Г., 2019 г.), което при очакваното тогава население на страната от около 5,2 млн. д.

означава, че ромите ще съставляват около 21-22% от цялото население. Нека си представим, че не настъпи промяна в тяхната образователна структура. Това означава, че над 1 млн. души в България към 2050 г. ще са неграмотни, или това ще са около 20% от населението, т.е. при такава прогноза няма как нормално да функционира едно общество и една икономика с такава негативна образователна структура. От тази гледна точка интеграцията на ромите се превръща в жизненоважен въпрос за бъдещето на страната ни. България е развита европейска държава, членка на ЕС и НАТО и е абсолютно недопустимо такава голяма прослойка от населението ѝ да бъде неграмотна и маргинализирана.

Какво е необходимо за успешната интеграция на ромското население и какво ни показват позитивния и негативния опит по въпроса в България и Европа? Първото нещо, което много ясно трябва да се осъзнае и промени е, че ромите са силно и сложно разслоена етническа група. Тяхната социална стратификация е много пъстра и трудна за разбиране от другите, тъй като стратификацията при тях не е на етнически, религиозен или езиков принцип, а е социална, според произход, принадлежност към клан (семејство), занаят. В България имаме над 100 субгрупи от ромската общност. Някои от тях са склонни да се интегрират и трябва само да бъдат подпомогнати от държавата и местните общности, докато при други няма дори и минимална идея за интеграция. Това означава, че не бива да поставяме всички роми под един знаменател и е нужен много диференциран подход спрямо различните субгрупи, работа на терен, работа с роми-лидери и всичко това трябва да се прави от специалисти, познаващи изцяло спецификите на ромския етнос.

Разбира се, най-важната и решителна крачка за интеграцията е образованието. Няма нищо друго по-важно, тъй като образованието ще ги извади от сегрегацията и маргинализацията, ще им даде шанс за реализация в обществото, ще промени нагласите, ценностната им система и начина им на живот. И колкото и да е трудно, това трябва да започне сега, защото след десетина години може да е безнадеждно късно. Защото, ако в едно ромско семејство дядо, баща, внуче не са учили и работили никога, няма как да очакваме и следващото поколение да е различно, но ако в една ромска фамилия баба, дъщеря, внучка са образовани, работят и са интегрирани най-логичното е това да се случи и със следващото поколение.

II. Анализ на ситуацията в областта

II.1. Образование

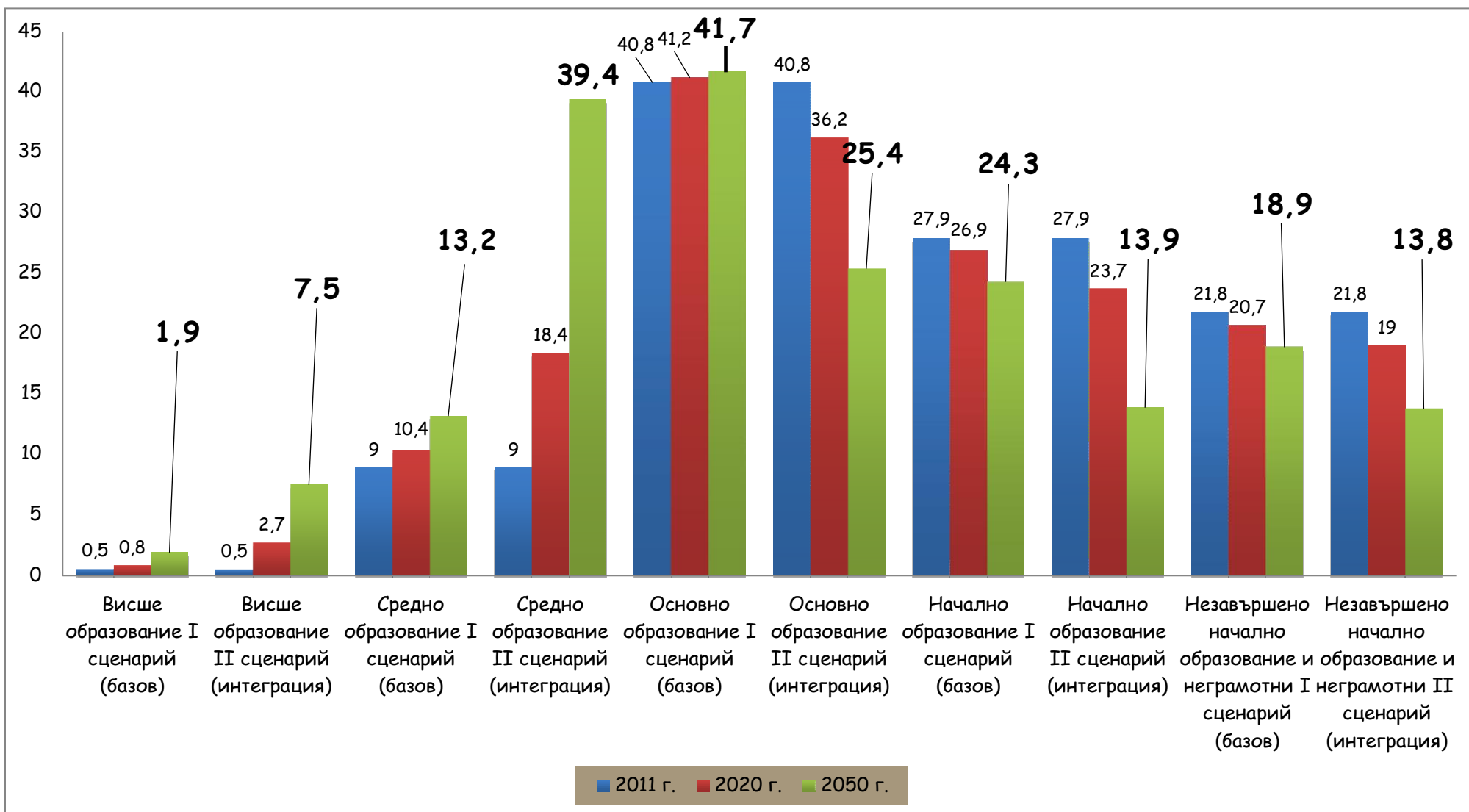
Най-важният въпрос по отношение на успешното ромско включване в обществения живот и интеграцията им е образованието. Показателни за образователните диспропорции в страната по етнически признак са данните от следващите таблица и диаграма:

Таблица 1. Образователен статус на отделните етнически групи в България за 2018г. в %

Образование	Българи	Роми
Висше	25,6	0,5
Средно	52,3	9,0
Основно	18,0	40,8
Начално	3,4	27,9
Неграмотни	0,7	21,8

Източник: НСИ (2018)

Фигура 1. Прогноза за образователното равнище на ромското население на 15 и повече години

Източник: Илиева, Н., 2018г.

Данните от таблицата и фигурата са показателни за тежестта на проблема, пред който сме изправени, като общество. Картината в област Ямбол е сходна с картината в цялата страна и въпреки това именно в Ямболска област, в община Стралджа, е реализиран най-позитивния и успешен пример за образователна интеграция в България, на който ще се спрем подробно в края на анализа.

На територията на област Ямбол през учебната 2020-2021 г. функционират общо 19 детски градини, които по общини са разпределени както следва: Болярово – 1, Елхово – 2, Стралджа – 2, Тунджа – 5 детски градини с 29 целодневни детски групи, Ямбол – 9.

Когато говорим за интеграцията на ромския етнос, един от най-големите проблеми е ранното отпадане на ромските деца от училище, което води до тяхната маргинализация и социално отпадане още от ранна детска възраст.

Таблица 2. Отпаднали ученици от образователната система на област Ямбол по общини спрямо общия брой учащи се в общообразователни и специални училища

Община	Общ брой ученици	Брой ученици напуснали през учебната 2016/2017г.
Болярово	236	11
Елхово	1 046	11
Стралджа	1 020	32
Тунджа	905	36
Ямбол	6 572	124
Общо за областта	9 779	214

Източник: НСИ

Общите и различните неща по отношение на образованието при различните етнически групи са проследени в отделните общини на област Ямбол.

ОБЩИНА БОЛЯРОВО

Детски градини:

През учебната 2019/2020 г. на територията на община Болярово функционират 1 основна детска градина в гр. Болярово с два филиала в с. Воден и с. Стефан Караджово, в които се обучават общо 86 деца на възраст от 2 до 7 години.

През учебната 2020/2021 г. броят на децата в детските градини в общината е следният:

Таблица 3. Брой на децата в детските градини в община Болярово

Община	Общ брой детски градини	Общ брой деца	Брой деца група 2-4 год.	Брой деца 5 г.	Брой деца 6 г.	Брой деца - 7 г. (отложени от задължително училищно обучение или повторно записани)
Болярово	1 основна	80	36	19	25	0
Общ брой	1 основна	80	36	19	25	0

Източник: Община Болярово

На територията на община Болярово функционира ДГ „Здравец“ - гр. Болярово с филиали в с. Воден и с. Стефан Караджово. Към детската градина в гр. Болярово пътуват деца

от селата Мамарчево, Ружица и Горска поляна. Към филиала в с. Воден пътуват деца от с. Малко Шарково, гр. Болярово и с. Ситово. Към филиала в с. Стефан Караджово пътуват деца от с. Попово.

Децата, посещаващи детска градина, са освободени от такси с решение на Общински съвет от м. септември 2014 г. Осигурен е безплатен транспорт за пътуващите деца.

С решение от м. декември 2020 г. на Общински съвет - Болярово е прието въвеждане на задължително предучилищно образование на 4-годишните деца в детските градини на територията на община Болярово, считано от учебната 2021/2022 г., което е много важно от гледна точка ранната интеграция точно при ромския етнос, тъй като недоброто владение на българския език е една от причините за ранното им отпадане след това от училище.

При реализация на програмата за оптимизиране на мрежата от детски градини на територията на общините моделът е съобразен с основния принцип за осигуряване на равен достъп за децата от малките населени места до детска градина. С разбирането, че в детската градина стартира процесът на социализация на децата и приобщаването им към живота на местните общности, са запазени групи за предучилищно образование.

Допълнителни модули за деца, които не владеят български език:

Осигуряват се ежегодно във всички детски градини с подготвителни групи за деца, за които българският език не е майчин или които не владеят добре български език. Във връзка с разпоредбите на чл.11, ал.1 и ал.2 от Наредба №6/11.08.2016 г. за усвояването на българския книжовен език, учителите провеждат с децата по два часа допълнителни модули за индивидуална работа по образователно направление „Български език и литература“.

Допълнителни занимания с част от децата се провеждат и в рамките на Проект „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“, Дейност 1 „Допълнително обучение по български език за деца от уязвими групи“, който стартира от учебната 2019/2020 г. Дейностите се осъществяват по предварително изготвена от учителите програма и времеви график. В проекта са включени деца от подготвителни групи в детските градини на територията на общината.

Допълнителни форми на педагогическо взаимодействие с деца за усвояване на българския език се провеждат и в извънучебно време.

Дейности по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение:

Детските градини осъществяват дейности по превенция на тормоза и насилието, както и дейности за мотивация и преодоляване на проблемното поведение, които са израз на общата воля и на координираните усилия на всички участници в образователния процес.

Видовете и съдържанието на дейностите се разработват самостоятелно на ниво детска градина и включват: изготвяне на правила за поведението на децата; разглеждане на теми от глобалното, гражданското, здравното и интеркултурното образование; партньорство с родителите.

Видовете и съдържанието на дейностите по мотивация и преодоляване на проблемното поведение се определят от детската градина и включват:

- консултиране на детето с психолог;
- насочване на детето към занимания, съобразени с неговите потребности;
- други дейности, определени с правилника за дейността на институцията.

За ограничаване на риска от отпадане от образователната система на деца в задължителна предучилищна възраст се създават условия за ангажиране на свободното време, включването в групи за допълнителна подготовка и работа със семейството за развиване на мотивацията за образование.

Във всички детски градини на територията на общината се полагат усилия за създаване на по-сигурна образователна среда за децата. Осъществяват се дейности по превенция на тормоза и насилието въз основа на утвърдения със заповед № РД 09-5906/28.12.2017 г. на министъра на образованието и науката „Механизъм за противодействие на тормоза и насилието в институциите в системата на предучилищното и училищното образование“ и на алгоритъма за неговото прилагане.

Ранно оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения:

Ранното оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения се извършва на децата на възраст от 3 години до 3 години и 6 месеца при постъпването им в детската градина. Оценяването се извършва чрез скрининг тест за определяне на риск от възникване на обучителни затруднения. Провежда се индивидуално за всяко дете с писмено съгласие на родителя след информирането му за начина на провеждане. Резултатите се използват единствено за определяне на дейности за подкрепа за личностно развитие на детето и достъп до тях имат само учителите в групата и педагогическите специалисти, които са извършили оценяването и/или работят с детето, както и неговите родители.

На децата на възраст 5 и 6 години в подготвителни групи в детските градини и училищата, на които не е извършено ранно оценяване на 3 години – 3 години и 6 месеца, се извършва оценка на риска от обучителни затруднения.

Ранното оценяване определя необходимостта от допълнителни модули за деца, невладеещи български език, както и осигуряване на допълнителна подкрепа при наличие на рискови фактори в средата.

В периода 2019/2020 година двама учители от детските градини на територията на община Болярово са преминали обучение за извършване на ранно оценяване на децата чрез скрининг тест. От МОН е осигурен и предоставен на образователните институции тест, методика за прилагането му и въпросник.

Съгласно разпоредбите на чл.188 от ЗПУО в детските градини, в които се обучават деца, нуждаещи се от допълнителна подкрепа, със заповед на директора са определени екипи за подкрепа за личностно развитие. Екипите включват в състава си учители, педагогически специалисти, медицинско лице, представители на социални и други институции.

Училища:

До учебната 2019/2020 година на територията на община Болярово функционират **2 училища**, в които се обучават общо **282 ученика**:

Таблица 4. Брой на учениците в училищата в община Болярово

Населено място	Наименование	Вид (държавно, общинско, частно, духовно)	Вид подготовка (специализирано, неспециализирано)	Етап/ степен на образование (начално, основно, профилирана гимназия, професионална гимназия, обединено, средно)	Общ брой деца/ ученици (в дневна форма на обучение)	Брой деца в подготвителна група – 5 и 6г.	Брой ученици в начален етап	Брой ученици в прогимназиялен етап	Брой ученици в гимназиален етап
Община Болярово									
Болярово	СУ „Д-р Петър Берон“	общинско	неспециализирано	средно	197	0	74	73	50
Стефан Караджово	ОУ „Стефан Караджа“	общинско	неспециализирано	основно	85	0	44	44	0
ОБЩО:					282	0	118	117	50

Източник: Община Болярово

Дейности за превенция на обучителните затруднения:

В съответствие с чл.27 от наредбата, учениците с установени обучителни затруднения се включват в дейности за преодоляването им.

В училищата са създадени условия за равен достъп и качествено образование на деца и ученици от етническите малцинства. През 2019/2020 г. продължава работата във връзка със стратегическата цел по основните мерки, заложи в годишния план за дейността: осигуряване на равен достъп до качествено образование в мултикултурна образователна среда и на условия за обхващане и задържане на децата от етнически малцинства в образователната система.

В съответствие със Стратегията за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства (2015-2020 г.) и Плана за действие по изпълнението ѝ дейността е съобразена със стратегическите цели:

- пълноценна социализация на децата и учениците - проведени информационни кампании сред родители и общественост за разясняване на взаимните ползи от образователната интеграция; формирани родителски клубове с участието на родители от етнически малцинства;
- работа със семействата;
- назначаване на образователни медиатори в детски градини, училища и др.;
- гарантиране на равен достъп до качествено образование за децата и учениците от етнически малцинства;
- осигуряване на допълнителни средства за работа с деца от уязвими групи;
- подпомагане на училищата и детските градини от общините;
- осигурено допълнително обучение по български език за децата и учениците, за които българският език не е майчин; осигурени занимания по интереси и за преодоляване на обучителните затруднения;
- допълнителна работа с ученици, застрашени от отпадане;
- осигурена допълнителна квалификация за педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда; подкрепа на ученици от уязвими групи за продължаване на образованието в гимназиален етап и висши училища и др.;
- утвърждаване на интеркултурното образование като неотменна част от процеса на модернизация на българската образователна система (провеждане на съвместни изяви на деца от различни етнически общности за развитие и съхраняване на традициите по места);
- прилагане на успешни подходи за работа в мултикултурна образователна среда;
- прилагане на механизми за стимулиране на педагогическите специалисти за работа с деца от уязвими групи и др.;
- съхраняване и развиване на културната идентичност на децата и учениците от етнически малцинства (включен в годишните планове на училища традиционен празничен календар с изяви на ученици от различни етнически групи);
- сформирани групи по СИП – фолклор на етносите и др.

Изпълнението на целите се осъществява чрез реализиране на дейности, насочени към осигуряване на толерантна мултиетническа среда в училищата чрез създаване на необходимите образователни условия и на въведените образователни, възпитателни и социални услуги.

В съответствие с чл.187 от ЗПУО и разпоредбите на Наредба за приобщаващото образование в периода 2019/2020 г. в училищата е осигурена допълнителната подкрепа за личностно развитие на учениците.

Деца и ученици със специални образователни потребности:

За учебната 2020/2021 г. в двете училища се обучават интегрирано общо 4 ученика със специални образователни потребности (СОП), като за всички е осигурена допълнителна подкрепа - ресурсно подпомагане. Специалисти се осигуряват от РЦПППО – Ямбол. Разпределението им е както следва:

Таблица 5. Брой на децата със специални образователни потребности

Училище	Брой ученици със СОП
СУ „Д-р П. Берон“ – гр. Болярово	2
ОУ „Ст. Караджа“ – с. Стефан Караджово	2
Общ брой	4

Източник: Община Болярово

В периода 2018-2020 г. всички училища изпълняват дейностите по Постановление №100/2018 г. на МС за създаване и функциониране на „Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст“. Усилията за обхващане и задържане на учениците в образователната система се съсредоточават преди всичко на ниво образователна институция за своевременно установяване статуса на всяко дете и ученик, както и прилагане на целенасочени мерки за недопускане изолирането му от образователния процес, особено когато обучението се провежда от разстояние и в електронна среда.

Реализирани дейности по продукт/услуга „Приобщаващо образование за деца и ученици от етническите малцинства“:

➤ Осъществено е междуинституционално сътрудничество с цел образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства – с директори на детски градини, училища, областна администрация, общински администрации, ДСП, отделите за закрила на детето, РУП на МВР, НПО и др.

➤ Осъществено е участие в разработването на политики и мерки за интеграция на деца и ученици от етническите малцинства чрез:

- участие в заседанията на Областния съвет за сътрудничество по етническите и интеграционните въпроси;
- участие в заседанията на Общинските съвети за сътрудничество по етническите и интеграционните въпроси;
- участие в заседанията на Координационното звено по изпълнение на Стратегията за образователна интеграция на деца и ученици от етнически малцинства на МОН;
- заложили дейности в годишния план на РУО;
- на училищно ниво са разработени програми, насочени към превенция на отпадане на децата от образователната система, доразвиване и разширяване на неформалната мрежа от

учители, работещи за ромската образователна интеграция, намаляване броя на отсъствията на учениците, включване на родителите в училищния живот, подобряване качеството на образование на ромските деца.

➤ Оказана е методическа помощ при разработване на едногодишни планове и програми на областно, общинско и училищно ниво в съответствие с целите на Стратегията за образователна интеграция.

➤ Предоставена е информация на училищата, детските градини и обслужващите звена за възможностите за допълнително финансиране на дейности чрез участие в национални и европейски програми и проекти за подпомагане на обучението и възпитанието на деца и ученици и работа с деца от уязвими групи.

➤ Осигурени са възможности за образователна интеграция и реинтеграция на роми, прекъснали образованието си.

➤ Осигурено е провеждане на въвеждаща и поддържаща квалификация на директори и учители за усвояване на стратегии и техники за работа с деца и ученици в мултиетническа среда.

➤ На учениците от ромския етнос, които завършват дванадесети клас, е предоставена информация относно възможността да кандидатстват по предлаганите стипендиантски програми на Ромския образователен фонд за продължаване на образованието във висши училища.

➤ Подпомагат се деца/ученици от социално слаби семейства и се оказва съдействие за осигуряване на социални услуги.

Анализът на ситуацията в системата на образованието в общината очертава няколко основни причини, които влияят върху личностното развитие на децата и учениците: икономически, етнокултурни, социални и педагогически. Основните фактори са следните:

➤ *Лошо икономическо състояние на семейството, в което детето живее* - този факт става още по-значим, когато по-голяма част от семействата в лошо икономическо състояние са част от етническите малцинства.

➤ *Придържането към определени културни стереотипи*, особено когато семейството живее в компактна група сред представители на собствения етнос - етническата принадлежност проявява влиянието си върху отпадането от училище както чрез икономически мотиви за напускане, така и чрез т.нар. семейни причини (ранни бракове, непълни семейства и др.).

➤ *Училищната среда* и свързаните с нея педагогически фактори: обучителни трудности, които детето среща в училище; интерес към учебния процес и произтичащото от него желание/нежелание да се посещава училище; конфликтни отношения със съученици и/или учители; качество и методи на преподаване и подкрепа на децата с трудности при усвояване на учебния материал; наличие и ефективност на предучилищната подготовка; качество и сложност на учебното съдържание; квалификация на учителите; обучение в смесени паралелки и др.

В детските градини и училищата, в които се обучават деца и ученици от етнически малцинства, работата с родителите и общността се осъществява с активното съдействие на здравни и образователни медиатори. На територията на Община Болярово работи един здравен медиатор, а в СУ „Д-р П. Берон“ по проект „Подкрепа за успех“ работи образователен медиатор.

ОБЩИНА ЕЛХОВО

Данни за работа с родители на деца от малцинствените групи:

МКБППМН (Местна комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетни и непълнолетни) реализира дейности за контрол и подпомагане на родители, настойници и попечители, срещащи затруднения при възпитанието на децата си. Проведени са общо 74 срещи и посещения по домовете. За насилие между деца са направени 2 индивидуални консултации с малолетни и 1 с непълнолетни. Във връзка противообществени прояви са проведени индивидуални срещи с 5 малолетни и 7 непълнолетни деца. Насочени от МКБППМН към Дирекция „Социално подпомагане“ (ДСП) – Отдел „Закрила на детето“ (ОЗД) за предоставяне на мерки за закрила и социални услуги са 3 малолетни и непълнолетни деца.

В детските заведения се провеждат индивидуални разговори с родителите за ползата от образованието, осъществяват се открити ситуации, на които присъстват родителите, организират се кампании за повишаване на осведомеността на ромските родители за ползите от предучилищното образование. Осигуряват се равни условия за възпитание и обучение в детската градина на всички деца с цел социализацията им. В училищата и детските градини на общината не съществува напрежение и дискриминация. Всички деца и ученици контактуват на български език, въпреки че в домашна среда преобладава майчиният език.

По Механизма за съвместна работа на институциите са изпълнени мерки на ниво институция за предотвратяване на отпадането и работа с деца в риск и проблемно поведение. Важна задача на ръководствата на училищата и на класните ръководители е привличането на родителите като съюзник на училището и приобщаването им към училищния живот. Съвместно с родителите се предприемат мерки за намаляване на безпричинните отсъствия. Определени са двама експерти за работа по етническите и интеграционните въпроси в община Елхово.

Таблица 6. Програми и проекти на територията на общината за интеграция на хора от малцинствените групи, включително иновативни практики и проекти

ДЕЙНОСТ	ОТГОВОРНА ИНСТИТУЦИЯ
Проект „Различни и единни“	ПГ „Стефан Караджа“ гр. Елхово
Проект „Изграждане на малка спортна площадка в УПБ на ПГ „Стефан Караджа“ гр. Елхово“	ПГ „Стефан Караджа“ гр. Елхово
Проект BG05M2OP001-3.005-0004 Активно приобщаване в системата на предучилищното образование	ДГ „Невен“ Елхово ДГ „Надежда“ Елхово
Проект „Ръка за ръка в полза за децата“	ДГ „Надежда“
Проект BG05M2OP001-2.012-0001 „Образование за утрешния ден“ 2020-2021 г.	ОУ „Хаджи Димитър“ с. Гранитово ОУ „Св. П. Хилендарски“ с. Бояново ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“ гр. Елхово ОУ „Св. Паисий Хилендарски“ гр. Елхово
Проект BG05M2OP001-2.011 „Подкрепа за успех“	ПГ „Стефан Караджа“ гр. Елхово ПГ по МСС „Ернесто Че Гевара“ с. Бояново ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“ ОУ „Св. Паисий Хилендарски“ с. Бояново ОУ „Хаджи Димитър“ с. Гранитово ОУ „Св. Паисий Хилендарски“ гр. Елхово

ОБЩИНА ТУНДЖА

Данни за реинтегриране на отпадналите ученици по училищата:

По данни на директори на общински училища на територията на община „Тунджа“ за периода 2014-2020 г. са реинтегрирани общо 13 ученика.

Данни за извънкласни дейности, свързани с интегриране и приобщаване на деца от малцинствените групи:

В Общинския център за изкуство и извънучилищна дейност (ОЦИИД) „Тунджа“, с. Кабиле, разкрит през 2009 г., в периода 2014-2020 г. са осигурени условия за изява на децата и учениците от общината чрез различни форми на извънкласна работа:

➤ През учебната 2015/2016 г. са сформирани 9 групи - кръжок по изобразително изкуство; 2 групи - школа по приложно изкуство; 1 група - кръжок по театрално изкуство и 1 група - клуб по тенис на маса.

➤ През учебната 2016/2017 г. групите се запазват и в тях са обхванати общо 134 деца и ученици. Клубът по тенис с ученици от СУ „Св. П. Хилендарски“ в с. Скалица представя общината и областта на национално ниво.

➤ През учебната 2017/2018 г. са сформирани 12 групи, като в тях са обхванати общо 120 деца и ученици. Броят на групите и участниците в тях се запазва и през следващите три учебни години 2018/2019 г., 2019/2020 г. и 2020/2021 г.

➤ Дейностите в условията на извънредна епидемична обстановка във връзка с COVID-19 се провеждат при спазване на противоепидемичните мерки и/или дистанционно в електронна среда. В периода 2014-2020 г. ОЦИИД „Тунджа“, със съдействието на община „Тунджа“, общинските образователни институции и Сдружението на директорите на образователните институции, организира и провежда интеграционни дейности и прояви с участието на деца, ученици и родители от различните етноси, като: Общинска детска асамблея „Тунджа - творчество и красота“, празници по повод Деня на детето, Общински празник „Водим бъдещето за ръка“, „Коледни звезди над Тунджа“, Общинско състезание за ученици от начален етап на обучение „Бързи, смели, сръчни“, Детски фолклорен празник „Деца играят на кукери“, Общински бал на осмокласниците/ седмокласниците и др.

➤ През 2020 г. стартира дейността си и Център за иновации и детско развитие „Тунджа“ в село Козарево, в рамките на реализацията на проект „Пъстра палитра – иновации за приобщаване“. Проектът е финансиран от Европейския съюз и Европейския социален фонд, Договор № BG05M2OP001-3.014-0003-C01 от 7.5.2020 г., по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014-2020 г., приоритетна ос 3 „Образователна среда за активно социално приобщаване“, процедура BG05M2OP001-3.014 „МИГ-Тунджа“ - мярка 3.9 „Осигуряване на равен достъп до качествено образование в малките населени места“, от Стратегията за водено от общностите местно развитие на МИГ-Тунджа. Центърът организира занимания и активности с деца в предучилищна възраст от различни етноси в учебно време и през ваканциите;

➤ Занимания по интереси се осъществяват в рамките на целодневната организация на обучението и чрез дейности за развитие на способностите, компетентностите и за изява на

дарбите на учениците по чл.16а от Наредбата за финансирането на институциите в системата на предучилищното и училищното образование;

➤ Общината, учебните и детски заведения и неправителственият сектор осигуряват извънкласни и извънучилищни форми на работа, организирани с ресурсите на проекти с външно финансиране:

➤ Проект BG 051PO001-4.2.001 „Да направим училището привлекателно за младите хора“, „Училище за себеутвърждаване и подготовка на европейски хоризонти“ („УСПЕХ“) по ОП „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013 г. В извънкласните дейности по проекта през учебната 2013/2014 г. в Начално училище „Васил Левски“, с. Завой и Начално училище „Св. Климент Охридски“, с. Крумово са формирани 8 групи и включени общо 79 ученика. През учебната 2014/2015 г. групите се увеличават с една;

➤ Проект „Хоризонти - чрез образователна интеграция към пълноценна социализация в малките населени места от селски тип“, по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, процедура „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсещи или получили международна закрила“. По проекта са сформирани творчески ателиета за сценично изкуство и литературни композиции и ателиета „Журналист“, с участието на ученици от различните етноси, включително роми.

➤ Проект „КОМПАС – Интегрирани мерки за социално включване в община „Тунджа“ - Договор за БФП № BG05M9OP001-2.018-0013-C01 по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ и Договор за БФП № BG05M9OP001-2.018-0013-2014BG05M2OP001-C01 по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“. Бенефициент по проекта е Община „Тунджа“, като дейностите по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ се изпълняват в партньорство с Детска градина „Изворче“, с. Кабиле, община „Тунджа“ и Сдружение „Ромска академия за култура и образование“ (РАКО), гр. Сливен. По проекта в общинските детски градини и училища с подготвителни групи са сформирани 17 читателски клуба с общо над 145 участници – деца, родители и ученици от различни етноси; 9 спортни ателиета: 1 по бокс, 2 по спортни танци, 1 по художествена гимнастика, 1 по спортна гимнастика и акробатика, 1 по волейбол, 2 по самбо и 1 по борба, като са включени повече от 120 ученика, включително и от етническите малцинства. Проведени са общо 20 пленера с участието на деца и ученици от различните етноси.

➤ По Проект „Пъстра палитра – иновации за приобщаване“, финансиран от Европейския съюз и Европейския социален фонд, Договор № BG05M2OP001-3.014-0003-C01 от 7.5.2020 г., по ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014-2020 г., приоритетна ос 3 „Образователна среда за активно социално приобщаване“, процедура BG05M2OP001-3.014 „МИГ-Тунджа“ – мярка 3.9 „Осигуряване на равен достъп до качествено образование в малките населени места“, от Стратегията за Водено от общностите местно развитие на МИГ-Тунджа през 2020 г. са проведени: двудневен пленер тема „Приказни светове“ с участието на общо 43 деца и родители от различни етноси, включително роми; 40 пейнтбол игри в различни формати и конфигурации – „семеини битки“, „срещи на класовете/групите“, „учители и родители“, „ученици и учители“, „ученици и родители“. Пейнтбол игрите са проведени в подходящи

пространства - училищни дворове или паркове. В пейнтбол игрите участват общо 413 ученика от различни етноси, вкл. роми, родители, значими за учениците възрастни и педагози.

➤ През лятната ваканция на 2018 г. и 2019 г. са реализирани безплатни изнесени интерактивни дейности за ученици в Посетителския център в местността „Бакаджик“. В програмата, която включва теми за екологично, гражданско и интеркултурно образование и развитие на социални умения, ежегодно участват 100 ученици, вкл. от етническите малцинства, и 20 педагози от общинските училища. С цел да се предостави възможност на учениците за развитие и изява на творческите им способности в областта на изобразителното изкуство и приложни дейности в рамките на 6 дни през лятото на 2018 г. и 2019 г. са проведени изнесени ученически пленери - ателие „Таланти“ в почивна база в гр. Приморско. Участват общо 63 ученика от 10-те общински училища. Пак през лятото на 2018 г. и 2019 г., в рамките на 4 дни са проведени и изнесени ученически спортни игри, турнири и анимации „Академия спорт“ сред природна среда в почивна база в гр. Приморско. В дейността са обхванати общо 70 ученика от 10-те общински училища. Дейностите са финансирани със средства от благотворителна кампания, организирана ежегодно в навечерието на Коледа от Община „Тунджа“.

Данни за работа с родители на деца от малцинствените групи:

➤ По проект „Желани пространства - Комплексен модел на интегрирани услуги за ранно детско развитие и социално включване в малките населени места по схема „Услуги за ранно детско развитие“ по ОПРЧР 2014-2020 през периода 2016-2020 г. са извършени следните дейности: Осигурена подкрепа и здравна консултация на 557 родители, отглеждащи децата си в рискова среда; Повишен родителски капацитет и развитие на умения за здравословно хранене и здравни грижи за детето на 556 родители; Проведени 1988 консултации на родители за поддържане на добра устна хигиена на децата им; Проведени 3864 консултации на родители за здравословното състояние на децата им; Осигурена подкрепа за 154 родители на деца с увреждания; Проведени 954 срещи за консултация на родители на деца с увреждания; Консултирани 663 семейства от рисковите групи; Проведени 511 групови консултации за родители; Проведени 2280 индивидуални консултации за родители.

➤ По проект „КОМПАС - интегрирани мерки за социално включване в община „Тунджа“ по процедура „Социално-икономическа интеграция на уязвими групи. Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование“ - Компонент 1 в частта финансирана по ОПРЧР в периода 2019-2020 г. са предоставени услуги на 418 родители от уязвими групи.

➤ Информационни кампании сред родители и общественост за разясняване на взаимните ползи от образователната интеграция на децата от етническите малцинства; Във връзка с промяната в наредбата за определянето и администрирането на местните такси и цени на услуги на територията на община „Тунджа“ и отмяната на таксите за ползване на детски ясли и детски градини, са проведени информационни срещи с родителите на деца в предучилищна възраст в 18-те населени места, в които са разкрити детски групи.

➤ 19 информационни кампании през 2014 г. „Дни на отворените врати“, кампании за по-пълнен обхват на деца от ромски етнически произход „От врата на врата“ по проект „Дъга на

толерантността – образователна интеграция на децата от етническите малцинства в община „Тунджа“, който се финансира по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“.

➤ Информационни сесии през първото шестмесечие на 2015 г. са проведени с родители на деца в рамките на проект „Готови за училище“ в ОДЗ „Щурче“, с. Кукорево и в ОДЗ „Кольо Тенев“, с. Тенево - партньори на Сдружение „Ромска академия за култура и образование“ и Фондация „Тръст за социална алтернатива“. В проектните дейности са включени общо 43 деца на възраст от 3-6 години и техните родители. Целта на проекта е родителите да осъзнаят ранното детско образование като ценност и по този начин да се насърчат ранното записване на децата в детските градини и редовната посещаемост. Дейността е съчетана с предоставяне на ваучери за храна на семействата на децата, закупуване на учебни помагала за 3 и 4-годишните деца и др. социализиращи мерки. Подобрена е образователната и работна среда в детските градини чрез осигуряване на компютърна техника.

➤ Родителски клубове.

➤ По проект „Дъга на толерантността – образователна интеграция на децата от етническите малцинства в община „Тунджа“, финансиран по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, са въведени нови форми на работа с децата и родителите от етническите малцинства за промяна на нагласите към предучилищното образование и за приобщаването им към неговите ценности – проведени са 9 екскурзии с познавателна и интеграционна насоченост за подпомагане процеса на адаптация и взаимодействие на децата от етнически малцинства с другите участници в процеса на предучилищното обучение; 18 общностни събития за етническа толерантност - „семеен уикенд“; 18 работилници за родители в детските градини - партньори по проекта, чрез които е предоставена експертна подкрепа на родителите от психолог и социален педагог и са повишени родителските компетенции.

➤ Подкрепа за отговорното родителство на семейства на деца в ранна детска възраст се реализира и в рамките на инициативата „Община – приятел на детето“. Детският фонд на ООН „УНИЦЕФ – България“ финансира трети етап от проект „Да пораснем заедно – работилница за родители“, който общината реализира през 2014 г. в партньорство с читалищата в населените места Ботево и Тенево. По проекта са формирани 2 работилници за родители, на които се предоставя възможност на родителите да обменят информация, собствен опит, знания и умения, както и да получат професионална подкрепа от обучени по програмата специалисти-педагози. В групите по проекта участват и родители от ромски етнически произход.

➤ През 2015-2016 г. родителски клубове са сформирани и работят по проект „Училищните общности – модел на родителска активност в малките населени места“, Договор № БС-33.14-3-006/30.09.2015 г., Конкурсна процедура 33.14 – 2015, Приоритет 3 „Ефективна работа с родителите на децата и учениците от етническите малцинства за превенция на отпадащите ученици и намаляване броя на безпричинните отсъствия“. Проектът се финансира от Центъра за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства (ЦОИДУЕМ). В осемте средишни общински училища в селата Ботево, Бояджик, Веселиново, Дражево, Кукорево, Роза, Скалица и Тенево са формирани 8 родителски клуба „Заедно“ с общо 200 родители – участници.

- Родителски клубове са сформирани и по проект „КОМПАС – Интегрирани мерки за социално включване в община „Тунджа“. По проекта са проведени и две двудневни супервизии за родители от различни етноси и педагози, в които са включени общо 50 участници.
- Работа с родителите се осъществява и чрез дейности, финансирани по национални програми на Министерство на образованието и науката, както и чрез модела на общностна работа на образователните сътрудници.
- По проекти в общината са наети 12 образователни сътрудници, 2 образователни стюарда, 1 образователен експерт и 5 медиатори.

Данни за ограмотяване на малограмотни и неграмотни възрастни:

В сътрудничество с екипите на общинските училища, се насърчава ученето и реинтегрирането в образователната система и на лица, навършили 16 години и възрастни, които нямат завършено начално и основно образование, предимно от ромски етнически произход. Налице са нарастващ интерес и мотивация за завършване на образователна степен чрез включване в самостоятелна форма на обучение. През учебната 2016/2017 г. са записани 170 лица, спрямо 147 лица през учебната 2015/2016 г. През учебната 2017/2018 г. в самостоятелна форма на обучение са включени общо 127 лица, навършили 16 г., през 2018/2019 г. - 179 лица, а през 2019/2020 г. - 117 лица.

По проект на МОН, по ОП РЧР - „Нов шанс за успех“ през учебната 2013/2014 г. са осигурени условия и възможност за обучение на неграмотни и слабограмотни лица в НУ „Васил Левски“, с. Завой и ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“, с. Дражево. Сформирани са общо 10 групи и в обучението са включени 122 пълнолетни лица, като от тях успешно са завършили 114 лица.

Дейности по проект „Нов шанс“ се изпълняват в Основно училище „Христо Ботев“, с. Ботево, община „Тунджа“, като се реализира обучение на възрастни. В обучението са включени 11 лица от ромски произход. Успешно завършилите през 2019 г. са 7.

Данни за завършили висше образование и колежи младежи от ромски произход:

Едно лице от с. Кукорево е завършило висше образование.

Данни за обучение на учители в мултикултурна среда:

По проект „Дъга на толерантността“ е повишена квалификацията на 45 детски учители за работа в мултикултурна среда и на 35 помощник-възпитатели чрез вътрешна квалификационна дейност.

ОБЩИНА СТРАЛДЖА

В периода 2014-2020 г. в образователните институции на територията на община Стралджа се е работило по следните проекти и национални програми, в които са включени деца и ученици от малцинствените групи:

- НП „С грижа за всеки ученик“ Модул „Осигуряване на допълнително обучение за деца от подготвителните групи“;
- Проект „Твоят час“;

- Проект „Новото утре“;
- Проект АПСПО;
- Проект „Подкрепа за успех“;
- Проект „Образование за утрешния ден“ по НП;
- Проект „С отговорност и грижа за децата от 0 до 7 години от община Стралджа“;
- Занимания по интереси.

Данни за работа с родители на деца от малцинствените групи:

- Педагогическият персонал в училищата от община Стралджа, заедно с педагогическите съветници осъществяват добра комуникация с родителите на техните възпитаници.
- С цел превенция и предотвратяване отпадането от образователната система на деца и ученици в ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“ - с. Зимница класните ръководители от начален и прогимназиален етап заедно с психолога на училището организират „Училище за родители“. Водеща цел на споделяната добра практика, реализирана в „Училище за родители“, е образователната институция да приобщи родителската общност и родителите да бъдат партньори на училището при решаването на възникнали проблеми.

Медиатори, работещи с хора от малцинствата:

На територията на общината в образователните институции и в проекти има заети четирима образователни медиатори.

Данни за ограмотяване на малограмотни и неграмотни възрастни:

- През 2017 г. в ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“ - гр. Стралджа по проект „Нов шанс за успех“ са обучени 24 участника.
- В периода 2014-2020 г. ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“ - с. Зимница работи по проект „Нов шанс за успех“ - Ограмотяване на възрастни по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“. През 2014 г. са издадени 45 удостоверения за завършен курс по ограмотяване на възрастни. Три години по-късно още 7 възрастни преминават курс по ограмотяване. Целта на участието в проекта е да се даде възможност на лица над 16 години, които нямат статут на ученици и не са посещавали и завършили училище, да се ограмотят и да придобият знания и компетентности.

Данни за завършили висше образование и колежи младежи от ромски произход:

Две ученички от СУ „П. К. Яворов“ учат за медицински сестри.

Данни за обучение на учители и директори в мултикултурна среда:

- През 2017 г. един педагогически специалист е преминал обучение на тема: „Педагогически стратегии за превенция на отпадането от училище. Ефективни техники за работа с ученици застрашени от отпадане“.

➤ През 2015 г. един педагогически специалист от СУ „П. К. Яворов“ е преминал обучение на тема „Права на малцинствата“, стереотипизация и политики на толерантност“ в гр. София в изпълнение на НП „Развитие на педагогическите кадри“.

➤ През 2018 г. един педагогически специалист от СУ „П. К. Яворов“ е преминал обучение на тема „Педагогически стратегии за превенция на отпадането от училище. Ефективни техники за работа с ученици, застрашени от отпадане“.

През учебната 2017/2018 г. в ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“ - гр. Стралджа стартира нова добра практика за интеграция на ромските деца, която продължава и през следващите учебни години. Тя има за цел превенция на престъпността и употребата на психоактивни вещества, т. нар. „исландски модел“. Прилагането му се състои в ангажиране на вниманието и времето на учениците в извънкласни занимания - музика, спорт, танци.

„Исландският модел“, както подсказва името, възниква в Исландия, където няма нито роми, нито големи етнически малцинства. В началото на 90-те години на XX в., обаче, се оказва, че исландците имат голям проблем с употребата на алкохол и наркотици сред учениците и прекомерно високи нива на агресия при тях. Тогава започват да работят по проект на американския професор психолог Милкман „Youth in Iceland“ и само за петнайсетина години в пъти намаляват употребата на алкохол и наркотици сред младежите, както и нивата на агресия. Същият модел е приложен в Стралджа за превенция на отпадането на ромски ученици от ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“.

Моделът е простичък, но много ефективен. Първо е направен ремонт на училището, така че да има нормален, модерен вид. После е проведено мониторингово проучване сред всички ученици към какви занимания в областта на спорта и изкуствата имат интерес. Сформират се групи по бокс и футбол за момчетата и волейбол и мажоретен състав при момичетата, като извънкласни занимания. А също така и по свирене на духови и ударни музикални инструменти при момчетата и народни танци при момичетата. Общината поема финансово изцяло ремонта и оборудването на залите и игрищата, така че да изглеждат привлекателни за децата, а също така и заплащането на треньорите и инструкторите. Отделно се назначават шестима образователни медиатори от ромската общност, които да водят децата на училище и да ги следят да не бягат от часовете. Може би най-важният елемент в модела е, че децата биват допускани до извънкласните занимания само, ако са присъствали от първия до последния учебен час в училище - дори и един час да са отсъствали, не ги допускат до тези занимания, на които те изключително много се радват. Само за една учебна година - 2017-2018 г. е постигната **40%** по-висока реална посещаемост на ромските ученици в училище. 40% е изключително висок процент и доказва максимата, че няма невъзможни неща. В следващите учебни години общинската управа и управата на училището продължават да развиват и надграждат модела и постигат още по-добри резултати. Разбира се този модел не може да бъде приложен абсолютно навсякъде, където има ромско население, тъй като отделните субгрупи са много различни, но може да бъде приложен на немалко места в България и да даде същите позитивни резултати.

Източник: Георги Бърдаров

Изводи:

- Продължават проблемите с отпадналите ученици от ромски произход от образователната система. От изнесените данни спрямо предходната Областна стратегия за интеграция на ромите (2012-2020 г.) прави впечатление сериозното намаляване в абсолютни бройки на обучаваните ученици, което се дължи на демографската криза, но за сметка на това се увеличава броят на отпадналите ученици от образователната система.
- Ранното отпадане от образователната система води до друг много тежък проблем при ромския етнос, който възпрепятства успешната интеграция, а именно недоброто владение на български език.
- Сред тежките проблеми е и отсъствието на родителите на децата от ромски произход, тъй като работят извън България, а това води до занижен контрол и увеличава тяхната демотивация да посещават училище.

- Сред натрупаните проблеми е и много трудното осигуряване на нормално протичане на образователния процес при ромските деца в условията на Covid пандемията и онлайн обучението, което ще увеличи драстично образователните диспропорции в близко бъдеще.
- Въпреки проблемите има и позитивни аспекти в образованието на ромите в областта. Сред най-важните са множеството проекти, по които се работи в последните години за осигуряване на достъп до качествени образователни услуги за ромските деца, интензивна работа с родителите, внедряване на интеркултурно образование, сериозна превенция спрямо ранното отпадане на учениците от училище.
- Успешната работа на назначените в общините медиатори от ромски произход в сферите на образованието и здравеопазването.
- Множеството програми за ограмотяване на възрастното ромско население.
- Най-успешният пример в България за образователна интеграция на ромите приложен в община Стралджа чрез внедряване на т.нар. „Исландски модел“ от учебната 2017-2018 г. за превенция на отпадане от училище, употреба на алкохол, наркотични вещества и агресия при учениците.

II.2. Здравеопазване

На територията на област Ямбол функционират 4 лечебни заведения за болнична помощ, от които 3 са в община Ямбол и едно в община Елхово. Общо леглата в тези болници са 452, от които 397 в община Ямбол и 55 в община Елхово. Многопрофилните болници са 3 с 414 легла, 2 в община Ямбол с 359 легла и 1 в община Елхово с 55 легла. Има една специализирана болница в община Ямбол, която е с 38 легла. Лечебните заведения за извънболнична помощ са 35 с 12 легла, 34 са в община Ямбол и едно в община Елхово. В областта има също така 1 диагностично-консултативен център, 9 медицински центрове и 25 самостоятелни медико-диагностични и медико-технически лаборатории.

Към 2020 г. лекарите в област Ямбол са 318, както следва: в община Болярово – 2, в община Елхово – 31, в община Стралджа – 3, в община Тунджа – 12, в община Ямбол – 266 и неразмеселени – 13. Лекарите по дентална медицина са общо 79, размеселени териториално така: в община Елхово – 6, в община Стралджа – 1, в община Тунджа – 6, в община Ямбол – 62, неразмеселени – 7, информация предоставена от РЗИ - Ямбол към 31.12.2020 г. и представена в Мониторингов доклад на община Тунджа за 2020 г. за изпълнение на областната стратегия за интегриране на ромите (2012-2020 г.).

Медицинските специалисти по здравни грижи са общо 602, като основно логично са концентрирани в община Ямбол – 533.

Средно за област Ямбол се падат 366 д. на един лекар, по общини съответно размеселението е: община Болярово – 1731 д. на един лекар, община Елхово – 447 д. на един лекар, община Стралджа – 3900 д. на един лекар, община Тунджа – 7682 д. на един лекар и община Ямбол – 242 д. на един лекар.

При лекарите по дентална медицина разпределението е следното: общо за област Ямбол се падат 1475 д. на един лекар, а по общини състоянието е следното: община Елхово - 2308 д., община Стралджа – 11699 д., община Тунджа – 7682 д., община Ямбол - 1039 д. на един лекар.

Каквато и да е статистиката на ниво област и общини, безспорен факт е, че здравният статус на ромския етнос е силно влошен, в пъти по зле отколкото на другите етноси. Основните фактори за това са ниския им жизнен стандарт, лошите жилищни и хигиенни условия, при които живеят, липсата на средства за медицински грижи и превенция на лечими заболявания, нездравословния начин на живот, ниската здравна и сексуална култура, в резултат от ниския им образователен статус.

Проблем при ромската общност тук, както и в цялата страна, е високата смъртност и особено високата преждевременна смъртност и в ниските възрастови групи. Проблем е и много ниската възраст за раждане при жените, което също води до здравни усложнения в по горните възрасти. Всичко това определя и по-ниската средна продължителност на живота при ромите.

Голям процент от лицата от малцинствените групи са здравно неосигурени, което е пречка да получават адекватни медицински грижи.

Сред най-честите заболявания при ромския етнос са хипертонията, сърдечно-съдовите заболявания, белодробните заболявания, захарният диабет, гинекологичните заболявания и др.

Много остър е въпросът с инфекциозните заболявания, туберкулозата, СПИН, поради начина им на живот, пренаселеността и мръсотията в махалите, безразборните полови контакти.

Сред големите проблеми на ромския етнос, отново поради спецификите на живота им, е силно влошеното състояние на зъбите.

Разбира се, по общини има различия, има и добри практики, като и успешни модели на здравни грижи за ромското население.

ОБЩИНА БОЛЯРОВО

Здравният медиатор през изминалата 2020 г. е осъществил 83 консултации по здравни казуси и 28 по социални казуси.

Проблемите в работата на здравния медиатор са свързани с неграмотност и ниско образование, неосигурени лица, ниска здравна култура, ранни раждания преди навършване на пълнолетие и др.

На територията на община Болярово има трима общопрактикуващи лекари, които по график работят с жителите на общината. Те предоставят следните данни и информация за ромския етнос:

- Регистрация на бременни – 2;
- Хоспитализация на бременни – няма;
- Осъществени прегледи с мобилни кабинети – няма;
- Своевременно регистриране на новородените и децата при личен лекар – 7;
- Наличие на здравни медиатори – 1 здравен медиатор;
- Профилактични прегледи – за деца редовно, за бременни - при гинеколог;
- Честота на определени заболявания – ротавирус;

- Обхват на имунизациите по Националния имунизационен календар – почти на 100% (проблеми с така наречените „калайджии“);
- Провеждани здравни беседи – редовно;
- Превенция и контрол на ХИВ, СПИН, туберкулоза и сексуално предавани инфекции – постоянно;
- Мерки на превенция от Ковид 19 – задължително носене на маски, спазване на дистанция, често миене на ръцете, ваксиниране (слаб интерес към ваксинирането);
- Детска смъртност – няма регистрирана;
- Продължителност на живота – 70 години;
- Деца до 6 годишна възраст – ваксинация;
- Мерки, свързани с ранното детско развитие – редовно;
- По-добър достъп до селски и отдалечени от областния център места – освен в гр. Болярово, общопрактикуващите лекари посещават и селата по график;
- Здравно неосигурени – 200;
- Равнопоставеност в достъпа до медицински услуги – лицата от малцинствен произход имат равен достъп до медицински услуги в общината;
- Хора с трайни увреждания и степен на инвалидизация – приблизително 450;
- За здравето на жителите на община Болярово се грижат и медиците от Спешен медицински център – Болярово;
- В община Болярово работят и двама стоматолози по график.

ОБЩИНА ЕЛХОВО

Осъществени прегледи с мобилни кабинети на хора от малцинствени групи:

Поради липса на регистрация на здравните показатели по етнически групи, оценката на здравето на гражданите по общности е трудна. Част от ромското население в общината е неосигурено или с прекъснати здравно-осигурителни права.

Здравни медиатори, работещи с хората от малцинствата, на територията на общината няма.

Произведени здравни кампании за информация относно профилактика и контрол на ХИВ, СПИН, туберкулоза и др.:

През 2019 г. БМЧК – Ямбол реализира втора Анти-СПИН кампания по повод Свети Валентин с мотото „Обичай безопасно!“. Целта на кампанията е да се повиши информираността на младежите и здравната култура по въпроси, свързани с предпазване от инфектиране с HIV вируса. Доброволците проведоха кампании в училищата, изработиха плакати, разпространиха материали по темите: „Болести предавани по полов път“ и „СПИН/HIV“.

Доброволците от ПГ „Св. Климент Охридски“ гр. Елхово избраха мотото за кампанията си „Бъдете влюбени – безопасно!“.

През м. февруари 2019 г. са проведени презентации на тема ХИВ/СПИН в област Ямбол, обхванати са над 180 ученика от 7 до 10 клас.

ОБЩИНА СТРАЛДЖА

Осъществени прегледи с мобилни кабинети на хора от малцинствените групи:

Провеждани са прегледи с мобилни кабинети за туберкулоза, хепатит, сифилис, диабет и гинекологични заболявания, осъществявани със съдействието на РЗИ или по проекти.

Здравни медиатори, работещи с хора от малцинствата:

Към община Стралджа работят двама здравни медиатори и един експерт в общинска администрация. През 2020 г. е назначен още един здравен медиатор.

Проведени здравни кампании за информация относно профилактика и контрол на ХИВ, СПИН, туберкулоза и др.:

Таблица 7. Проведени здравни кампании за периода 2014-2020 г.

2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	2019 г.	2020 г.
7	9	6	6	11	7	12

Източник: Община Стралджа

ОБЩИНА ТУНДЖА

На територията на община „Тунджа“ работят следните НПО както с уязвими групи, така и с роми: Фондация „Болни от астма“, Сдружение с нестопанска цел „Читалища с бъдеще 2021“, Национална мрежа на здравните медиатори, Сдружение „Ромска академия за култура и образование“, Фондация „За щастливо детство“.

Осъществени прегледи с мобилни кабинети на хора от малцинствени групи:

- Изследване за ХИВ, хепатит В и С - 213 лица;
- Диагностика и лечение на СПИН - 67 лица;
- Изследвания за туберкулоза - 256 лица;
- През 2015 г. по проект „Подобряване достъпа до здравни грижи и общности чрез застъпничество и утвърждаване устойчивото развитие на добри практики на местно ниво“ са извършени безплатни АГ прегледи на 90 здравно неосигурени жени, направени са и изследвания - цитонамазка, на 52 жени, като някои от тях правят това изследване за първи път;
- По проект „Превенция и контрол на ХИВ и СПИН“ през 2016 г. са извършени 40 безплатни гинекологични прегледа на жени от ромски произход;
- По проект „Желани пространства - Комплексен модел на интегрирани услуги за ранно детско развитие и социално включване в малките населени места“ по схема „Услуги за ранно детско развитие“ по ОПРЧР 2014-2020 през периода 2016-2020 г. са извършени 1788 стоматологични прегледа и 3460 прегледа и диагностика на психомоторното развитие на деца - потребители на възраст от 0-7 години, като голяма част от тях за пръв път имат достъп до подобен вид специализирана медицинска грижа.

Здравни медиатори, работещи с хора от малцинствата:

На територията на община „Тунджа“ работят 8 здравни медиатори.

Проведени здравни кампании за информация относно профилактиката на ХИВ, СПИН, туберкулоза и др.:

- Консултиране за ХИВ - 2332 лица;
- Консултиране за туберкулоза - 1124 лица;
- Здравно-информационни мероприятия на ЗМ (беседи за семейно планиране, сексуално здраве, предпазване от нежелана и ранна бременност и др.) - 871 лица;
- Раздадени здравно-информационни материали - 4893 бр.;
- Раздадени здравно-информационни материали, свързани с пандемията от COVID-19 - 1780 бр.

Изводи:

- Основните проблеми, свързани с ниския здравен статус на ромското население, се определят от ниското им ниво на образование и изключително занижените жилищни санитарно-хигиенни условия, при които живеят.
- Голям проблем е, че значителна част от ромите са здравно неосигурени.
- Има типови заболявания, които се разпространяват сред ромското малцинство - това са инфекциозните, туберкулозата, СПИН и др.
- Голямата бедност, в която живеят ромите, определя и липсата на възможности за превенция на лечими заболявания и много високия процент на преждевременна смъртност.
- Сред позитивните аспекти в област Ямбол по отношение здравните грижи за ромите са множеството програми на ниво община и чрез НПО-та за повишаване на здравната и сексуална култура на ромите, превенция на определени типови заболявания, както и за периодични профилактични прегледи чрез мобилни кабинети и екипи.
- Позитивен момент с особено добри резултати е и дейността на здравните медиатори сред ромските общности.

II.3. Жилищни условия

Както в цялата страна, така и в област Ямбол огромният проблем при жилищните условия на ромското малцинство е, че голямата част от жилищата са незаконни. Абсолютен феномен е приватизирането на публичното пространство, което е така характерно за ромските махали.

Сред водещите проблеми в ромските гета в област Ямбол са незаконното строителство, лошата жилищна и публична инфраструктура и ограниченият достъп до качествени комунални услуги. По данни на експертна оценка на служители от областта на обществения ред и сигурността, обслужващи зони в населени места с преобладаващо ромско население, поне всяко четвърто жилище в тези зони е незаконно изградено. Освен това много голям проблем са и силно занижените санитарно-хигиенни условия. Все още голяма част от ромите живеят в жилища без водопровод, ползвайки вода от външни/улични чешми или кладенци, повече от половината от ромските жилища не са свързани към централната канализационна система, а в четири пети от тях няма тоалетна. Всяко второ ромско домакинство не разполага с баня. Сградите са ниски, паянтови, разкривени и съградени основно от кирпич, безредно разхвърляни, без каквато и да е планировка. Уличната инфраструктура и уличното осветление са също относителни понятия в ромските квартали. По-скоро може да говорим за лабиринт от проходи и коридори между отделните постройки. Най-отрицателният външен белег на

ромските гета, обаче, е натрупаният на камари боклук, който се изхвърля директно на улицата и е причина за разпространяването на много зарази и епидемии.

В отделните общини на областта има съвсем малки разлики по отношение на ромските махали.

ОБЩИНА БОЛЯРОВО

В община Болярово няма обособени ромски квартали както в града, така и в останалите населени места.

На територията на общината няма дискриминация на населението в областта на жилищната политика. Жилищният фонд, с който разполага общината, е добър. В жилищата са настанени ромски семейства. Ползват жилищна площ на член от семейството съгласно нормативната уредба. В жилищата има санитарни възли, които са свързани с водопроводната и канализационната мрежи на съответното населено място. Община Болярово разполага с 28 общински жилища. Ел. енергия е налична на територията на цялата община, водоснабдяване също. Има изградена канализация в гр. Болярово, с. Мамарчево, с. Шарково, с. Воден, с. Стефан Караджово и с. Попово. В останалите населени места в общината има частично изградена канализация, а в някои села липсва.

ОБЩИНА ЕЛХОВО

На територията на общината има наличен сграден фонд от общински жилища за отдаване под наем на граждани и техните семейства, които отговарят на определени условия съгласно Наредба №11 за реда за управление и разпореждане с общински жилища на ОбС Елхово. Към настоящия момент настанените семейства от малцинствата са 29 броя.

Изводи:

- Един от най-големите проблеми с ромите, както в цяла България, така и в област Ямбол, са ненормалните за живеене жилищни условия, абсолютно недопустими за развита европейска държава.
- Голяма част от ромските жилища са незаконни, без течаща вода, тоалетна и баня.
- Абсолютно недопустим феномен в ромските махали е приватизацията на публичното пространство и завземането му от частни лица.
- Лошите жилищни условия пораждаят много проблеми, сред които са болестните пандемии и капсулацията и сегрегацията на ромите.
- Част от решението на проблемите може да е предоставянето на крайно нуждаещи се ромски семейства на общински жилища, но това няма да реши всички проблеми с жилищните условия на ромите.
- Целта трябва да бъде дегетоизация, защото само така ромите могат да бъдат извадени от капсулацията, която превръща ромските махали буквално в „държава в държавата“.

II.4. Върховенство на закона

Когато говорим за проблемите с ромската интеграция в България е крайно необходимо да се осъзнае, че за да бъде една държава модерна, развита и правова, върховенството на закона

е задължителен елемент. Не е тайна за никой, че в ромските махали, включително и тези в област Ямбол, много трудно се осигурява върховенство на закона. Причините са свързани с високия процент неграмотно население, високите нива на безработица и бедност, които стимулират ромите да се занимават с криминални противообществени дейности. Много често съществува дори страх да се влезе в ромските махали и да се осигури върховенство на закона. Друга причина за проблема са стереотипите, които са наложени в обществото. Определено съществуват и прояви на дискриминация спрямо ромите и заплахи за тяхната сигурност извън рамките на махалите. Всичко това е предпоставка, ако не се вземат адекватни мерки скоро, за потенциални остри сблъсъци на етническо ниво с ромската общност и това няма да са социални катаклизми или битови конфликти, а много по-опасните етно-културни сблъсъци. Огромна в това отношение е ролята на обществените институции, органите на реда и гражданското общество като цяло. Необходима е и работа с лидерите на ромската общност, за да може и самите роми да осъзнаят, че над ромския съвет на старейшините „мешерето“, който определя реда и законите на живота в ромските махали, стоят реда и законите на държавата.

В една от общините на област Ямбол - община Болярово - се полагат сериозни усилия за осигуряване върховенството на закона при ежедневните взаимоотношения с ромите и това дава добри резултати. В община Болярово няма регистрирани междуетнически конфликти. Общината има ключова роля при прилагането на местни политики, насочени към равенство и недискриминация.

В РУ на МВР – Елхово, участък Болярово се предприемат мерки при работа с населението, съобразени със законодателството на държавата – защита на обществения ред и недопускане на прояви на нетолерантност по отношение на малцинствата. Успоредно с органите на полицията, в община Болярово работи и Местна комисия за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните.

Противообществените прояви сред малолетните и непълнолетните са отражение на социалните и нравствени проблеми на обществото, което в много случаи е пряко отговорно за извършените деяния на децата.

Ето защо, основна цел на МКБППМН (Местна комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетни и непълнолетни) е постигането на позитивна промяна и възпитателен ефект в поведението на млади личности, отклонили се от нормите за непристойни прояви, както и превенция на противообществените прояви за свеждането им до минимум.

Община Болярово продължава своята превантивна дейност, насочваща главно вниманието към положителното развитие на всички обхванати деца и техните родители в общината.

Изводи:

➤ Липсата на върховенство на закона и ясно спазване правилата и законите на държавата в ромските махали е още една от причините за сегрегация на ромите и много трудното им интегриране в политическия, икономически и социален живот на държавата.

➤ Засиленият интензитет на криминални и противообществени прояви от страна на ромите, както и случаите на расова дискриминация спрямо тях от страна най-вече на българския етнос са много голяма потенциална заплаха за остър етнически конфликт в близко бъдеще.

➤ Само чрез отговорна работа на обществените институции и органите на реда, както и осъзнаването на важността на ролята на ромите-лидери, може да се осигури нормално съвместно съжителство, защото това е отговорност и на двете страни. Това е най-важното за превенцията на бъдещи етнически сблъсъци. Много позитивен в това отношение е опитът на община Болярово.

II.5. Култура и медии

Като важна и неделима част от общественно-политическия живот на страната, медиите имат огромна отговорност за осигуряване на приемането и нормалното общуване между различните етноси в България. Много важна е ролята на медиите и за взаимното опознаване на културите на различните етноси.

Медиите могат да изиграят основна роля за успешна интеграция на ромите. В момента, в търсенето на сензация, те отразяват само отрицателните примери и налагат модел на нетолерантност. Показването на позитивните аспекти от ромската култура и естеството на тяхната специфична етнопсихология могат да разчупят този затворен кръг. Това е много важен момент за промяна на обществените нагласи.

Още по-важна е ролята на регионалните медии, които познават много добре спецификата на различните етноси в областта, както и на взаимоотношенията между тях. Задължително е да има място в регионалните медии, където да се отразяват позитивните аспекти от ромската култура и бит, техните културни и социални прояви. Включително и социалните мрежи имат отговорност за това.

В културен план ромите навсякъде в област Ямбол имат достъп до библиотеки, читалища, театри и други средища за културна дейност. Може би трябва да се помисли за организиране на културни ромски прояви, които да запознаят останалата част от обществото за позитивния образ на ромите. Още по-необходимо е организирането на съвместни младежки културни инициативи между българския, ромски и турски етнос за взаимно опознаване на културите, тъй като младите са най-възприемчиви, а така ще се възпитава и дух на взаимно разбиране и взаимна толерантност, която ще се предава от поколение на поколение. Радващо е, че на територията на област Ямбол има немалко културни и младежки инициативи и проекти в това отношение, които бяха отразени вече в раздел *Образование* на настоящата стратегия. Отново изпъква дейността на община Болярово в този аспект.

На територията на община Болярово функционират шест читалища. Всички читалища са съдебно регистрирани и са вписани в Регистъра на народните читалища в Министерство на културата и пререгистрирани според новите изисквания на Закона за народните читалища. Дейността на читалищата е обезпечена с държавна субсидия. Средствата за читалищна дейност се регулират и разпределят между читалищата по Механизъм/Стандарт, определен от Министерство на финансите, като средствата се предоставят на читалищата за самостоятелно управление, съгласно чл.23, ал.1 от ЗНЧ. Изготвянето на Годишна програма за развитие на

читалищната дейност в общината цели обединяване на усилията за по-нататъшно развитие и утвърждаване на читалищата като важни обществени институции, реализиращи културната идентичност на община Болярово, региона и България.

Изводи:

- Медиите отдавна са се оформили като четвъртата власт в демократичните общества и имат огромна роля за осигуряване нормалното функциониране на обществения живот.
- Медиите трябва да отразяват позитивния образ на ромската култура и бит и да запознават с тях обществото.
- Задължително в регионалните медии трябва да има постоянно платформи, които да отразяват ромските културни и социални прояви.
- Най-добре се разбират и взаимно се опознават хората чрез културата. Радващо е, че в област Ямбол има немало културни прояви, дейности и проекти, свързани с ромския етнос.
- Важно е да се засилят съвместните културни проекти и прояви между младежи от български, ромски и турски етнос, които да възпитават от ранна възраст дух на взаимно разбиране и толерантност.

II.6. Заетост

Интеграцията на пазара на труда е ключовата предпоставка за социално включване на жителите на гетоизирани структури или пространствено изключени ромски квартали. Тъй като ниското ниво на образование и квалификация се оказват основната причина за настоящата ситуация, е необходимо да се постави силен акцент върху образованието на децата, в противен случай проблемите ще се засилват в бъдеще.

Причините за социалното изключване от пазара на труда на ромите са сложни и допълващи се и имат взаимно засилващ се ефект. Като цяло основните причини могат да бъдат категоризирани, както следва:

а) Вътрешни фактори:

- Ниско ниво на образование. По-голямата част от ромите в областта нямат никаква квалификация, като повечето от тях имат основна степен на образование. В същото време търсенето на неквалифицирани работници намалява. Ниското ниво на квалификация на ромското население води до много малък шанс да намерят работа, която да генерира по-висока от минималната работна заплата.
- Лоши социални компетенции. Социално изключените лица често имат затруднения да се ориентират в мажоритарната среда, да променят пазара на труда или системата за социално подпомагане. Те не са наясно със своите права и задължения и изпитват затруднения при получаването на необходимата информация.
- Влошеното здравословно състояние на много социално изключени роми е честа пречка за включването им на пазара на труда. Жителите страдат от по-високи нива на заболяване и/или намалена работоспособност.
- Отрицателното въздействие на безработицата върху психичното здраве. Това понякога се нарича синдром на продължителна безработица, който се проявява чрез отказване от усилията за търсене на работа, заемане на пасивно отношение и обща апатия. На свой ред

тези ефекти допълнително влошават пригодността за заетост на дългосрочно безработните лица. Връщането на пазара на труда е много трудно за дълготрайно безработни лица, така че те често бързо губят работата си (имат затруднения с реинтеграцията на пазара на труда).

➤ Мрежите за солидарност, основани на родство, представляват друга пречка за интеграцията на пазара на труда. В рамките на тези мрежи всички доходи се споделят заедно, което подкопава всички усилия за търсене на работа. Ако член на такава мрежа намери по-добре платена работа, той или тя трябва да споделя доходите с роднините, които се намират в затруднено положение.

➤ Нарастващата задлъжнялост на семействата, живеещи в социално изключените населени места, представлява друг основен признак на социално изключване, който сериозно влошава достъпа към пазара на труда. В някои населени места услугите на лихварите се използват често, възползвайки се от „бързи заеми“. Необходимо е да се търсят ефективни инструменти за предотвратяване и ограничаване на различни форми на натрупване на дълг. Все по-голям брой социално изключени семейства са задлъжнели на такова ниво, че работата за тях не си струва, тъй като по-голямата част от доходите им ще бъдат използвани за погасяване на дълга.

б) Външни фактори:

➤ Много роми работят неофициално, т.е. работят без сключен договор. Нелегалните работници често ползват социални помощи или пенсии за инвалидност. Подобни незащитени договорености носят много негативи, но от друга страна, неофициалната работа помага да се запазят поне основните трудови навици.

➤ Много роми формират бюджета на домакинството чрез различни неформални икономически дейности.

➤ Ограничената мобилност (причинена предимно от невъзможността да получат жилище) представлява друга голяма пречка за търсещите работа.

➤ Дискриминация от страна на работодателите, която се корени най-вече в общи предразсъдъци и стереотипи по отношение на ромските работници.

Високата безработица при ромите има няколко сериозни въздействия – бедност, изключване от участие в социалния и икономическия живот на обществото, ниска мотивация за по-нататъшни опити за намиране на работа, загуба на трудови навици, изпадане в зависимост и т.н., които допълнително намаляват перспективите ромите да се интегрират в пазара на труда. Много често ромите работят като сезонни работници, без официални договорености, с ниски доходи и постоянна несигурност на работното място. Дългосрочно безработните роми, които са маргинализирани на пазара на труда, постепенно разработват алтернативни стратегии, за да изкарват прехраната си, като например неформални икономически дейности. С времето тези тенденции водят до подценяване на значението на образованието, като тези практики се предават от поколение на поколение.

След присъединяването на България към ЕС (2007 г.) един значителен дял от ромите в трудоспособна възраст заминават в чужбина, като това често се явява единствената възможност за доходи и издръжка на семейството.

Съществуват и ограничени възможности ромите да се включат в селското стопанство. Причините за това са няколко: много малко роми са собственици на земя, липса на инвентар, обикновено липсват навици и умения за селскостопански труд. Дори и да имат желание да се занимават със земеделие и животновъдство, им липсва първоначален капитал и информация за налични възможности за финансиране на проектни предложения, предлагани по текущи програми.

Възможността за заетост представлява една от основните предпоставки за социална и трудова интеграция. Традиционните ромски умения не представляват потенциално решение за безработицата им, тъй като те представляват само незначителен интерес за пазара на труда. Ромската дискриминация на пазара на труда е само един от проблемите, с които се сблъскват ромите, когато търсят работа. Отношението на работодателите към наемането на роми е отрицателно и оказва негативно влияние върху равнището на заетост на това малцинство. Всички изброени фактори и причини водят до несъответствието между структурата на наличните работни места и структурата на търсещите работа.

Поради липса на статистически данни по етнически признак е много трудно да се направи задълбочен анализ на ситуацията на пазара на труда при ромите. По-подробни данни се събират единствено по време на преброяванията на населението, като последното е твърде отдалечено във времето (през 2011 г.). Данните от него са подробно разгледани в предходната стратегия на област Ямбол. Състоянието на пазара на труда при ромите и водените политики и предприетите мерки в тази област към момента може косвено да бъдат оценени на базата на събираните данни от бюрата по труда, направената прогноза за възрастовата структура на населението и данни за проектите и програмите, по които работят общините с цел увеличаване на заетостта, стимулиране на заетостта и подпомагане на уязвимите групи.

В община Ямбол няма специално разработени програми за подпомагане на уязвимите семейства от етническите групи. Според подадената справка всички проекти и програми, по които работи общината, са достъпни за жителите на града. Към 2021 г. на територията на община Ямбол са реализирани следните програми и проекти:

- Механизъм лична помощ;
- Проект „Осигуряване на топъл обяд в община Ямбол в условията на пандемия от COVID-19“.

В община Тунджа също към 2021 г. няма специално разработени програми за подпомагане на уязвимите семейства от етническите групи.

В община Стралджа през 2020 г. стартира проект „Подобряване живота и социално-икономическа интеграция на маргинализирани общности на територията на община Стралджа“. Целта на проекта е да се постигне по-висока степен на социално включване на маргинализираните общности на територията на община Стралджа и подобряване качеството им на живот.

В община Елхово активната политика на пазара на труда е насочена към основни целеви групи. Една от тях включва безработни лица с ниска или нетърсена на пазара на труда професионална квалификация, с недостиг на ключови компетентности и с ниско образование,

включително от ромски произход. През изминалата година за периода януари-декември 2020 г. в ДБТ - Елхово са направени нови регистрации на 134 безработни лица от община Елхово, самоопределили се като роми. Включени са 42 безработни роми в дейности за повишаване на пригодността за заетост и квалификация, както следва: в индивидуални и групови форми за професионално ориентиране и мотивация за активно поведение на пазара на труда – 39 лица; в обученията за придобиване на професионална квалификация – 3 лица.

Таблица 8. Програми за подпомагане на уязвими семейства от малцинствените групи, действащи на територията на община Елхово през 2020 г.

Дейност	Отчет
1. Организиране на мотивационни курсове за повишаване на образованието и квалификацията	39
2. Професионална квалификация и осигуряване на следваща заетост	3
3.1. На първичен пазар	78
3.2. По програми и мерки от ЗНЗ	8
3.3. По схеми и проекти от ОП «РЧР»	4
3.4. Специализирани трудови борси	0

Източник: Дирекция „Бюро по труда“ - Елхово

През 2020 г. подпомогнатите лица и семейства, живущи на територията на община Елхово, с месечни социални помощи по реда на чл.9 от ППЗСП от Дирекция „Социално подпомагане“ – Елхово са основно лица и семейства от ромски произход, незавършили основно или средно образование, родители с деца, които нямат изградени знания и умения за трудова реализация на пазара на труда. На основание Закона за личната помощ по Механизма лична помощ, са назначени общо 83 лични асистенти за 83 потребителя, от които с ромски произход са 13 лични асистенти, обслужващи 13 потребителя. Лична помощ е механизъм за подкрепа на хора с увреждания за упражняване на правата им, за пълноценно участие в обществото, за извършване на дейности, отговарящи на индивидуалните им потребности от личен, домашен или социален характер и за преодоляване на бариерите на функционалните им ограничения. За територията на общината той функционира от септември 2019 г. През 2020 г. са реализирани дейности по два договора, финансирани по Целева програма „Топъл обяд у дома в условията на извънредна ситуация 2020“ и проект „Патронажна грижа за възрастни хора и лица с увреждания в община Елхово“. Част от потребителите са от ромски произход.

Реализирани са дейности също по следните договори:

➤ Договори, финансирани по Целева програма „Топъл обяд у дома в условията на извънредна ситуация 2020“:

- Договор № ФС01-0449/23.04.2020 между Община Елхово и Агенция за социално подпомагане, за периода от 01.05.2020 г. до 24.07.2020 г. за 58 работни дни, на стойност 8 410 лв., включващ 50 потребителя.

- Договор № ФС01-1153/02.09.2020 г. между Община Елхово и Агенция за социално подпомагане, за периода от 14.09.2020 г. до 31.12.2020 г. за 75 работни дни, на стойност 10 875 лв., включващ 50 потребителя.

- Чрез проекта „Целево подпомагане с топъл обяд в община Елхово“ е осигурена подкрепа и подпомагане на част от населението в града, която получава минимални доходи и трудно осигурява средства за задоволяване на ежедневните си потребности от храна в условията на обявената извънредна ситуация и произтичащата необходимост от ограничаване на разпространението на COVID-19.

- Проект „Патронажна грижа за възрастни хора и лица с увреждания в община Елхово“. Финансирането се осъществи по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, Приоритетна ос „Намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване“, процедура „Патронажна грижа за възрастни хора и лица с увреждания – Компонент 2“. В срок до 01.10.2020 г. се предоставят интегрирани здравно-социални услуги по домовете (патронажна грижа) на общо 52 лица - възрастни хора над 65 г. с ограничения или невъзможност за самообслужване, както и на хора с увреждания и техните семейства. Освен в град Елхово е осигурена възможност за достъп до здравно-социалните услуги и на потребители от малките населени места в общината (селата Лесово, Изгрев и Пчела). Услугите са предоставяни от 5 домашни помощника и 2 медицински сестри. От 02.10.2020 г. продължава предоставянето на услугата на същата целева група в рамките на сключено допълнително споразумение със срок до 31.03.2021 г. по процедура BG05M9OP001-2.103 - Патронажна грижа за възрастни хора и лица с увреждания – Компонент 4. Общата стойност на проектите е 196 470,32 лв.

- С цел да се подкрепят мерките по време на въведеното извънредно положение и съпътстващия го наложителен период на социална изолация на територията на цялата страна, Община Елхово изпълнява проект в рамките на процедура „Патронажна грижа за възрастни хора и лица с увреждания – Компонент 3“, чрез който се осигурява мрежа от услуги в домашна среда с цел ограничаване контактите между хората. Подкрепени в периода 01.04.2020 до 31.12.2020 г. са 78 лица (възрастни и хора с увреждания), които са застрашени в най-голяма степен от COVID-19.

През 2020 г. в община Болярово според предоставената информация също е работено по целева програма „Осигуряване на топъл обяд в община Болярово“ - проект „Осигуряване на топъл обяд в община Болярово“, финансиран по Договор BG05FMOP001-3.002-0006-C01, в който са обхванати 106 потребители от 01.05.2016 до 30.04.2020 г. Обществената трапезария предоставя топъл обяд на лица от следните целеви групи: лица и семейства на месечно подпомагане по реда и условията на чл.9 от ППЗСП; лица с доказана липса на доходи и близки, които да се грижат за тях; самотно живеещи лица и семейства, получаващи минимални пенсии - за осигурителен стаж и възраст, за инвалидност, наследствени пенсии, пенсии, несвързани с трудова дейност. В допълнение към разпределянето на храна на потребителите се предоставят съпътстващи мерки, които целят намаляване на социалното изключване и/или справяне с извънредни социални ситуации по еманципиращ и устойчив

начин. Те допълват предоставянето на топъл обяд по настоящата процедура и се изразяват индикативно в индивидуално/групово консултиране и съдействие за:

- възможности за ползване на други социални услуги, предоставяни на територията на общината, включително и такива, финансирани от ЕСФ;
- ползване на административни общински услуги; осигуряване на временен подслон на бездомните лица; подпомагане на достъпа до здравни и образователни услуги; управление на семейния бюджет; здравословно и балансирано хранене, както и други форми на подкрепа, съдействие, индивидуално или групово консултиране, реализирани в отговор на установени конкретни нужди и проблеми на представителите на целевите групи.

Реализирането на съпътстващи мерки е една от спецификите на подпомагането от Фонда за европейско подпомагане на най-нуждаещите се лица. Средствата са осигурени по Оперативна програма за храни и/или основно материално подпомагане от Фонда за европейско подпомагане на най-нуждаещите се лица 2014-2020 г. в размер на **282 444,63 лв.** Реализацията на проекта е част от целенасочената социална политика, която община Болярово развива в подкрепа на хората, живеещи в материално лишение и в риск от социална изолация в малките населени места. Предоставена е **социална услуга „Личен асистент“, „Домашен помощник“, „Социален асистент“ по ПМС №344/21.12.2018 г.** След приключване на изпълнението на проект „Независим живот за жителите на община Болярово“, който се осъществи с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020 г., през 2019 г. финансирането на социалните услуги „Личен асистент“, „Домашен помощник“ и „Социален асистент“ се осигурява от държавния бюджет, съгласно ПМС №344/21.12.2018 г. за периода от 01.01.2019 г. до 31.12.2019 г. на стойност 336 932,00 лв. По ПМС 344 са трудово ангажирани 45 лица в активна възраст на позициите „Личен асистент“, „Домашен помощник“ и „Социален асистент“, които оказват подкрепа за лична помощ, комунално-битови дейности и подкрепа на социално включване в домовете на 133 потребители.

Потребителите, които ползват услугите, са в обхвата на целевите групи, както следва: лица с увреждания и техните семейства и хора над 65 години с ограничения или в невъзможност за самообслужване, живеещи на територията на община Болярово. Осигурена е дългосрочна подкрепа в домашна среда и предоставяне на интегрирани услуги на лица с увреждания и хора над 65 г. с ограничения и невъзможност за самообслужване.

Осигурена е **социална услуга „Домашен социален патронаж“** - местна бюджетна дейност, финансирана със собствени средства във функция „Социално осигуряване, подпомагане и грижи“, дейност 524 „Домашен социален патронаж“ и капацитет 180 потребители от гр. Болярово и селата на територията на общината. Домашен социален патронаж е социална услуга, предоставяна в домовете на възрастните хора и хората с увреждания, която е общинска дейност. Ползвателите на този вид услуга са възрастни и самотно живеещи стари хора, деца и лица с различни увреждания, които са предимно с ниски доходи. В община Болярово е работено и по **проект „Патронажна грижа за нуждаещи се лица в община Стралджа и община Болярово“** по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020 г. Бенефициент: Община Стралджа, Партньор: Община Болярово.

Продължителността на проекта е 18 месеца от 23.05.2019 г. до 23.11.2020 г. Стойността на проекта е 195 136,16 лв. от които 68 708,15 лв. за община Болярово. Дейността на проекта е предоставяне на почасови мобилни, интегрирани, здравно-социални услуги на нуждаещи се лица с увреждания и възрастни хора на територията на община Стралджа и община Болярово - 64 лица-потребители (23 за община Болярово и 41 за община Стралджа). Дейността се осъществява за период от 12 месеца, като услугите, които получава едно лице, не надвишават 2 часа на ден и в зависимост от индивидуалните потребности включват:

1. Здравни (медицински) услуги: измерване на кръвна захар, кръвно налягане, поставяне на инжекции, смяна на превръзки и т.н.

2. Социални услуги – насочени към подкрепа на лицата за осъществяване на ежедневните им дейности и постигане на социално включване, както и неспециализирани услуги (административни услуги, комунално-битови дейности - помощ в домакинството, придружаване до различни институции, до личен лекар, подкрепа в придвижването и разходки и др.). По проекта от 18.11.2019 г. са трудово ангажирани 5 лица в т.ч. 3 домашни помощници и 2 медицински лица, които предоставят услугите по домовете на 23 лица.

Проект „Подобряване на условията за предоставяне на социални услуги в община Болярово“ е финансиран от Фонд „Социална закрила“, МТСП. Продължителността на проекта е 4 месеца от 01.06.2019 г. до 30.09.2019 г. Стойността на проекта е 29 833,33 лв. от които 3000,00 лв. съфинансиране от община Болярово. Дейности по проекта са оборудването на кухнята, в която се приготвя храна по проект „Осигуряване на топъл обяд в община Болярово“ със съвременни електроуреди и инвентар. С реализацията на проекта се подобрява качество на предоставяните социални услуги в домашният социален патронаж, „Защитено жилище за лица с физически увреждания“ в град Болярово, както и храната по проект „Осигуряване на топъл обяд в община Болярово“. При предоставяне на **социалната услуга „Личен асистент“** се регламентира кой има право на тази помощ и как ползвателите да се включат в механизма. Според Закона за лична помощ до 31 декември 2020 г. ползватели на лична помощ са хората с право на чужда помощ с определени 90 и над 90% вид и степен на увреждане или степен на трайно намалена работоспособност. Ползватели са и децата с право на чужда помощ с определени 50 и над 50% вид и степен на увреждане или степен на трайно намалена работоспособност. Децата без право на чужда помощ с определени 90 и над 90% вид и степен на увреждане или степен на трайно намалена работоспособност също са ползватели съгласно закона. За периода от 01.09.2019 г. до 31.12.2019 г. от механизма са се възползвали 7 лица с увреждания с право на чужда помощ, в т. ч. 1 дете. Трудово ангажирани са 7 лица на позицията „Личен асистент“, в това число 6 лица от семействата на лицата с увреждания и 1 външно лице.

През 2020 г. според различните варианти на прогнозата трудоспособното ромско население наброява между 11,8 хил. д. и 12,8 хил. д. и съставлява между 62 и 67% от ромското население.

Таблица 9. Регистрирани безработни лица, включително самоопределили се роми, постъпили на работа роми и брой лица, включени в заетост по програми и временна заетост - роми

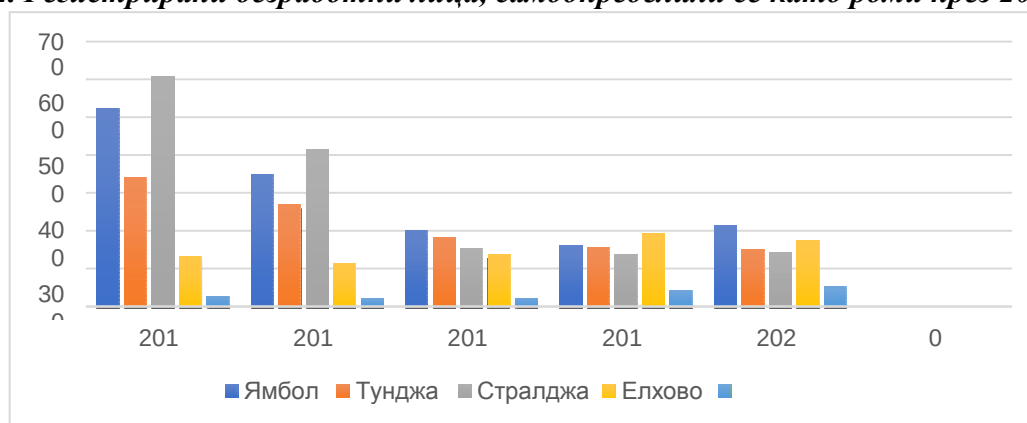
ПОКАЗАТЕЛ	Община	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Регистрирани безработни лица - средномесечно	Ямбол	3 412	2 888	2 232	1 645	1 268	1 122	1 699
	Тунджа	1 518	1 289	1 116	815	573	521	590
	Стралджа	1 550	1 412	1 276	936	597	440	439
	Елхово	1 394	1 252	1 109	987	954	902	940
	Болярово	364	335	297	260	203	215	226
1. Регистрирани безработни лица, самоопределили се като роми - средномесечно	Ямбол	*	*	523	348	200	160	213
	%	*	*	23.4	21.2	15.8	14.3	12.5
	Тунджа	*	*	340	270	183	155	150
	%	*	*	30.5	33.1	31.3	29.8	25.4
	Стралджа	*	*	608	415	152	137	143
	%	*	*	47.6	44.3	25.5	31.1	32.6
	Елхово	*	*	133	114	137	192	173
	%	*	*	12,0	11,6	14,4	21,3	12,0
	Болярово	*	*	27	21	22	41	54
	%	*	*	9,1	8,1	10,8	19,1	9,1
2. Безработни лица до 29 годишна възраст - роми	Ямбол	*	*	92	70	36	28	28
	Тунджа	*	*	57	41	21	19	18
	Стралджа	*	*	163	109	33	23	22
	Елхово	*	*	23	20	33	50	37
	Болярово	*	*	5	6	8	12	10
3. Общо постъпили на работа - роми	Ямбол	*	*	407	337	264	242	226
	Тунджа	*	*	150	159	148	109	131
	Стралджа	*	*	175	175	175	133	111
	Елхово	*	*	37	43	76	151	90
	Болярово	*	*	9	9	5	14	29
3.1. Постъпили на работа на първичен пазар на труда - роми	Ямбол	*	*	334	251	242	217	184
	Тунджа	*	*	108	136	117	99	93
	Стралджа	*	*	205	155	161	128	104
	Елхово	*	*	22	38	56	124	78
	Болярово	*	*	4	6	3	9	20
3.2. Брой на лица, включени в заетост по програми и временна заетост - роми	Ямбол	*	*	73	86	22	25	42
	Тунджа	*	*	42	23	31	10	38
	Стралджа	*	*	52	20	14	5	7
	Елхово	*	*	15	5	20	27	12
	Болярово	*	*	5	3	2	5	9
- Включени в мярка за заетост на ЗНЗ /чл.20 ал.3 т.5 от ЗНЗ/	Ямбол	*	*	15	10	6	0	1
	Тунджа	*	*	6	2	2	0	0
	Стралджа	*	*	1	4	0	0	0
	Елхово	*	*	0	0	2	0	0
	Болярово	*	*	1	0	0	0	0
- Включени в програма за заетост на ЗНЗ /чл.20 ал.3 т.5 от ЗНЗ/	Ямбол	*	*	34	24	15	12	19
	Тунджа	*	*	12	7	8	8	6
	Стралджа	*	*	3	2	2	5	7
	Елхово	*	*	5	2	6	13	8

ПОКАЗАТЕЛ	Община	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
- Включени в програми и проекти за заетост, финансирани със средства от европейски и други международни фондове	Болярово	*	*	2	0	1	3	6
	Ямбол	*	*	24	52	1	13	22
	Тунджа	*	*	24	14	21	2	32
	Стралджа	*	*	48	14	12	0	0
	Елхово	*	*	10	3	12	14	4
	Болярово	*	*	2	3	1	2	3

Източник: Дирекция „Бюро по труда“ общини Ямбол, Тунджа, Стралджа, Елхово, Болярово

* - за тези години не се поддържат статистически данни.

Фигура 2. Регистрирани безработни лица, самоопределили се като роми през 2016-2020 г.

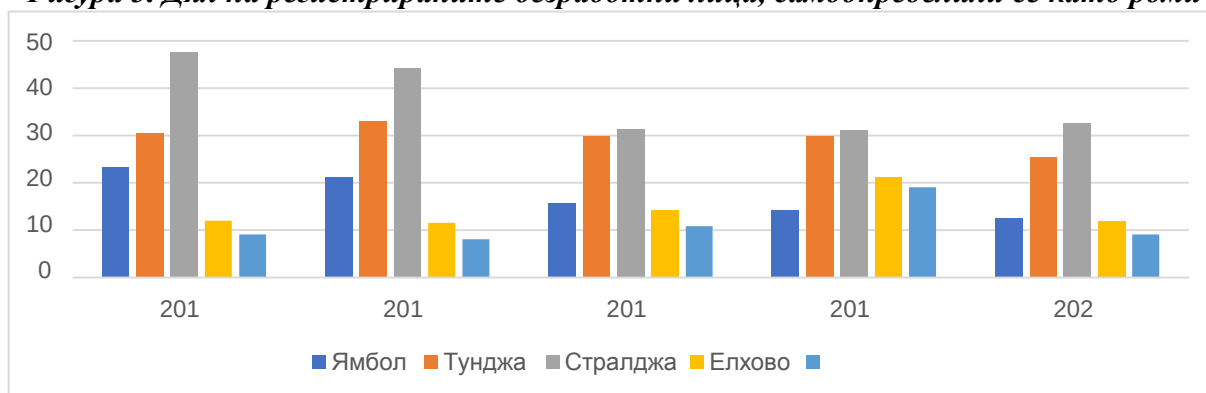

Източник: АЗ, ДБТ, общини Ямбол, Тунджа, Стралджа, Елхово, Болярово

През последните години в повечето общини на област Ямбол се наблюдава намаляване на броя на регистрираните безработни роми, с изключение на общините Елхово и Болярово. Тази тенденция се наблюдава във всички общини на областта и сред останалото население. Тези процеси не са свързани с повишаване на заетостта, както се отчита в статистиката за заетостта, а по-скоро е резултат от намаляване на безработните, които се регистрират в бюрата по труда.

Висок остава дялът на младежката безработица (до 29 г.). Тази възрастова група формира най-висок дял в община Елхово (21,3%), Стралджа (15,4%), Ямбол (13,1%), Тунджа (12%) и Болярово (5,4%).

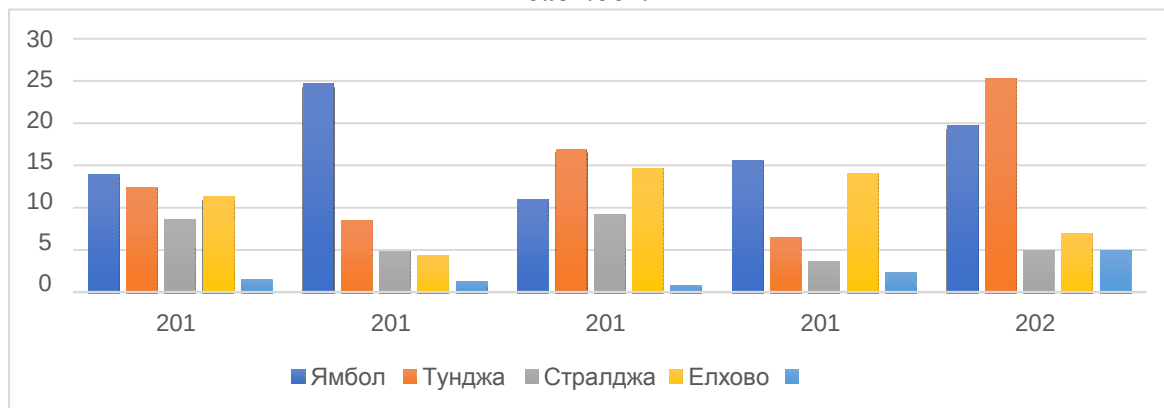
Фигура 3. Дял на регистрираните безработни лица, самоопределили се като роми

Източник: АЗ, ДБТ, общини Ямбол, Тунджа, Стралджа, Елхово, Болярово

Благоприятна е тенденцията на намаляване на дела на ромите при регистрираните безработни. Въпреки това, делът на безработните роми е значително по-висок от дела на ромите в етническата структура на общините, което показва значително по-висока безработица при тази етническа група. Нисък остава делът на постъпили на работа, като този дял е най-нисък при общините Елхово и Болярово (между 11-15%), най-висок при Тунджа (69,3%), следван от Ямбол (43,7 %) и Стралджа (54,5 %).

Фигура 4. Дял на безработните ромите, включени в заетост по програми и временна заетост

Източник: АЗ, ДБТ, общини Ямбол, Тунджа, Стралджа, Елхово, Болярово

Нисък остава и делът на включените роми в заетост по програми и временна заетост.

II.7. Прогноза за демографското развитие на ромското население в област Ямбол

Ромската етническа група формира една специфична социална категория, която има общи проблеми за решаване. Те са свързани с бедността, маргинализацията, изключването им от пазар на труда, сегрегацията в образователната система, трудният достъп до социални услуги, крайни форми на пространствена сегрегация, негативните предразсъдъците и стереотипи и т.н. Самоопределянето е изведено като основен признак при определянето на принадлежността на етническите общности в България. Този основополагащ признак е залегнал както в българската Конституция, така и в документите на международното право. Преброяването на населението е основният източник на данни за етническата структура на населението. В същото време то не дава реалната картина за демографските процеси при ромското население, тъй като при него се наблюдава т.нар. феномен на „преферирано етническо самосъзнание“ или публично деклариране на чужда „неромска“ етническа принадлежност. Според експертни оценки (Илиева, Бърдаров, 2019) на национално ниво броят им е занижен с над 50%. Така например според последното преброяване на населението, през 2011 г., броят на ромите е 320 хил. д., докато според експертните оценки през 2020 г. броят им достига приблизително 750 хил. д.

Според последното преброяване, през 2011 г., броят на ромите в област Ямбол наброява 10406 д. и съставляват 8,5% от населението. В сравнение с предходното преброяване, през 2001 г. се наблюдава нарастване с близо 7%. Тази тенденция на нарастване е съпроводена с противоположна тенденция на намаляване на броя на българското население, поради негативните демографски процеси, свързани с отрицателния естествен прираст и високите нива на емиграция, в резултат на което относителният дял на ромите нараства с над два пункта. В областта са съсредоточени 3,3% от ромите в страната, но дялът им спрямо общия брой на населението е близо два пъти по-висок. На територията на областта ромите са разпределени неравномерна, като 41% от тях са съсредоточени в гр. Ямбол, близо ¼ в община Стралджа, (23,1%), следвана от община Тунджа (19%), Елхово (11,5%) и Болярово (5,4%). От общо 109 населени места, в 74 от тях е регистрирано ромско население. В четирите града на областта са съсредоточени 62,1% от ромите в областта.

Тенденциите в развитието на демографските процеси при ромската етническа група е изключително трудно да се очертаят с точност, тъй като данни за естественото и механичното възпроизводство не се събират по етнически признак. На базата на експертни оценки може да се изчисли, че раждаемостта при ромите през първото десетилетие на XXI век е от порядъка на 21-22‰, което е значително по-високо от останалите етнически общности в страната. В резултат на предприетите от държавата мерки, свързани със стопроцентово обхващане на ромските деца в основна степен на образование и задържането им в училище, колкото е възможно по-дълго, се наблюдава намаляване на раждаемостта при ромите през последното десетилетие с 3-4 пункта. Въпреки че през последните две десетилетия спадът на раждаемостта при ромската общност е особено отчетлив, заварената значително по-млада възрастова структура е много важен фактор за запазване на високия дял на ромите във фертилна възраст.

През 2011 г. 39,1% от ромите в България са под 20 години, срещу 22,4% при турската етническа група и 15,5% при българите. Поради младата възрастова структура смъртността при ромите се оценява на около 8-9‰, а естественят прираст през второто десетилетие на века е от порядъка на 11-12‰. По-благоприятната възрастова структура на ромите ще предопределя по-високата раждаемост в групата в средносрочен и дългосрочен план дори при още по-голямо намаление на броя на децата в домакинствата им.

Външната миграция е друг основен фактор, който оказва влияние върху броя и структурите на населението. По отношение на механичното движение до края на XX в. ромите се отличават с много ниска емиграционна подвижност. От началото на XXI в. се наблюдава отчетливо увеличаване на емиграция при ромите в резултат от влизането на България в т.нар. шенгенски „бял списък“ (април 2001 г.) и присъединяването на страната към ЕС (януари 2007 г.). Допълнителни причини за увеличаване на емиграцията са и социално-икономическите проблеми, които съпровождат преходния период и се оказват решаващи за тяхното миграционно поведение.

През последните десетилетия се наблюдава изменение на етническата структура на населените места и значително нарастване на групата селища с висок относителен дял на ромско население в тях в област Ямбол. Тези процеси са резултат от различията в показателите за естествено възпроизводство между българското и ромското население и високите темпове на намаление на българското население, особено в селата, като резултат от силно застарялата възрастова структура и по-интензивната емиграция. Наблюдава се увеличаване на пространствената дислокация на ромското население, като населените места без наличие на ромско население намаляват от 37% през 1992 г. на 32% през 2011 г. В структурата на населените места с наличие на ромско население преобладават селищата с до 5% роми. От началото на 90-те години на XX век се наблюдава тенденция на намаляване на селищата с нисък относителен дял на роми за сметка на тези с по-висок дял (Фигура 5 и Таблица 10). Според преброяването през 2011 г. две села се отличават с преобладаване на ромското население (над 50%) – с. Лозенец и с. Робово, едно селище с над 40% - Хаджидимово и две села с над 30% - Александрово и Лесово.

Фигура 5. Структура на населените места с наличие на ромско население в област Ямбол за периода 1992-2011 г.

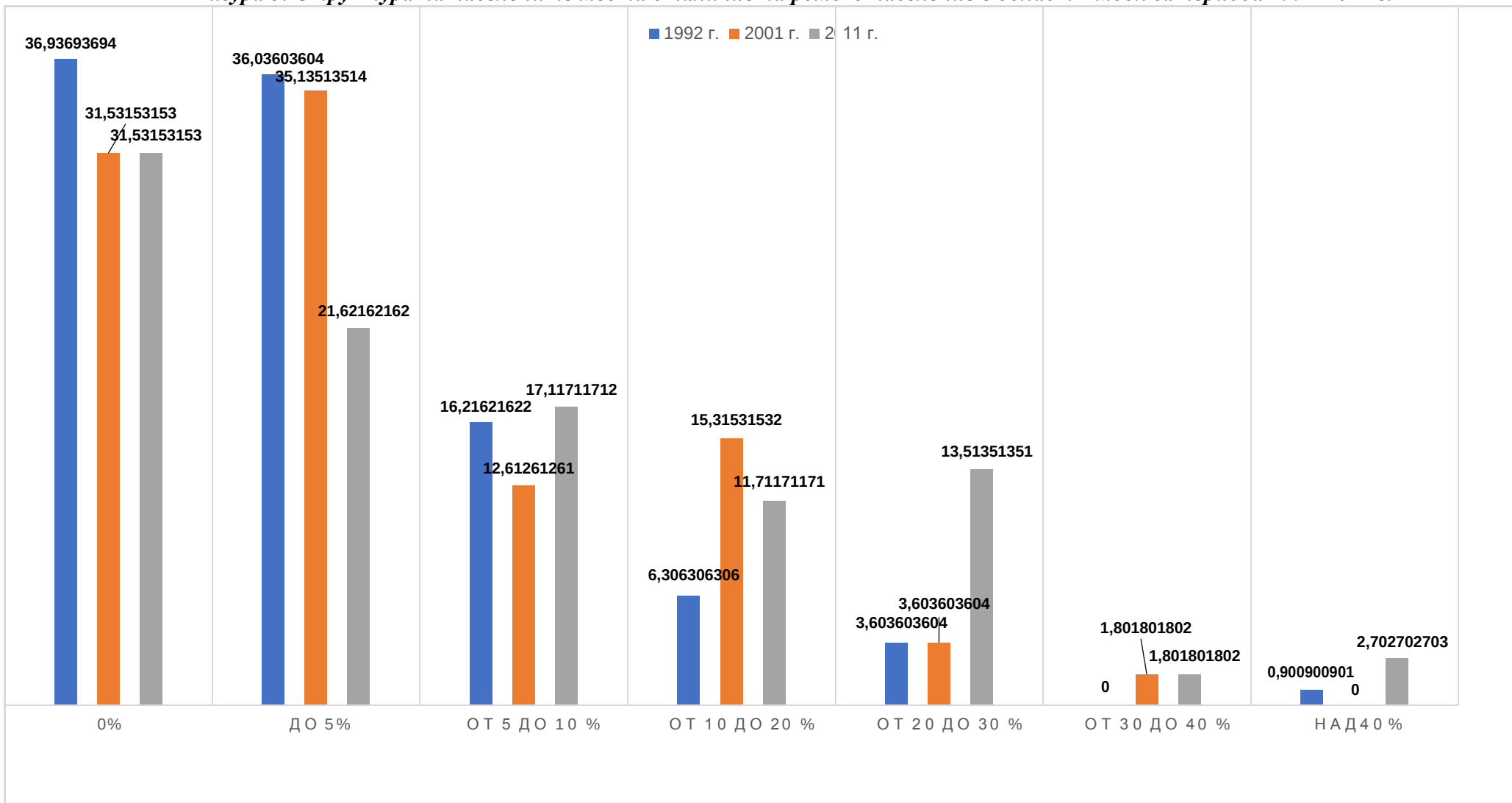

Таблица 10. Брой и относителен дял на ромите по населени места в област Ямбол според последните три преброявания на населението (1992, 2001, 2011 г.)

Област/община/ Населено място	1992 г.			2001 г.			2011 г.		
	Общо	Роми	%	Общо	Роми	%	Общо	Роми	%
Област Ямбол	175 839	6 669	3,8	156 070	9 729	6,2	123 062	10 406	8,5
Община Болярово	7 454	447	6,0	5 638	391	6,9	3 957	563	14,2
гр. Болярово	1 916	99	5,2	1 515	118	7,8	1 207	87	7,2
с. Воден	581	57	9,8	420	68	16,2	347	98	28,2
с. Вълчи извор	72	0	0	52	0	0	41	0	0
с. Голямо Крушево	654	2	0,3	461	0	0	271	12	4,4
с. Горска поляна	245	0	0	144	0	0	72	0	0
с. Денница	181	0	0	108	0	0	81	12	14,8
с. Дъбово	160	0	0	111	0	0	72	0	0
с. Златиница	134	0	0	79	7	8,9	42	9	21,4
с. Иглика	44	0	0	21	0	0	12	0	0
с. Камен връх	105	0	0	62	2	3,2	28	0	0
с. Крайново	84	0	0	60	0	0	45	13	28,9
с. Малко Шарково	289	0	0	235	4	1,7	163	0	0
с. Мамарчево	702	25	3,6	535	63	11,8	367	105	28,6
с. Оман	174	0	0	123	0	0	81	7	8,6
с. Попово	479	27	5,6	422	0	0	294	67	22,8
с. Ружица	229	7	3,1	184	0	0	111	9	8,1
с. Ситово	95	14	14,7	66	0	0	72	16	22,2
с. Стефан Караджово	827	151	18,3	699	69	9,9	411	86	20,9
с. Странджа	128	8	6,25	70	0	0	42	0	0
с. Шарково	355	57	16,1	271	60	22,1	198	42	21,2
Община Елхово	23 995	1 179	4,9	20 552	1 683	8,2	14 899	1 204	8,1
с. Борисово	231	0	0	177	0	0	84	0	0

Стратегия за равенство, приобщаване и участие на ромите в област Ямбол (2021-2030 г.)

Област/община/ Населено място	1992 г.			2001 г.			2011 г.		
	Общо	Роми	%	Общо	Роми	%	Общо	Роми	%
с. Бояново	1 573	34	2,2	971	8	0,8	622	0	0
с. Вълча поляна	196	0	0	133	0	0	85	0	0
с. Голям Дервент	181	6	3,3	124	22	17,7	40	0	0
с. Гранитово	1 103	89	8,1	870	68	7,8	375	67	17,9
с. Добрич	195	0	0	160	20	12,5	93	4	4,3
гр. Елхово	13 776	701	5,1	12 394	938	7,6	9 878	779	7,9
с. Жребино	372	5	1,3	272	2	0,7	133	0	0
с. Изгрев	752	56	7,4	694	114	16,4	595	92	15,5
с. Кирилово	544	3	0,6	502	66	13,1	316	6	1,9
с. Лалково	209	0	0	164	2	1,2	104	0	0
с. Лесово	1 101	39	3,5	940	204	21,7	614	192	31,3
с. Малко Кирилово	35	0	0	35	0	0	18	0	0
с. Маломирово	518	125	24,1	473	181	38,3	320	12	3,8
с. Малък манастир	966	3	0,3	799	4	0,5	505	8	1,6
с. Мелница	627	67	10,7	490	10	2,0	259	14	5,4
с. Пчела	614	28	4,6	523	3	0,6	339	26	7,7
с. Раздел	526	9	1,7	371	16	4,3	228	0	0
с. Славейково	46	0	0	44	2	4,5	24	0	0
с. Стройно	99	0	0	81	0	0	37	0	0
с. Трънково	238	14	5,9	229	0	0	131	4	3,1
с. Чернозем	93	0	0	106	23	21,7	99	0	0
Община Стралджа	18 074	1 343	7,4	15 828	1 905	12,0	12 662	2 400	19,0
с. Александрово	378	28	7,4	265	12	4,5	177	57	32,2
с. Атолово	241	0	0	241	36	14,9	200	53	26,5
с. Богорово	178	0	0	165	0	0	85	0	0
с. Воденичане	661	51	7,7	563	8	1,4	403	55	13,6
с. Войника	827	12	1,5	642	10	1,6	389	0	0
с. Джинот	386	8	2,1	352	20	5,7	272	18	6,6

Стратегия за равенство, приобщаване и участие на ромите в област Ямбол (2021-2030 г.)

Област/община/ Населено място	1992 г.			2001 г.			2011 г.		
	Общо	Роми	%	Общо	Роми	%	Общо	Роми	%
с. Зимница	2 183	214	9,8	2 009	294	14,6	1 787	374	20,9
с. Иречеково	749	34	4,5	642	48	7,5	455	83	18,2
с. Каменец	739	14	1,9	586	24	4,1	425	24	5,6
с. Леярово	144	1	0,7	74	0	0	36	0	0
с. Лозенец	668	113	16,9	633	201	31,8	614	327	53,3
с. Люлин	396	0	0	291	0	0	183	0	0
с. Маленово	477	0	0	404	0	0	308	0	0
с. Недялко	625	0	0	458	16	3,5	278	24	8,6
с. Палаузово	267	9	3,4	204	6	2,9	142	14	9,9
с. Поляна	540	8	1,5	415	0	0	252	0	0
с. Правдино	298	0	0	237	0	0	124	0	0
с. Първенец	559	0	0	449	0	0	267	12	4,5
с. Саранско	202	0	0	171	9	5,3	138	0	0
гр. Стралджа	6 613	848	12,8	6 220	1 199	19,3	5 621	1 334	23,7
с. Тамарино	493	3	0,6	406	14	3,4	218	25	11,5
с. Чарда	450	0	0	401	8	2,0	288	0	0
Община Тунджа	34 819	1 694	4,9	31 403	1 979	6,3	22 800	1 976	8,7
с. Асеново	190	0	0	168	5	3,0	94	0	0
с. Безмер	1 506	26	1,7	1 452	58	4,0	957	18	1,9
с. Болярско	496	33	6,7	431	27	6,3	310	0	0
с. Ботево	1 331	50	3,8	1 235	219	17,7	834	183	21,9
с. Бояджик	1 851	149	8,0	1 646	248	15,1	1 290	144	11,2
с. Веселиново	1 143	25	2,2	1 185	206	17,4	949	221	23,3
с. Видинци	80	0	0	75	0	0	27	0	0
с. Генерал Инзово	638	12	1,9	537	5	0,9	853	3	0,4
с. Генерал Тошево	1 547	7	0,5	1 230	11	0,9	352	0	0
с. Голям манастир	698	7	1,0	529	1	0,2	329	5	1,5
с. Гълъбинци	648	4	0,6	550	0	0	358	4	1,1

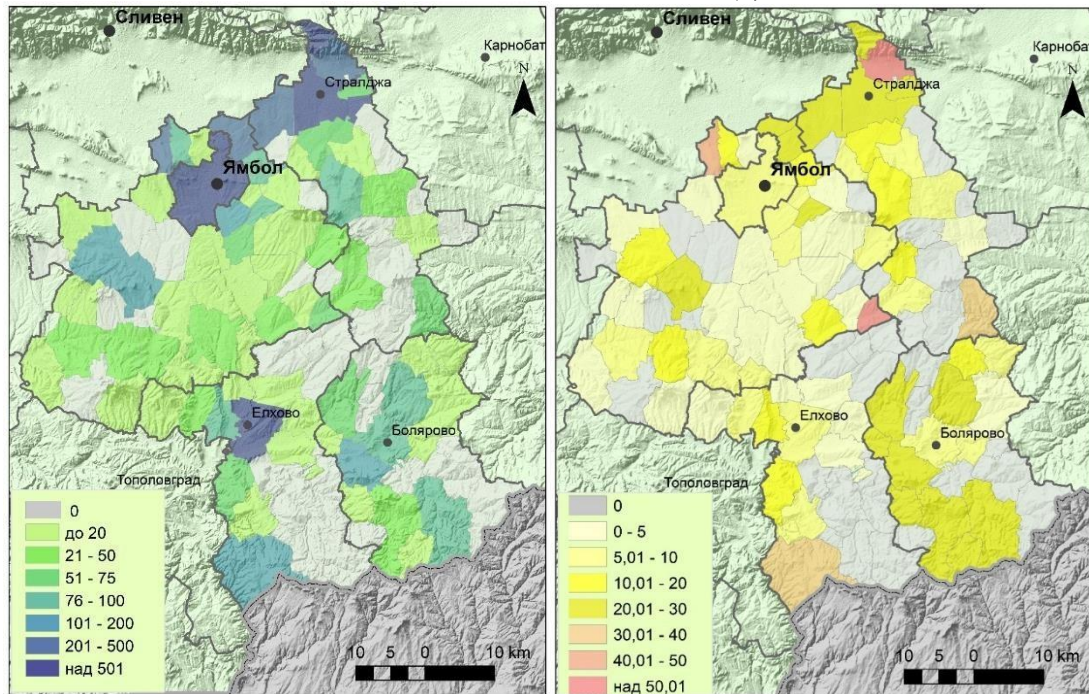
Стратегия за равенство, приобщаване и участие на ромите в област Ямбол (2021-2030 г.)

Област/община/ Населено място	1992 г.			2001 г.			2011 г.		
	Общо	Роми	%	Общо	Роми	%	Общо	Роми	%
с. Дражево	756	164	21,7	801	181	22,6	573	84	14,7
с. Драма	218	7	3,2	177	8	4,5	78	5	6,4
с. Дряново	247	0	0	207	2	1,0	108	7	6,5
с. Завой	895	381	42,6	955	171	17,9	1 015	282	27,8
с. Златари	359	5	1,4	288	0	0	168	0	0
с. Кабиле	1 183	0	0	1 187	5	0,4	954	8	0,8
с. Калчево	772	13	1,7	690	4	0,6	453	12	2,6
с. Каравелово	604	15	2,5	472	0	0	334	38	11,4
с. Козарево	415	0	0	434	71	16,4	387	92	23,8
с. Коневец	307	21	6,8	269	0	0	203	5	2,5
с. Крумово	769	204	26,5	730	0	0	576	49	8,5
с. Кукорево	1 807	183	10,1	1 775	298	16,8	1 500	129	8,6
с. Маломир	1 729	0	0	1 375	1	0,1	811	32	3,9
с. Меден кладенец	413	14	3,4	355	1	0,3	85	0	0
с. Межда	346	0	0	305	21	6,9	154	7	4,5
с. Миладиновци	532	29	5,5	413	10	2,4	275	29	10,5
с. Могила	543	53	9,8	501	66	13,2	427	85	19,9
с. Овчи кладенец	1 168	9	0,8	1 020	22	2,2	517	6	1,2
с. Окоп	808	61	7,5	806	46	5,7	675	61	9,0
с. Победа	935	0	0	831	6	0,7	540	12	2,2
с. Робово	176	0	0	162	3	1,9	134	68	50,7
с. Роза	1 643	0	0	1 533	0	0	1 217	0	0
с. Савино	333	5	1,5	274	21	7,7	153	4	2,6
с. Симеоново	440	0	0	421	44	10,5	284	4	1,4
с. Скалица	1 076	12	1,1	880	67	7,6	591	43	7,3
с. Сламино	292	0	0	227	0	0	185	4	2,2
с. Стара река	256	6	2,3	301	0	0	290	18	6,2
с. Тенево	2 354	6	0,3	2 001	38	1,9	1 489	3	0,2

Област/община/ Населено място	1992 г.			2001 г.			2011 г.		
	Общо	Роми	%	Общо	Роми	%	Общо	Роми	%
с. Търнава	349	25	7,2	275	0	0	128	0	0
с. Хаджидимитрово	620	133	21,5	647	78	12,1	632	261	41,3
с. Ханово	986	0	0	869	3	0,3	645	14	2,2
с. Чарган	840	31	3,7	727	26	3,6	555	9	1,6
с. Челник	520	4	0,8	457	6	1,3	311	27	8,7
Община Ямбол	91 497	2 006	2,2	82 649	3 771	4,6	68 744	4 263	6,2
гр. Ямбол	91 497	2 006	2,2	82 649	3 771	4,6	68 744	4 263	6,2

Източник: НСИ

Карта 1. Брой на ромите по населени места, 2011 г. (а); Относителен дял (%) на ромите по населени места, 2011 г. (б)

а)

б)

За да бъдат проведени успешни мерки и политики за интеграция на ромите, е необходимо да се направи прогноза на броя, относителния дял на ромското население, както и разпределението им по специфични възрастови групи до 2030 г. в област Ямбол.

При изготвянето на демографската прогноза е използван метода на повъзрастовото придвижване на населението (или методът на кохортните компоненти). Той притежава концептуално предимство, тъй като групира населението по възрастови кохорти (възрастови групи през 5 години) и се изчисляват характеристиките (коефициентите) на основните фактори за всяка група поотделно. Декомпозицията според възрастта на населението дава възможност да се оцени бъдещия демографски потенциал по специфични възрастови групи за нуждите на отделните функционални системи (до 6 г.; 7-16 г., 17-24 г., 25-64 г.; над 65 г.). Тези предимства го определят като най-подходящ при избора на метода за прогнозиране пред останалите методи (метод на екстраполация, симптоматичния анализ, регресионния анализ и др.). Той е оценен като един от най-прецизните методи за прогнозиране и най-често се използва за прогнозиране на населението до 50-годишен период, което го прави подходящ при изготвяне на демографската прогноза съобразно зададения времеви диапазон.

Технологията на прогнозиране на населението по метода на кохортните компоненти за всеки изследван период преминава през следните етапи:

1) Идентифициране на основните елементи:

- Брой на населението, разпределено по възрастови групи с интервал от 5 години;

- Оценка на нивото на преживяване на различните възрастови групи за минал (известен) период. Този коефициент е противоположен на коефициента на смъртност и представлява вероятността населението от една група (примерно от 0 до 4 години) да преживеят до следващата възрастова група, като се отчитат промените в естественото нарастване/намаление на населението;

- Изчисляване на броя на жените във фертилна възраст;
- Определяне на коефициентите на плодовитост. С тази стъпка се цели да се определи през прогнозирания период броят на лицата в първата възрастова група (от 0 до 4 години). Коефициентът се изчислява като съотношение на броя на родените и броя на жените във фертилна възраст на 1000 д.

2) Проектиране на броя на населението за всички възрастови групи освен за първата група.

3) Изчисляване на броя на родените в първата възрастова група от 0-4 г. на базата на коефициента на плодовитост и броя на жените във фертилна възраст.

4) Коририране на броя на родените във възрастовата група от 0-4 години със съответната вероятност за доживяване.

5) Окончателно сумарно проектиране на населението и по възрастови групи на населението на област Ямбол, както и на българската и ромската етническа общност въз основа на резултатите от точки 2, 3 и 4.

Като изходни данни са взети възрастовата структура на населението по етническа принадлежност за последните две преброявания през 2001 и 2011 г., както и данни от текущата демографска статистика за естественото (раждаемост, смъртност, естествен прираст) и механичното (заселени, изселени, механичен прираст) движение и тенденциите в тяхното изменение за последните 15 години. При разработването на демографската прогноза са заложили както общите нива на раждаемостта, смъртността и естествения прираст, броя на жените във фертилна възраст, съответно повъзростовия коефициент на плодовитост, така и различни нива на емиграционна подвижност. При различните варианти на прогнозата са заложили различни числови варианти на очаквано бъдещо развитие на естествения и механичния прираст, както общо за населението, така и за отделните етнически общности. Те са с хипотетичен характер и се отчитат сегашната динамика на раждаемостта, смъртността, броя на жените във фертилна възраст и коефициента на плодовитост, заселванията и изселванията. Вероятността за умирање, вероятността за доживяване до следващата година са взети от разработените таблици за смъртност от Националния статистически институт.

Предлага се 3-вариантна времева (през 2020-2030 г., в интервали през 5 години) прогноза на населението (брой, възрастова структура, прогнозен брой на специфичните възрастови контингенти от населението (до 6 г.; 7-16 г., 17-24 г., 25- 64 г.; над 65 г.), както и по стандартни възрастови групи (през 5 години възрастов интервал). При разработването на отделните варианти на демографската прогноза се отчитат както досегашните тенденции в демографското развитие, така и очакваното въздействие на различни по своя характер фактори. В този смисъл

са и различията в числовите стойности на отделните варианти на демографска прогноза за общия брой на населението на ромите. Разработените сценарии на демографската прогноза са:

Първи сценарий (при хипотеза на конвергентност). Този вариант се възприема като реалистичен и се възприема, че стойностите на раждаемостта и коефициента на плодовитост ще запазят досегашните стойности, като се отчита съхраняване на патриархалните традиции на бита и свързаните с тях ценности на ромското семейство, традиционно брачно поведение, запазване на средната възраст за раждане на първо дете, висок процент на многодетност, запазване на досегашната образователна структура на ромите и т.н.

Втори сценарий (относително ускоряване), оптимистичен. Този сценарий е най-малко вероятен, като при него се очаква повишаване на равнищата на раждаемост и коефициента на плодовитост.

Трети сценарий (относително забавяне), песимистичен. При този вариант развитието на населението е прогнозирано при хипотези за неблагоприятни социално-икономически процеси в страната. При този сценарий на прогнозата се отчита намаляване на стойностите на раждаемостта и коефициента на плодовитост. При ромите се отчита намаляване на нежеланата бременност и раждания, ранните бракове, плодовитостта, свиване на активния фертилен период при жените, промени в идеалите на ромите за по-голям брой на децата в семейството, промяна в многодетния модел в семейството, засилване на процесите на планиране на децата в семейството, засилване на процесите на интеграция, разчупване на гражданския брак и преминаване към семейно съжителство без граждански брак, повишаване на брачната възраст, преодоляване на изолацията и подчинената роля на жената в рамките на традиционните домакинства, промени в културните стереотипи, трайно изместване на ражданията към по-високите възрасти и т.н.

Според разработените сценарии са определени следните количествени индикатори за естествено възпроизводство на прогнозата:

При разработването на отделните варианти на демографската прогноза са възприети следните стойности на отделни компоненти:

➤ **Обща раждаемост:**

Реалистичен вариант:

- Българи – 7,5-8 ‰
- Роми – 20-21 ‰
- Общо население – 9,5-10 ‰

Оптимистичен вариант:

- Българи – 11-12 ‰
- Роми – 22-23 ‰
- Общо население – 12-13 ‰

Песимистичен вариант:

- Българи – 6,5-7 ‰
- Роми – 14-16 ‰
- Общо население – 7,5-8 ‰

➤ **Коефициент на плодовитост:**

Реалистичен вариант:

- Българи – 35 ‰
- Роми – 80 ‰
- Общо население – 40 ‰

Оптимистичен вариант:

- Българи – 55 ‰
- Роми – 90 ‰
- Общо население – 53 ‰

Песимистичен вариант:

- Българи – 30 ‰
- Роми – 60 ‰
- Общо население – 35 ‰

➤ **Обща смъртност:** предполага се, че нивото на смъртността няма да бележи значителни промени през следващите години и ще се задържи на нива, характерни за последното десетилетие.

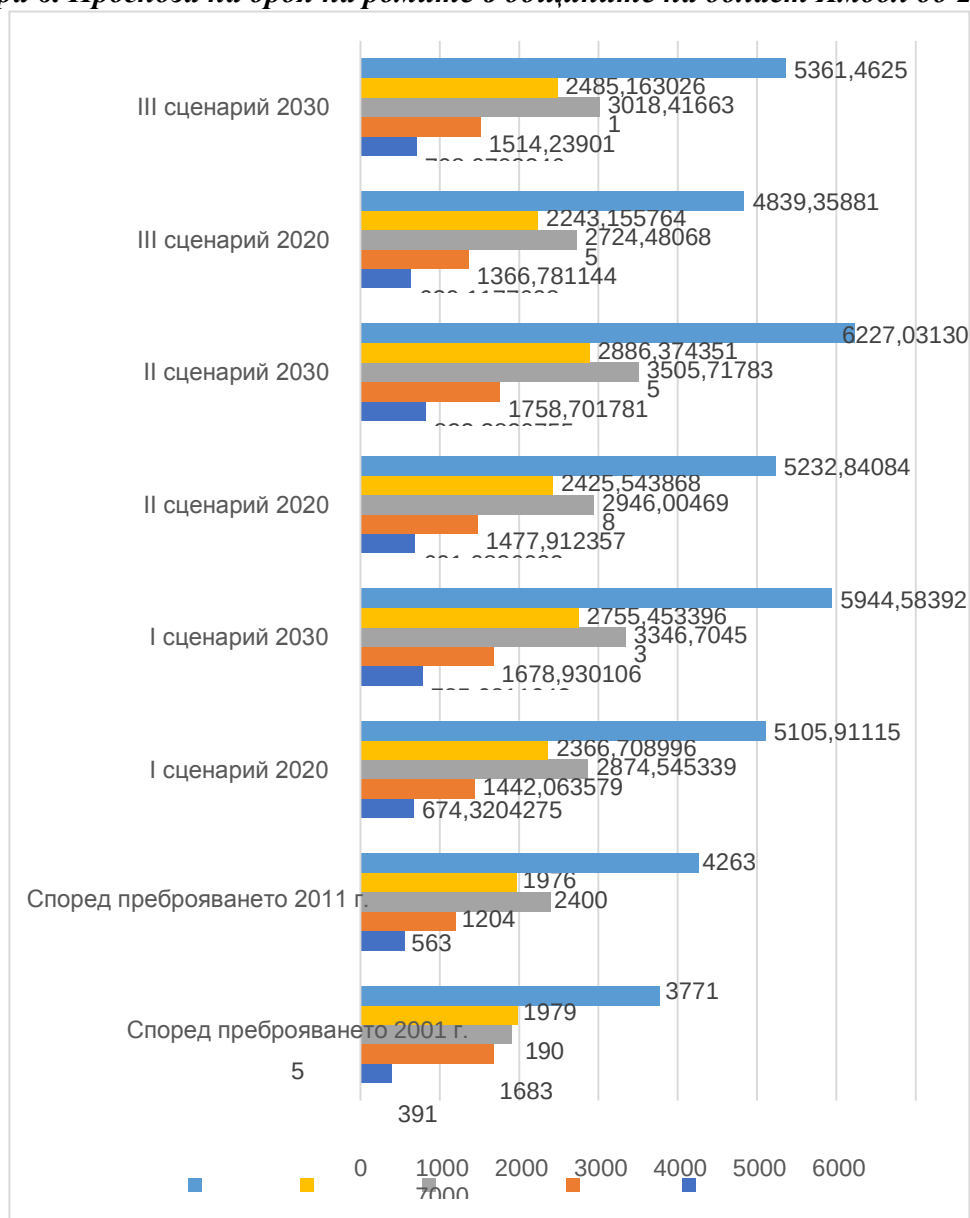
➤ **Средна продължителност на живота:** запазване на стойностите ѝ и при трите варианта на 74,7 години (в т.ч. 71,1 за мъжете и 78,28 за жените).

Резултати от прогнозата:

Намаляването на броя на населението в област Ямбол се очаква да бъде една от основните характеристики на бъдещото ѝ демографско развитие. При ромското население се очертава противоположна тенденция. Интензивността на тези промени е представена в конкретните варианти на прогнозата, които показват различни тенденции в динамиката на броя на ромското население и обстоятелствата, при които може да протече това развитие. Броят на ромите в област Ямбол се очаква да нараства между 134 и 205 души средногодишно в зависимост от възприетия сценарий.

Според различните прогнозни сценарии, броят на ромското население в област Ямбол до 2030 г. ще продължава да нараства. Прогнозните разчети показват, че неговият брой ще достигне между 13 087 д. и 15 200 д. (Фигура 6.).

Фигура 6. Прогноза на броя на ромите в общините на област Ямбол до 2030 г.

По населени места прогнозата според различните ѝ варианти е представена в таблица 11 и на карти 2 и 3.

Таблица 11. Брой и относителен дял на ромите по населени места в област Ямбол до 2030 г.

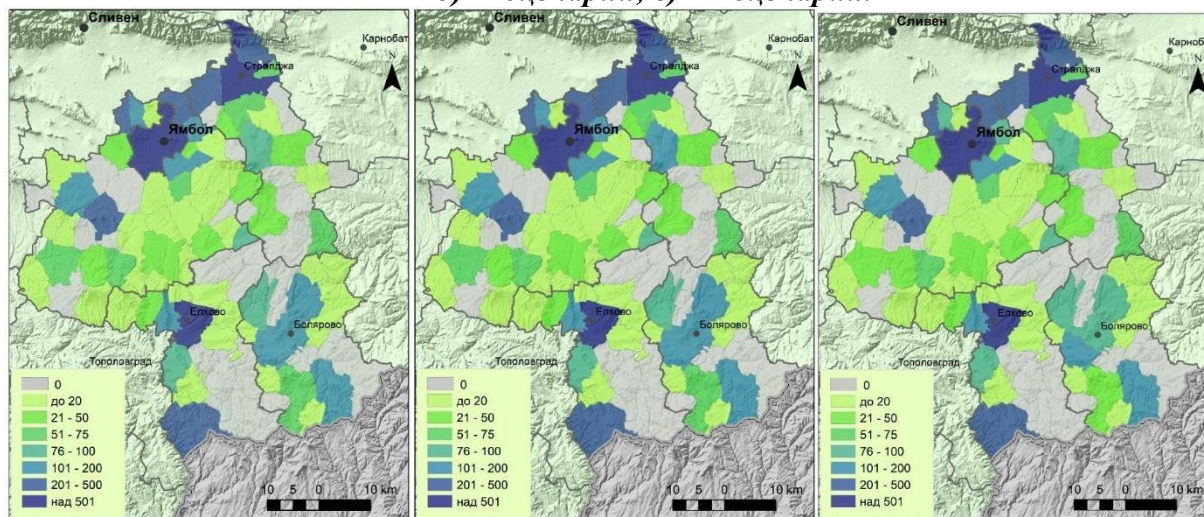
Област/община/ Населено място	I сценарий				II сценарий				III сценарий			
	2020 г.		2030 г.		2020 г.		2030 г.		2020 г.		2030 г.	
	Брой	%	Брой	%	Брой	%	Брой	%	Брой	%	Брой	%
Община Болярово	674	19,5	785	30,3	691	20,0	822	30,2	639	18,5	708	28,6
гр. Болярово	104	9,7	121	12,7	107	9,9	127	12,7	99	9,2	109	12,0
с. Воден	117	36,2	137	61,1	120	37,1	143	60,5	111	34,3	123	57,5
с. Вълчи извор	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
с. Голямо Крушево	14	7,3	17	24,4	15	7,5	18	25,5	14	7,0	15	23,6
с. Горска поляна	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
с. Денница	14	26,1	17	43,7	15	26,8	18	44,5	14	24,8	15	41,6
с. Дъбово	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
с. Златиница	11	34,8	13	49,6	11	35,6	13	49,0	10	33,0	11	46,5
с. Иглика	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
с. Камен връх	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
с. Крайново	16	57,7	18	78,8	16	59,1	19	78,3	15	54,7	16	74,7
с. Малко Шарково	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
с. Мамарчево	126	39,5	146	62,5	129	40,5	153	62,6	119	37,5	132	59,1
с. Оман	8	14,2	10	36,7	9	14,6	10	38,2	8	13,5	9	35,4
с. Попово	80	30,9	93	39,6	82	31,6	98	38,7	76	29,3	84	37,0
с. Ружица	11	14,0	13	31,9	11	14,3	13	32,4	10	13,3	11	30,4
с. Ситово	19	22,0	22	49,3	20	22,6	23	48,5	18	20,9	20	46,6
с. Ст. Караджово	103	25,2	120	36,5	106	25,8	126	36,3	98	23,9	108	34,5
с. Странджа	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0	0
с. Шарково	50	37,5	59	50,9	52	38,5	61	50,1	48	35,6	53	48,0
Община Елхово	1 442	10,4	1 679	14,3	1 478	10,7	1 759	14,3	1 367	9,9	1 514	13,5
с. Борисово	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
с. Бояново	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
с. Вълча поляна	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
с. Голям Дервент	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
с. Гранитово	80	15,0	93	24,3	82	15,4	98	24,0	76	14,2	84	22,9
с. Добрич	5	6	6	12,0	5	6,0	6	11,8	5	5,5	5	11,4
гр. Елхово	933	10,2	1 086	13,6	956	10,5	1 138	13,5	884	9,7	980	12,9
с. Жребино	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
с. Изгрев	110	21,2	128	25,0	113	21,8	134	28,6	104	20,1	116	23,4
с. Кирилово	7	3	8	4,3	7	2,6	9	4	7	2,4	8	4,1
с. Лалково	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
с. Лесово	230	44,5	268	62,2	236	45,6	280	62,1	218	42,2	241	58,5
с. Малко Кирилово	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
с. Маломирово	14	4,3	17	4,7	15	4,4	18	4,6	14	4,1	15	4,3
с. Малък манастир	10	2,4	11	4,2	10	2,5	12	4,3	9	2,3	10	4,0

Област/община/ Населено място	I сценарий				II сценарий				III сценарий			
	2020 г.		2030 г.		2020 г.		2030 г.		2020 г.		2030 г.	
	Брой	%	Брой	%	Брой	%	Брой	%	Брой	%	Брой	%
с. Мелница	17	7,2	20	9,5	17	7,4	20	9,5	16	6,8	18	9,0
с. Пчела	31	7,8	36	9,6	32	8,0	38	9,5	30	7,4	33	9,0
с. Раздел	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
с. Славейково	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
с. Стройно	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
с. Трънково	5	3	6	4,1	5	3,1	6	4,1	5	2,9	5	3,9
с. Чернозем	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Община Стралджа	2 875	24,6	3 347	31,9	2 946	25,5	3 506	31,6	2 724	23,3	3 018	29,9
с. Александрово	68	50,6	79	71,3	70	51,8	83	70,1	65	47,9	72	67,0
с. Атолово	63	36,1	74	58,2	65	37,0	77	57,4	60	34,2	67	54,6
с. Богорово	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
с. Воденичане	66	16,9	77	35,1	68	17,4	80	35,5	62	16,1	69	33,3
с. Войника	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
с. Джинот	22	7,2	25	20,6	22	7,4	26	21,0	20	6,8	23	19,7
с. Зимница	448	27,2	522	32,1	459	27,9	546	31,7	425	25,8	470	29,9
с. Иречеково	99	29,2	116	46,6	102	29,9	121	47,4	94	27,6	104	44,4
с. Каменец	29	7,9	33	13,1	29	8,1	35	13,1	27	7,5	30	12,4
с. Леярово	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
с. Лозенец	392	61,5	456	79,8	401	63,0	478	77,6	371	58,3	411	74,2
с. Люлин	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
с. Маленово	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
с. Недялско	29	13,1	33	24,7	29	13,4	35	25,1	27	12,4	30	23,5
с. Палаузово	17	15,0	20	36,2	17	15,3	20	36,9	16	14,2	18	34,5
с. Поляна	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
с. Правдино	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
с. Първенец	14	6,7	17	15,7	15	6,9	18	16,3	14	6,4	15	15,1
с. Саранско	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
гр. Стралджа	1 598	29,1	1 860	31,4	1 637	29,9	1 949	30,8	1 514	27,6	1 678	29,1
с. Тамарино	30	18,1	35	30,6	31	18,6	37	30,9	28	17,2	31	28,9
с. Чарда	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Община Тунджа	2 367	10,3	2 755	18,8	2 426	10,5	2 886	18,8	2 243	9,7	2 485	17,8
с. Асеново	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
с. Безмер	22	1,9	25	3,7	22	2,0	26	3,7	20	1,8	23	4
с. Болярско	0	0	0	0,0	0	0	0	0	0	0	0	0
с. Ботево	219	28,1	255	47,3	225	28,8	267	47,0	208	26,6	230	44,7
с. Бояджик	172	15,5	201	20,9	177	15,8	210	20,8	163	14,6	181	19,7
с. Веселиново	265	19,4	308	26,9	271	19,9	323	26,5	251	18,4	278	25,0
с. Видинци	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Област/община/ Населено място	I сценарий				II сценарий				III сценарий			
	2020 г.		2030 г.		2020 г.		2030 г.		2020 г.		2030 г.	
	Брой	%	Брой	%	Брой	%	Брой	%	Брой	%	Брой	%
с. Генерал Инзово	4	0,5	4	1,2	4	0,5	4	1,2	3	0,5	4	1,1
с. Генерал Тошево	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
с. Голям манастир	6	1,9	7	5,5	6	2,0	7	5,7	6	1,8	6	5,3
с. Гълъбинци	5	1,7	6	4,3	5	1,7	6	4,5	5	1,6	5	4,1
с. Дражево	101	13,3	117	24,8	103	13,6	123	24,5	95	12,6	106	23,3
с. Драма	6	11,3	7	23,1	6	11,6	7	23,4	6	10,7	6	22,0
с. Дряново	8	10,0	10	24,6	9	10,2	10	25,3	8	9,5	9	23,7
с. Завой	338	30,3	393	49,5	346	31,1	412	47,7	320	28,7	355	46,5
с. Златари	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
с. Кабиле	10	1,0	11	1,6	10	1,0	12	1,6	9	0,9	10	1,5
с. Калчево	14	2,6	17	6,7	15	2,6	18	6,8	14	2,4	15	6,4
с. Каравелово	46	19,2	53	38,0	47	19,7	56	38,8	43	18,2	48	36,3
с. Козарево	110	27,3	128	50,0	113	28,0	134	49,2	104	25,9	116	47,0
с. Коневец	6	4,0	7	7,6	6	4,1	7	7,5	6	3,8	6	7,2
с. Крумово	59	11,0	68	13,8	60	11,2	72	13,6	56	10,4	62	12,9
с. Кукорево	155	9,2	180	14,9	158	9,5	188	14,8	146	8,8	162	14,1
с. Маломир	38	6,0	45	14,9	39	6,2	47	15,3	36	5,7	40	14,3
с. Меден кладенец	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
с. Межда	8	6,1	10	9,9	9	6,3	10	9,8	8	5,8	9	9,3
с. Миладиновци	35	15,4	40	23,3	36	15,8	42	23,2	33	14,6	36	22,0
с. Могила	102	19,5	119	34,0	104	20,0	124	33,8	96	18,5	107	31,9
с. Овчи кладенец	7	2,0	8	4,4	7	2,0	9	4,6	7	1,9	8	4,2
с. Окоп	73	10,5	85	20,3	75	10,7	89	20,1	69	9,9	77	19,1
с. Победа	14	2,4	17	6,9	15	2,4	18	7,0	14	2,3	15	6,6
с. Робово	81	54,7	95	85,7	83	56,0	99	92,7	77	51,8	86	95,1
с. Роза	0	0	0	0,0	0	0	0	0	0	0	0	0
с. Савино	5	3,1	6	5,8	5	3,1	6	5,8	5	2,9	5	5,5
с. Симеоново	5	1,9	6	5,1	5	1,9	6	5,3	5	1,8	5	4,9
с. Скалица	52	10,3	60	14,8	53	10,6	63	14,9	49	9,8	54	13,9
с. Сламино	5	3,4	6	6,7	5	3,4	6	6,9	5	3,2	5	6,4
с. Стара река	22	5,3	25	13,7	22	5,4	26	13,8	20	5,0	23	13,0
с. Тенево	4	0	4	0,5	4	0,3	4	0,5	3	0,2	4	0
с. Търнава	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
с. Хаджидимитрово	313	44,3	364	65,2	320	45,4	381	63,3	296	42,0	328	60,1
с. Ханово	17	2,6	20	6,7	17	2,7	20	6,8	16	2,5	18	6,4
с. Чарган	11	1,8	13	3,8	11	1,8	13	3,8	10	1,7	11	3,6
с. Челник	32	12,2	38	28,4	33	12,6	39	28,9	31	11,6	34	27,1
Община Ямбол	5 106	7,9	5 945	9,4	5 233	8,1	6 227	9,3	4 839	7,5	5 361	8,8

Област/община/ Населено място	I сценарий				II сценарий				III сценарий			
	2020 г.		2030 г.		2020 г.		2030 г.		2020 г.		2030 г.	
	Брой	%	Брой	%	Брой	%	Брой	%	Брой	%	Брой	%
гр. Ямбол	5 106	7,9	5 945	9,4	5 233	8,1	6 227	9,3	4 839	7,5	5 361	8,8

Карта 2. Брой на ромите по населени места в област Ямбол през 2020 г. – а) I сценарий; б) II сценарий; в) III сценарий.

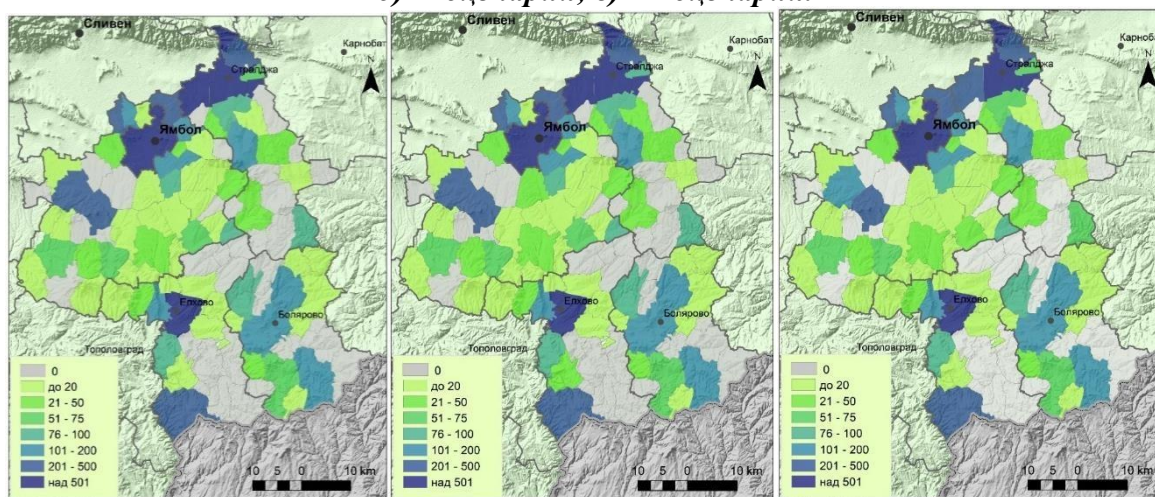

а)

б)

в)

Карта 3. Брой на ромите по населени места в област Ямбол през 2030 г. – а) I сценарий; б) II сценарий; в) III сценарий.

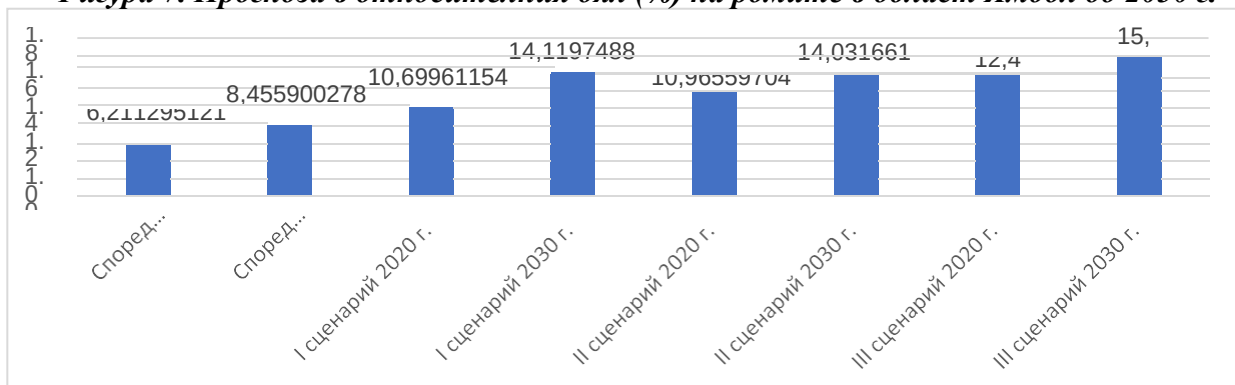
а)

б)

в)

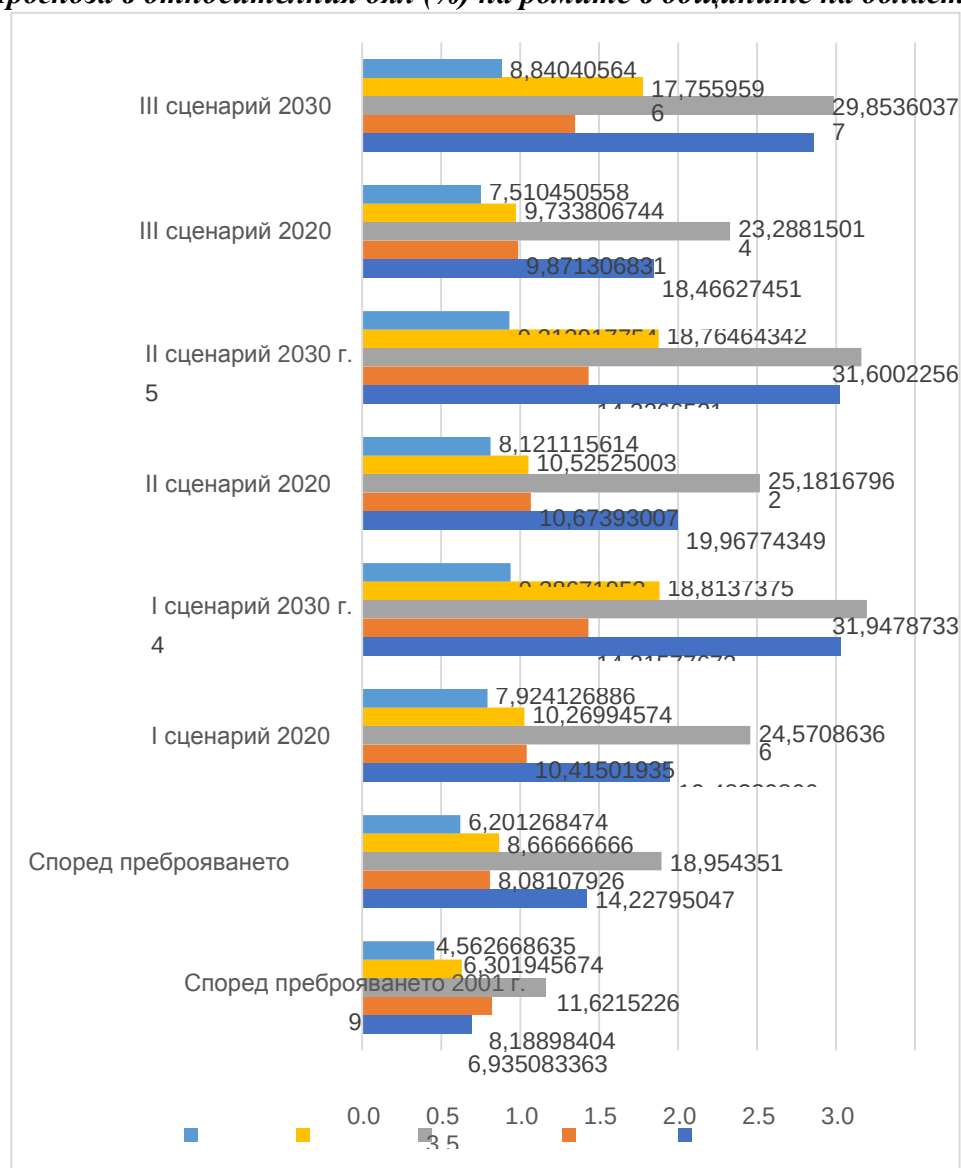
Различията в демографското развитие в миналото и в прогнозните стойности на демографските показатели при ромското и българското население водят до значителни промени в етническата структура на населението в областта. До 2030 г. относителният дял на ромите в областта се очаква да нарасне двойно в сравнение с последното преброяване и да достигне между 14% и 15,8%. Тази тенденция се наблюдава и при общините в областта, но с различни темпове – между 3 пункта при община град Ямбол и 14 пункта при община Болярово.

Фигура 7. Прогноза в относителния дял (%) на ромите в област Ямбол до 2030 г.

Източник: Собствена прогноза

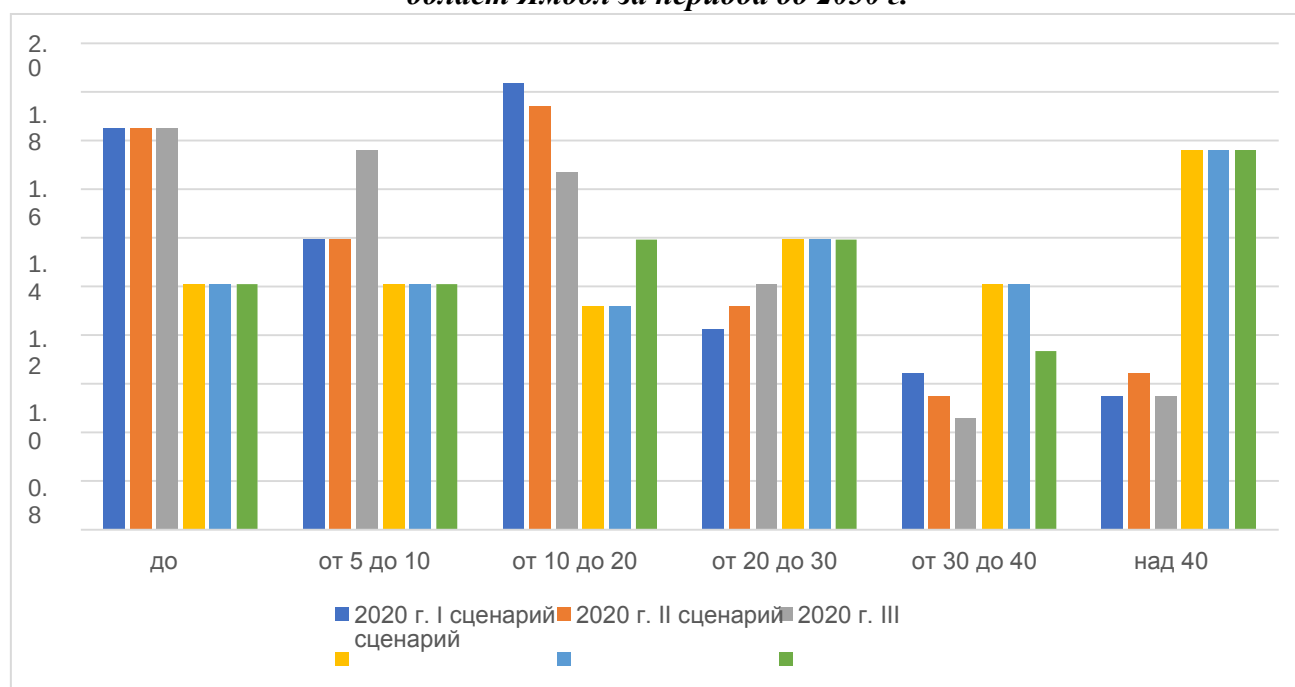
Фигура 8. Прогноза в относителния дял (%) на ромите в общините на област Ямбол до 2030 г.

Източник: Собствена прогноза

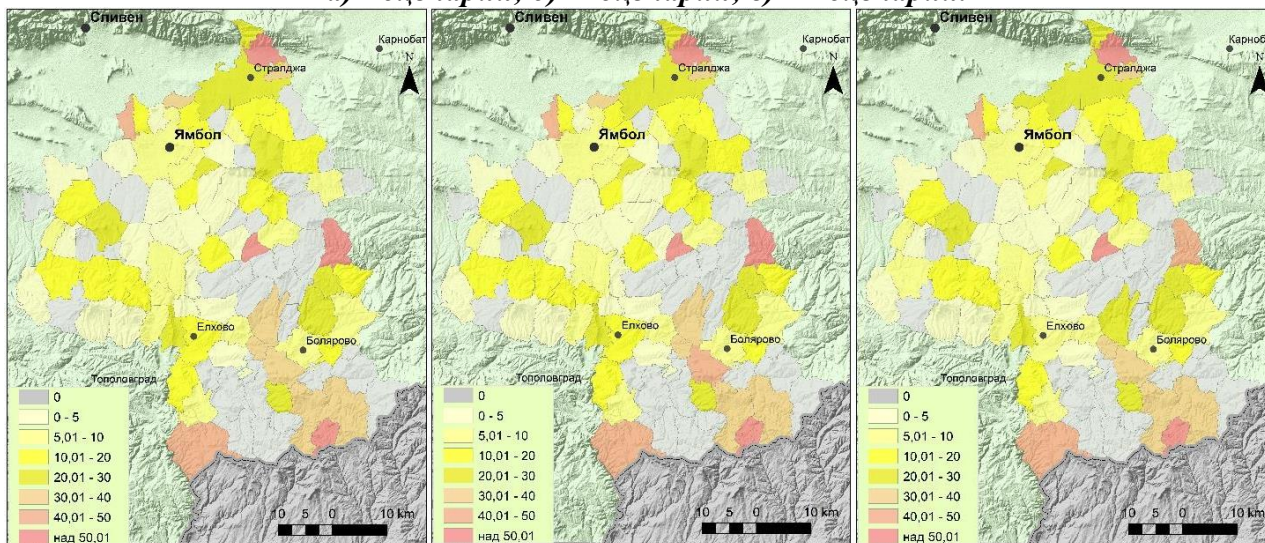
В етническата структура на населените места се наблюдават съществени изменения до 2030 г. С най-голямо намаление се отличават селищата с нисък относителен дял на населението (с до 5% и от 5 до 10% роми) – над 20 пункта. Този спад е за сметка на нарастването на селищата с висок (от 30 до 40% роми) и много висок (над 40%) относителен дял на ромско население. Те показват нарастване съответно с 8 и 12 пункта (Фигура 9). С преобладаващо ромско население през 2020 г. са съответно селата: Лозенец, Крайново, Робово и Александрово, а през 2030 г. към тях се присъединяват селата Хаджидимитрово, Мамарчево, Лесово, Воден, Атолово, Шарково, Козарево, Златиница, Завой и Ситово. Тази група селища не формират компактни ареали, но основната част от тях е концентрирана в южните пригранични територии на областта, които са най-рано обхванати от депопулационните процеси (Карта 4).

Фигура 9. Прогноза на структура на населените места с наличие на ромско население в област Ямбол за периода до 2030 г.

Източник: Собствена прогноза

**Карта 4. Относителен дял (%) на ромите по населени места в област Ямбол през 2020 г.
а) I сценарий; б) II сценарий; в) III сценарий.**

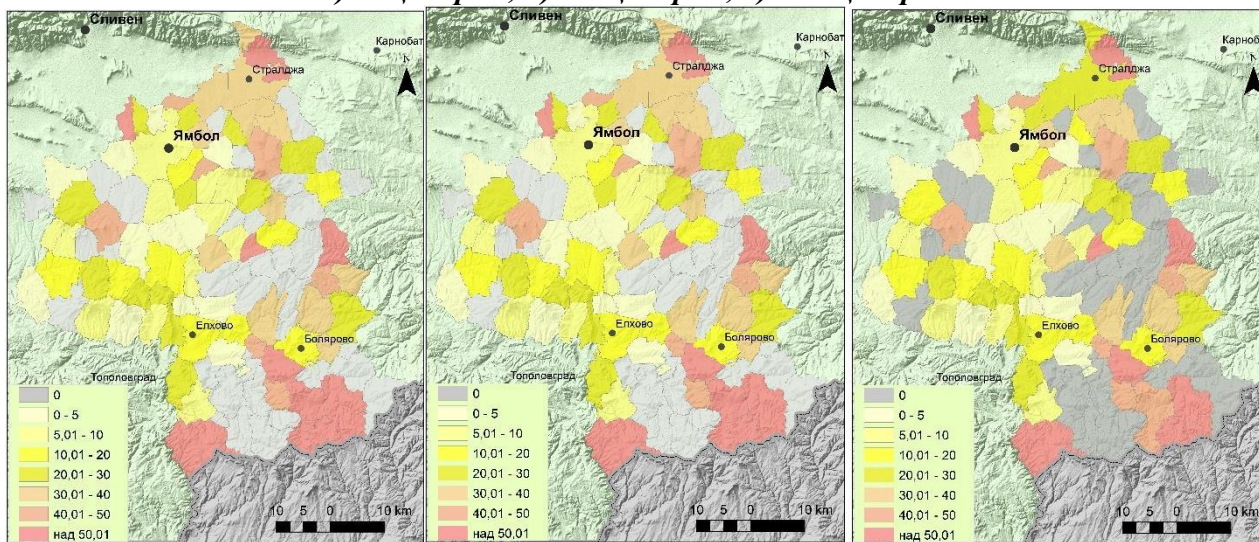

а)

б)

в)

**Карта 5. Относителен дял (%) на ромите по населени места в област Ямбол през 2030 г.
а) I сценарий; б) II сценарий; в) III сценарий.**

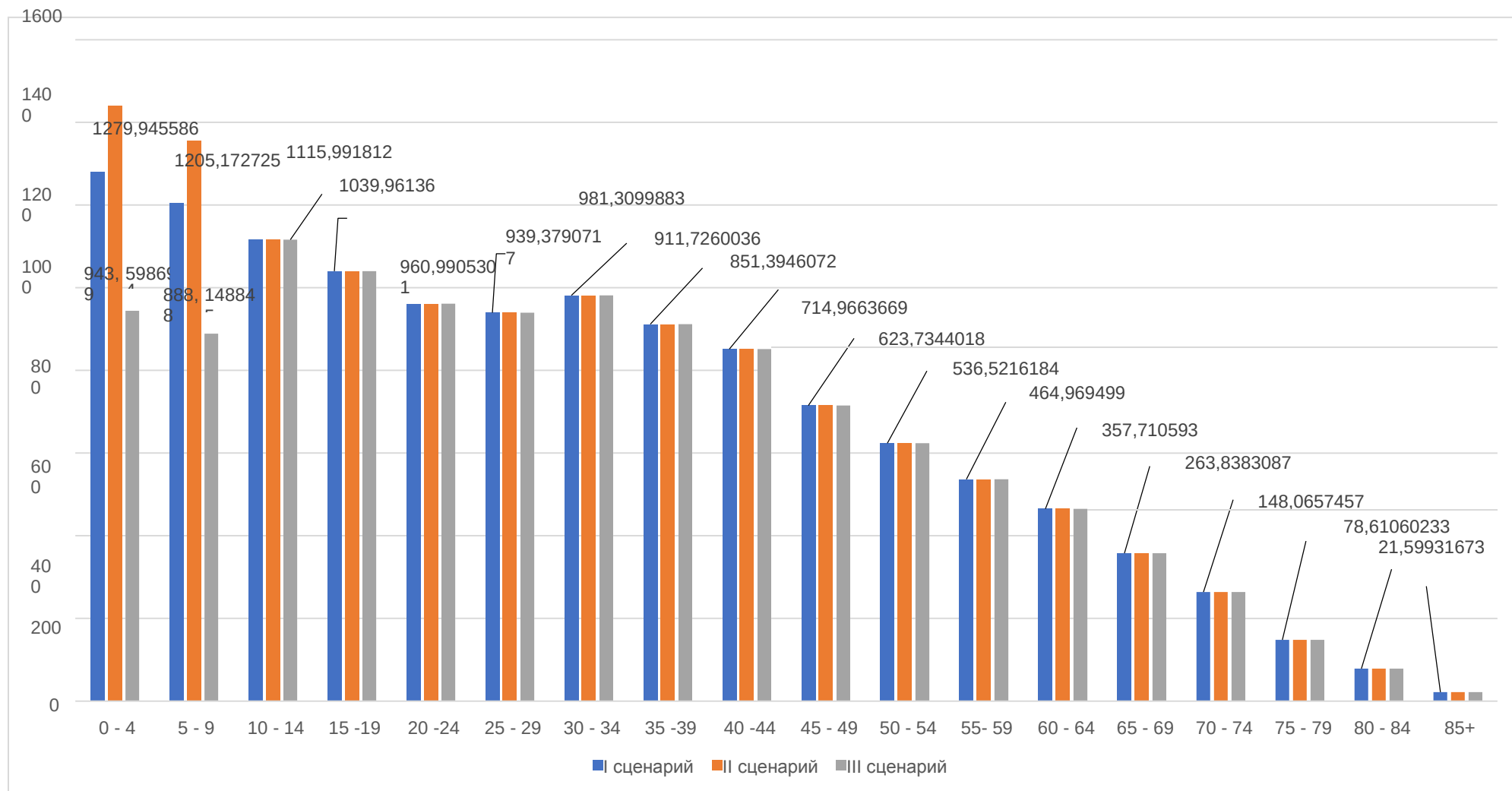
а)

б)

в)

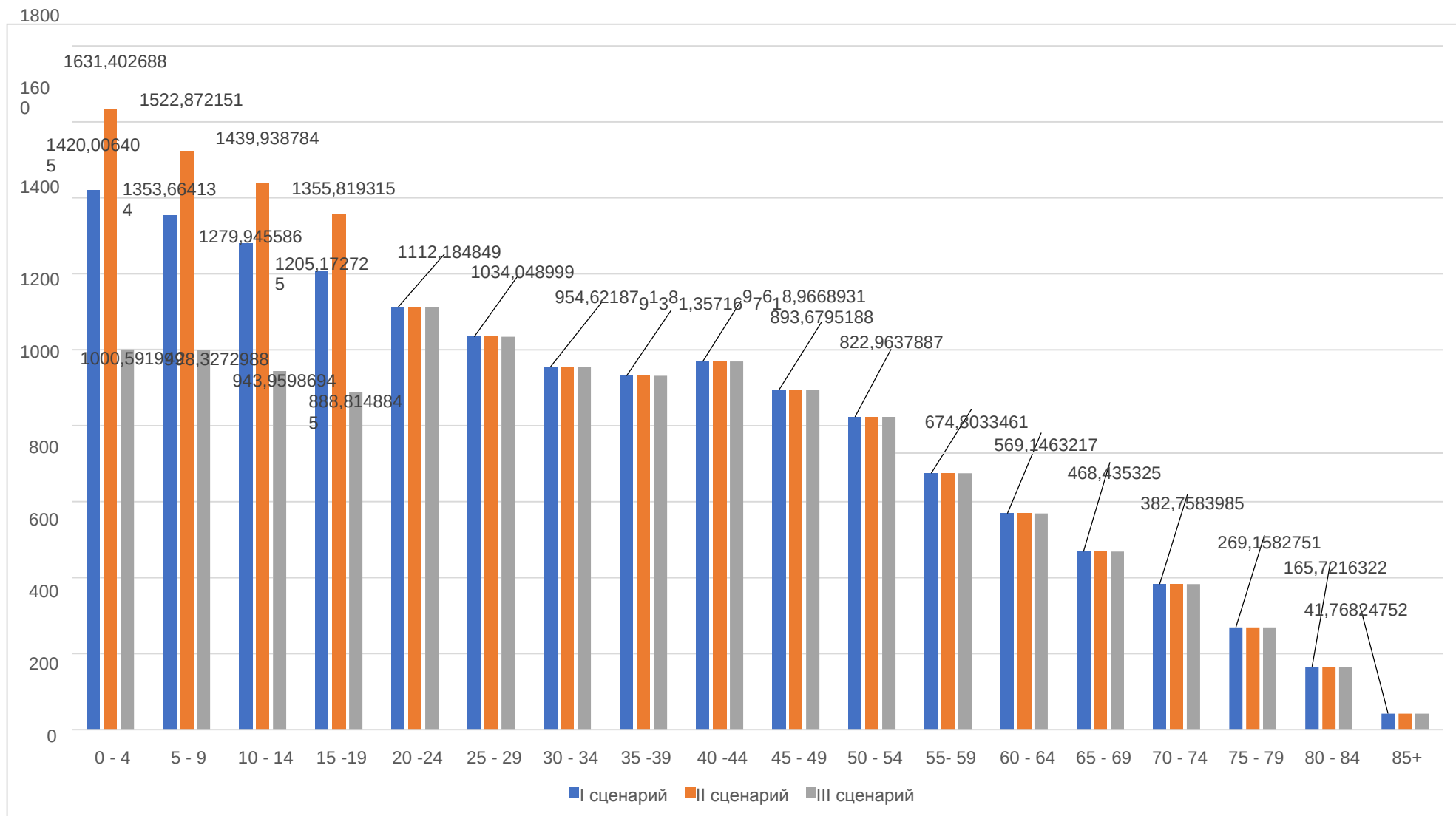
Интензитетът на демографските показатели дава отражение не само върху броя на ромското население, но и върху разпределението му в различните възрастови групи. Прогнозният брой на ромското население в отделните възрастови групи между 2020 и 2030 г. е показан на Фигура 10 и Фигура 11.

Фигура 10. Брой на ромското население в област Ямбол по възрастови групи през 2020 г.

Източник: Собствена прогноза

Фигура 11. Брой на ромското население в област Ямбол по възрастови групи през 2030 г.

Източник: Собствена прогноза

Етническият състав се очаква да се промени не само при формирането на общото население, но и спрямо отделните възрастови групи. Тази промяна не е еднаква и не се разпределя равномерно във всички възрастови групи. Най-голямо нарастване не само на броя, но и на относителния дял в етническата структура на областта, се наблюдава в най-долните възрастови групи, което се дължи на задълбочаващите се различия в стойностите на раждаемостта между българското и ромското население в страната през последните десетилетия, като се очаква те да се запазят и в следващите. Така например ако през 2020 г. 22,8% от новородените в областта са роми, то през 2030 г. този дял ще достигне 34,3%. При планиране на политиките на областно и по-ниско териториално ниво трябва да се има предвид, че през 2030 г. учениците в начална степен на образование с ромски произход ще достигнат 33 %, в основна степен на образование 30,9% и в средна степен на образование 27,5%.

Интерес представлява да се види и структурата на населението в зависимост от неговата трудоспособност. През 2020 г. под трудоспособното население съставлява 3912 д. или 31% от ромското население и 22,1% от под трудоспособното население в областта. В зависимост от възприетия сценарий и заложените стойности на коефициента на плодовитост под трудоспособното ромско население нараства между 12 и 17% до 2030 г., когато ще наброява между 2,9 хил. д. и 3,9 хил. д., като ще съставлява между 22 и 30%, и ще формира около 34% от под трудоспособното население на областта.

През 2020 г. трудоспособното ромско население наброява между 11,8 хил. д. и 12,8 д. и съставлява между 62 и 67% според различните варианти на прогнозата. Броят на трудоспособното население нараства с 16-18% до 2030 г. и ще наброява между 13,1 хил. д. и 15,2 хил. д. Докато през 2020 г. ромското население е формирало 11-12% от трудоспособното население в областта, то през 2030 г. този дял нараства незначително на 12-13%.

През 2020 г. над трудоспособното ромско население наброява 870 д. според всички сценарии, имайки предвид сравнително краткия прогнозен период, като съставляват 7% от ромското население. До края на разглеждания период броят му нараства на 1328 д., като съставляват между 8 и 10% от ромското население и 3,1% от общото население на областта. Увеличаването на относителния дял на над трудоспособното население е резултат от увеличаването на средната продължителност на живота и от навлизането на поколенията родени пред 1985 г., при които общият коефициент на естествен прираст е надхвърлял 25 промила.

III. Визия

На база на изготвения анализ за актуалната ситуация в областта, за успешна интеграция на малцинствените групи в област Ямбол, е формулирана следната визия:

Предвид на демографската ситуация и демографските процеси в България и област Ямбол, успешната интеграция на малцинствените групи и хората от уязвимите групи, се превръща в първостепенна задача, за да може да се постигне устойчиво и балансирано развитие на областта и да се даде възможност на всички нейни граждани да водят нормален пълноценен живот и да бъдат полезни на обществото.

IV. Стратегическа цел

Създаване на жизнена среда, която да дава възможност на хората от всички групи да бъдат реална част от икономическия, социален и обществен живот на област Ямбол, като по този начин самите те да бъдат удовлетворени от своето качество на живот и да могат да дадат своя принос за бъдещето и просперитета на областта.

V. Приоритети

В настоящата стратегия на област Ямбол за интеграция на малцинствените групи, са заложили следните приоритети:

Приоритет 1. Образование;

Приоритет 2. Здравеопазване;

Приоритет 3. Жилищни условия;

Приоритет 4. Заетост;

Приоритет 5. Върховенство на закона и недискриминация;

Приоритет 6. Култура и медии.

Към всеки един приоритет са заложили набор от специфични цели и мерки за тяхното постигане.

Приоритет 1. Образование

Към Приоритет 1 е заложена една специфична цел – **Обхващане на всички ромски деца от образователната система, превенция на ранното отпадане от училище, даване на качествено образование, адекватно на нуждите на пазара на труда и спецификата на икономиката в областта.** Към специфичната цел са заложили следните мерки за изпълнение:

- Осигуряване на равен достъп до образователната система на всички деца от областта;
- Възпитаване в дух на толерантност, взаимно разбиране и приемане на децата от различните етнически групи;
- Осигуряване на качествено образование в модерна дигитална и технологизирана среда;
- Създаване на STEM класни стаи за привличане на интереса на учениците към учебния процес;
- Прилагане на иновативни образователни подходи, характерни за най-проспериращите европейски държави;
- Осъществяване на превенция на ранното отпадане от образователната система чрез набор от атрактивни извънкласни занимания при задължително посещаване на всички учебни часове по подобие на вече реализирания успешно Исландски модел в ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“, община Стралджа;
- Подпомагане на децата от всички социални прослойки и етнически малцинствени групи за преодоляване на затрудненията в училище чрез специално назначени образователни медиатори;

- Интегриране на децата от ромски произход в образователната система посредством билингвистично образование, като част от материала се обяснява на ромски език, но при задължително отлично владение на български език;
- Осигуряване на възможност за извънкласни учебни занимания на деца и родители заедно за ограмотяване на възрастните поколения;
- Създаване на специфични групи за извънкласни занимания, които да дадат възможност на ромските деца да придобият трудови навици и практически умения в сфери, които ще са им необходими при трудовата и жизнена реализация след излизане от училище;
- Осигуряване на допълнително финансиране от общинските администрации чрез стипендии за отлични ученици от малцинствен произход и подпомагане (финансово и логистично) на такива от тях, които биха искали да продължат в следваща степен на образование (висше);
- Възможност за развитие на интеркултурно образование, което повсеместно в България дава отлични резултати в районите със смесено население.

Конкретни дейности за постигане на целите:

- Създаване на условия за равен достъп до образователната система на всички деца от областта.
- Активното провеждане на кариерно ориентиране от ранен етап в училище, което дава посока и мотив за младежите да се образоват.
- Оборудване на максимален брой STEM класни стаи.
- Провеждане на курсове за обучение на служителите в бюрата по труда за придобиване на специфични умения за работа с представители на ромското население и други уязвими групи.
- Въвеждане на нови, адекватни на съвременния свят образователни технологии.
- Обучение на роми учители за работа в училищата на областта, където се обучават деца от ромски произход.
- Назначаване на образователни медиатори за подпомагане обучителния процес при децата от ромски произход.
- Професионално ориентиране и обучения за придобиване на нова или повишаване на съществуващата квалификация.
- Реализиране на конкретни извънкласни занимания в училище и групи по интереси за повишаване интереса на децата от ромски произход към образователния процес.
- Осигуряване на инструктори и обучители и включването на децата в занимания присъщи на ромската общност, като свирене на различни музикални инструменти, народни танци и пеене.
- Осигуряване на инструктори и обучители за обучение на ромските деца в практически умения, които да им дадат възможности за реализация на пазара на труда след завършване на

образованието, като фризьорство и козметика, куриерски услуги, автомонтьорство, строителство, ресторантьорство, готварство и др.

- Осигуряване на тренъори за обучение на децата по различни видове спортове, които са привлекателни за ромската общност, като футбол, бокс, волейбол, бойни спортове и др.

- Реновация на класните стаи в училищата за създаване на комфортна среда за учене на децата.

- Подобряване на цялостната инфраструктура в училищата, в които се обучават деца от ромски произход.

- Осигуряване на възможности за образователен обмен на ромските деца, както в рамките на страната, така и извън нея.

- Осигуряване на достатъчен брой екскурзии, образователни походи и зелени училища за качествено образование на ромските деца сред природата.

- Провеждане на мотивационни лекции от успешни хора в различни сфери на живота, включително и от роми с успешна кариера, които могат да се превърнат в модел на подражание за ромските деца.

- Създаване на фонд, който да подпомага активни ромски ученици за реализирането на различни проекти.

- Организиране на стажове и практики на ученици от ромски произход в реална производствена и бизнес среда.

Показатели, въз основа на които се проследява постигнатия напредък в изпълнение на заложените цели в приоритет „Образование“:

- Коефициент на икономическа активност при ромите.
- Относителен дял на ромите на 15 – 29 навършени години, незаети и неучастващи в образование и обучение от населението на същата възраст.

- Роми на възраст 15 – 64 годишна възраст по степен на образование.
- Относителен дял на рано напуснали системата на образование и обучение роми, 18 – 24 г.

- Относителен дял на ромите, участващи във формално и неформално образование, и обучение, 25 – 64 г.

- Относителен дял на ромите завършили висше образование.
- Брой реновирани класни стаи.
- Брой извънкласни занимания, в които са включени ученици от ромски произход.
- Брой тренъори, инструктори и обучители назначени за извънкласните занимания.
- Брой назначени образователни медиатори от ромски произход.
- Брой назначени учители от ромски произход.
- Брой ромски ученици включени в различни образователни обмени в страната и извън нея.

- Брой ромски ученици участвали и награждавани в ученически олимпиади и различни спортни надпревари.
- Брой ромски ученици включени в стажове и практики в реална производствена и бизнес среда.
- Заети роми по степен на образование от 15-64 г.

Приоритет 2. Здравеопазване

Към Приоритет 2 е заложена една специфична цел – **Осигуряване на общодостъпно и качествено медицинско обслужване за всички социални прослойки и етнически групи на територията на област Ямбол.** Към специфичната цел са заложени следните мерки за изпълнение:

- Подсигуряване с лекари и здравни работници на всички селища от област Ямбол;
- Модернизация на наличната и материално-техническа и леглова база на здравните заведения в областта;
- Подпомагане на хора от всички социални прослойки и етнически групи, които имат трайни увреждания и нужда от специфични медицински грижи;
- Силен акцент в превенцията на лечими заболявания, които в настоящия момент водят до трайни увреждания и смъртни случаи при определени групи от населението;
- Провеждане на задължителни регулярни часове и здравни беседи в училищата, където има концентрация на деца от ромски произход с лекари и здравни специалисти;
- Провеждане на задължителни регулярни беседи и занимания за повишаване на сексуалната култура на децата от ромски произход;
- Подсигуряване на селищата в областта със здравни медиатори и социални работници, които да подпомагат хората в уязвимите групи;
- Стимулиране на ученици от малцинствените групи да продължат своето образование в сферата на медицината и социалните науки, които впоследствие да могат да работят в областта;
- Осигуряване на регулярни профилактични прегледи за всички групи население и най-вече за жените и момичетата от подрастващите възрастови групи и в репродуктивна възраст;
- Осигуряване на следболнична помощ в санаториуми и други заведения за отпочиване на хора от уязвимите групи със здравословни проблеми;
- Подсигуряване на всички учебни заведения на територията на областта с лекари и здравни работници;
- Изграждане на центрове за деца и подрастващи с определени проблеми за специфична помощ от психолози и медиатори;
- Създаване на центрове за оказване на помощ на хора, преживявали насилие или жертва на домашно насилие.

Конкретни дейности за постигане на целите:

- Осигуряване на необходимия брой лекари и здравни работници, за да функционира нормално здравната система в областта.
- Стимулиране чрез стипендии на млади хора от областта да завършат медицина и да се върнат и работят тук.
- Оборудване с модерна апаратура на медицинските кабинети и здравните заведения.
- Организиране на информационни кампании за здравна и сексуална култура сред ромското малцинство в областта.
- Организиране и провеждане на масови профилактични прегледи за превенция на тежки, но лечими заболявания.
- Обучение на роми медици за работа в районите с компактно ромско население.
- Назначаване на здравни медиатори от ромски произход.

Показатели, въз основа на които се проследява постигнатия напредък в изпълнение на заложените цели в приоритет „Здравеопазване“:

- Обезпеченост с лекари и лекари по дентална медицина на глава от населението.
- Брой реновирани медицински кабинети и здравни заведения.
- Отпуснати средства за закупуване на нова, модерна апаратура.
- Обезпеченост на ромското население с лекари и лекари по дентална медицина на глава от населението.
- Брой проведени разяснителни кампании за здравна и сексуална култура на населението в районите с компактно ромско население.
- Брой проведени профилактични прегледи.
- Брой роми, работещи в здравните заведения на областта.
- Брой лекари и лекари по дентална медицина в учебните заведения на областта.
- Брой линейки за оказване на спешна медицинска помощ.
- Брой назначени здравни медиатори.
- Брой назначени здравни медиатори от ромски произход.
- Процент роми, здравно неосигурени.
- Брой роми с трайни нарушения на здравето.
- Брой роми с издадени ТЕЛК решения.
- Обезпеченост на районите с компактно ромско население с кабинети за първа долекарска помощ на населението и аптеки.

Приоритет 3. Жилищни условия

Към Приоритет 3 е заложена една специфична цел – **Редуциране на незаконните жилищни постройки на малцинствените групи на територията на област Ямбол и осигуряване на минимални стандарти за качествена жизнена среда на всички жители на областта.** Към специфичната цел са заложени следните мерки за изпълнение:

- Изготвяне на жилищна карта, в която да бъдат описани, картографирани и каталогизирани всички незаконни жилищни постройки на територията на областта;
- Постепенно премахване на всички незаконни жилищни постройки в област Ямбол;
- Настаняване първоначално във временни общински жилища на хората от премахнатите незаконни жилищни постройки;
- Чрез възможностите от европейските структурни фондове да се изградят общински жилища с нормални жилищни условия за хората от малцинствените и уязвимите групи, които са със сериозни материални затруднения;
- Ускорено подобряване на инфраструктурата и жизнената среда в кварталите с компактно ромско население;
- Изготвяне на кадастрални планове и регистри на териториите с компактно ромско население;
- Подобряване на образователната, културна и социална инфраструктура в територии с компактно ромско население;
- Картографиране и изготвяне на подробни регистри за броя, териториалното разположение и жилищните условия на всички постройки в кварталите с компактно ромско население.

Конкретни дейности за постигане на целите:

- Изработване на кадастрални карти и регистри за всички селища на територията на област Ямбол.
- Изработване на кадастрални карти и регистри, отделно за районите с компактно ромско население на територията на област Ямбол.
- Изработване на план за реновация на уличната инфраструктура в районите с компактно ромско население.
- Реновиране на ВиК и електроснабдителната мрежи в районите с компактно ромско население в област Ямбол.
- Оптимизиране на обслужването с градски и междуградски транспорт за районите с ромско население.
- Рехабилитация на пътната мрежа до районите с ромско население.
- Изграждане на общински жилища за крайно нуждаещите се жители на област Ямбол.

Показатели, въз основа на които се проследява постигнатия напредък в изпълнение на заложените цели в приоритет „Жилищни условия“:

- Процент от пътната мрежа, която е рехабилитирана.
- Брой новоизградени общински жилища за крайно нуждаещи се жители на област Ямбол.
- Брой изработени кадастрални карти и регистри.

- Брой премахнати незаконни постройки в районите с компактно ромско население.
- Брой новоизградени детски площадки в районите с компактно ромско население.
- Честота на автобусите по градските и междуградски линии до районите заселени с ромско население.
- Процент от ромските жилища с нормален достъп до ВиК и електроснабдителната мрежа.
- Брой проекти за озеленяване и облагородяване на кварталите с ромско население.
- Процент жилища в кварталите с компактно ромско население с липса на вътрешна тоалетна и баня.
- Процент жилища в кварталите с компактно ромско население с липса на течаща вода в жилищата.
- Среден брой жители на едно жилище на кварталите с компактно ромско население и съответно жилищна обезпеченост в квадратни метри на един ромски жител.
- Среден брой жилищни стаи на един ромски жител.
- Брой контейнери за разделно събиране на боклука в кварталите с компактно ромско население.

Приоритет 4. Заетост

Към Приоритет 4 е заложена една специфична цел – **Равен достъп и подобряване на реализацията на ромите и останалите уязвими групи със специален акцент върху недискриминиращия достъп до пазара на труда и повишаване на дела на заетите сред тях чрез създаване на качествени и устойчиви работни места с достойно заплащане, благоприятни условия на труд и възможности за кариерно развитие, намаляване на социалните неравенства и активно приобщаване на уязвимите етнически групи.** Към специфичната цел са заложени следните мерки за изпълнение:

- Създаване на устойчива заетост на ромите и други уязвими групи в активна трудова възраст, достойни работни места и условия на труд.
- Преодоляване на пречките и създаване на равни възможности за започване на работа на ромите и други уязвими групи. Отстраняване на преградите пред активното търсене на работа, породени от бедност, влошено здравословно състояние и лоши битови условия.
- Преодоляване на бедността във всичките ѝ форми при ромите и други уязвими групи чрез създаване на дългосрочни работни места, намаляване на безработицата и осигуряване на стабилен доход.
- Въвеждане на превантивни мерки, насочени към предотвратяване на безработицата при ромите и други уязвими групи в неравностойно положение с- акцент върху работата с деца от семейства, където родителите са дългосрочно безработни с цел преодоляване на репродуктивната бедност между поколенията.
- Подпомагане и приобщаването на обезкуражени и дългосрочно безработни лица от ромската общност, с фокус върху най-уязвимите възрастови групи (18-24 г. и 55+) включително

повишаване на участието на жени на пазара на труда, на основата на анализ на ефектите на използваните понастоящем инструменти върху такива целеви групи.

- Повишаване на образователното равнище, квалификацията, както и усвояване на нови специфични и ключови умения от ромите, позволяващи бърза и успешна адаптация на заетите към трансформиращите се работни места съобразени със спецификата на местната икономика с цел интеграция на пазара на труда, превенция на продължителната безработица, социално изключване и бедност.

- Създаване на възможности за включване на роми в програмите за заетост и подобряване на квалификацията с цел увеличаване на тяхната пригодност за заетост.

- Повишаване на мотивацията за посещаване на курсове за преквалификация и осигуряване на достъп до тях, имайки предвид, че жителите на селските селища изпитват трудности при достъпа да посещават подобни курсове.

- Насърчаване на активното сътрудничество между бюро по труда, работодатели, неправителствени организации в подкрепа на трудовата реализация на ромите и с цел подпомагане отстраняване на общите бариери пред интеграцията на ромите на пазара на труда.

- Насърчаване на предприемачеството, стартиране и управление на собствен бизнес. Осигуряване на достъп на ромите до различни инструменти и инициативи за самостоятелна заетост и повишаване на предприемаческата им култура.

- Въвеждане на правни и икономически механизми за стимулиране на работодателите да наемат на работа роми, включително чрез прилагане на механизмите за корпоративна социална отговорност, субсидирана заетост и др.

- Развитие и усъвършенстване на мрежата от трудови медиатори от социално изключените квартали, които да осъществяват връзката между ромите, бюро по труда, местните власти и представителите на бизнеса.

- Задълбочаване на социалния и гражданския диалог между държавната администрация и ромската общност чрез назначаване на млади ромски експерти в нейните структури.

- Осигуряване на ефективни начини за информиране на етническите уязвими общности за проекти, програми, и други възможности.

- В селата, където на практика липсва всякаква възможност за заетост да се планират дългосрочни програми за заетост с разкриване на защитени работни места.

- Стимулиране на трудовата мобилност сред ромите в област Ямбол за достъп до сезонни работни места и работни места в значими инфраструктурни проекти.

- Осигуряване на подкрепа чрез предоставянето на експертни консултантски услуги въз основа на индивидуалните нужди и възможности за търсещите работа роми и други уязвими групи в неравностойно положение по отношение на тяхната заетост, оценка на техния потенциал, способности и умения.

Конкретни дейности за постигане на целите:

- Създаване на временна заетост, свързана с почистване и поддържане на ромските квартали.
- Обучения по стартиране и управление на собствен бизнес. Осигуряване на подкрепа на ромите за започване на собствен семеен бизнес.
- Провеждане на курсове за обучение на служителите в бюрата по труда за придобиване на специфични умения за работа с представители на ромското население и други уязвими групи.
- Организиране на срещи, семинари, дискусии, кръгли маси, кампании.
- Разработване и създаване на платени стажантски програми за млади роми със средно и висше образование в структурите на държавната администрация.
- Назначаване на представители на ромската общност в териториалните структури на МТСП и АЗ в населени места в област Ямбол с преобладаващо ромско население.
- Професионално ориентиране и обучения за придобиване на нова или повишаване на съществуващата квалификация.
- Изпълнение на програми за заетост и осигуряване на заетост на субсидирани работни места, разкрити основно в общополезни дейности, както и дейности в областта на селското стопанство или преработката на земеделска продукция.
- Обучения и наемане на работа в АЗ представители на ромите, с цел подобряване на административните услуги, предоставяни на търсещите работа роми и техните потенциални работодатели.
- Обучение на безработни роми с цел назначаването им в бюрата по труда като посредници на трудовата борса – ромски медиатори.
- Разкриване на защитени работни места, особено в селските населени места на областта.
- Въвеждане на правни и икономически механизми за стимулиране на работодателите да наемат на работа лица от ромски произход.
- Провеждане на консултантски услуги с членовете на ромската общност с бюрата по труда и други институции.
- Подпомагане, създаване и поддържане на работни места в социални предприятия,
- Обучаване на ромски трудови медиатори и назначаване на представители на ромската общност за трудови медиатори,
- Включване на ромското население при реализацията на инфраструктурни проекти, благоустрояване, озеленяване и детски площадки;
- Създаване на Център за предоставяне на безплатни трудово – правни консултации, запознаване с Кодекса на труда и безопасни условия на труд, бизнес консултации и обмен на информация;
- Организиране на информационни кампании и неформални семинари за насърчаване на активното поведение на пазара на труда, както и на специализирани трудови борси за „срещане“ на търсенето на работна сила от страна на работодателите и предлагането на работна

сила от лицата, желаещи да започнат работа. По този начин би могло да се изгради сътрудничество на местно ниво между всички заинтересовани страни на пазара на труда (бюра по труда, работодатели, НПО, гражданско общество и др.) за повишаване на заетостта и намаляване на безработицата.

➤ Осигуряване на подкрепена заетост – инструмент, предназначен за изравняване на възможностите за започване на работа на хора в неравностойно положение на пазара на труда.

Показатели, въз основа на които се проследява постигнатия напредък в изпълнение на заложените цели в приоритет „Заетост“:

- Коефициент на икономическа активност при ромите.
- Коефициент на заетост при ромите.
- Коефициент на заетост при ромите на възраст 55-64 г.
- Коефициент на заетост при ромите на възраст 19-24 г.
- Коефициент на безработица при ромите.
- Коефициент на младежка безработица при ромите, 15-29 г.
- Коефициент на продължителна безработица при ромите (над 1 г.)
- Относителен дял на ромите на 15-29 навършени години, незаети и неучастващи в образование и обучение от населението на същата възраст.
- Роми на възраст 15-64 годишна възраст по степен на образование.
- Относителен дял на ромите, участващи във формално и неформално образование и обучение, 25-64 г.
- Заети роми по степен на образование от 15-64 г.
- Регистрирани безработни роми включени в обучение за придобиване на ключови компетентности.
- Регистрирани безработни роми, включени в обучение за професионална квалификация.
- Обезкуражени лица, 15-64 г.
- Регистрирани безработни роми, намерили работа в резултат от трудово посредничество.
- Дял на работещите роми на непълно работно време.
- Дял на работещите роми с непостоянни договори за заетост.
- Разлика в коефициента на заетост на ромите при жените и мъжете (20-64 г.).
- Разлика в заплащането между жените и мъжете при ромите.
- Безработни роми включени в програмите за заетост.
- Регистрирани безработни роми, които са получили индивидуална консултация.
- Брой назначени роми на работа след преминали курсове на обучение.
- Брой организирани информационни кампании.
- Брой срещи с официални и неформални лидери на ромската общност за търсене на тяхното съдействие при реализиране на предвидените дейности.

- Брой проведени специализирани трудови борси насочени към ромската общност и брой на започналите работа роми след тяхното провеждане.
 - Брой проведени срещи на бизнеса с представители на роми и уязвими общности за преодоляване на бариерите и предразсъдъците.
 - Брой проведени обучения по стартиране и управление на собствен бизнес.
 - Брой назначени трудови медиатори.
 - Брой представители на ромската общност, назначени в териториалните структури на МТСП и АЗ.
 - Удовлетвореност на ромите от предоставяните услуги в Бюрата по труда.
- Дирекция „Регионална служба по заетостта“ Ямбол и Дирекция „Бюро по труда“ в областта са водещи отговорни институции за изпълнение на целите в Стратегията в приоритет „Заетост“ в сътрудничество с общинските администрации, областна администрация, НПО, социално-икономически партньори.

Приоритет 5. Върховенство на закона и недискриминация

Към Приоритет 5 е заложена една специфична цел – **Съобразно законите на Република България, осигуряване на върховенство на закона и справедливост за всички жители на област Ямбол.** Към специфичната цел са заложени следните мерки за изпълнение:

- Осигуряване на равен достъп до правни услуги на всички жители на област Ямбол;
- Осигуряване на справедливост и равенство пред закона на всички жители на област Ямбол;
- Работа с младите хора от ромски произход за превенция на прояви, нарушаващи закона и обществения ред;
- Разяснителни кампании в ромската общност за последствията от действия, нарушаващи закона и криминогенни прояви;
- Подсигуряване с представители на органи на реда с кварталите с компактно ромско население за осигуряване на спазването на закона и реда от всички граждани на тези райони;
- Укрепване на междуинституционалната координация за ефективно прилагане на политиките за интеграция на ромите;
- Подобряване на механизмите за сътрудничество, диалог и консултации между публичния сектор, ромите и гражданските организации, работещи за интеграция на ромите;
- Повишаване на административния капацитет и чувствителността на служителите и управленския състав в администрацията на всички нива по отношение правата на малцинствата, въпросите на недискриминацията и общуването в мултиетническа и мултикултурна среда, повишаване на уменията им за формулиране и прилагане на политики за интеграция на ромите;
- Недопускане на двоен стандарт в прилагането на законите на държавата по отношение на ромите и всички уязвими групи;
- Оказване на помощ и съдействие на лица, обект на престъпления, с активното взаимодействие с О „ЗД“ към Д „СП“, МКБППМН, други организации и институции, работещи с тях;

- Превенция на всички дискриминационни дейности и прояви на територията на област Ямбол и осигуряване на защита от дискриминация на всички жители от областта;
- Осигуряване на пълно равенство между половете и предотвратяване на дискриминация на полова основа;
- Провеждане на информационни разяснителни кампании с антидискриминационна насоченост сред учащите от всички етнически групи.

Конкретни дейности за постигане на целите:

- Подготвяне на институционална рамка за постигане върховенство на закона и превенция случаите на дискриминация.
- Обезпечаване на районите с компактно ромско население с представители на органите на реда за осигуряване на обществения ред.
- Подпомагане достъпа до правни услуги на ромското население, което поради липса на средства или образование в момента няма достъп до такива.

Показатели, въз основа на които се проследява постигнатия напредък в изпълнение на заложените цели в приоритет „Върховенство на закона и недискриминация“:

- Процент от ромското население с осигурен достъп до правни услуги на територията на област Ямбол.
- Брой разяснителни кампании в ромската общност за последствията от действия, нарушаващи закона и криминогенни прояви.
- Относителен дял от районите с ромско население, подсилени с представители на органи на реда.
- Укрепване на междуинституционалната координация за ефективно прилагане на политиките за интеграция на ромите.
- Процент от ромското население, на което са осигурени правни услуги, при потърсена такава от тях.
- Брой курсове и мероприятия за повишаване на административния капацитет и чувствителността на служителите и управленския състав в администрацията на всички нива по отношение правата на малцинствата, въпросите на недискриминацията и общуването в мултиетническа и мултикултурна среда.
- Регистрирани брой ромски криминогенни прояви.
- Брой на малолетни от ромски произход с регистрирани случаи на кражби и други противообществени прояви.
- Брой ромски, които работят в органите на реда.

Приоритет 6. Култура и медии

Към Приоритет 6 е заложена една специфична цел – **Равен достъп до медийно пространство на хора от всички етнически групи, представяне в медиите на културата, бита и традициите на всички етнически групи в област Ямбол и стимулиране на културни прояви и дейности при ромската общност.** Към специфичната цел са заложени следните мерки за изпълнение:

- Използвайки факта, че медиите са много важен фактор за формиране на общественото мнение и нагласи, да се наложи провеждането на линия за етническа толерантност и търпимост в медиите на територията на областта;
- Получаване на равен достъп до медийно пространство на гражданите от всички етнически групи;
- Стимулиране на предавания и рубрики с ясно изразен интеркултурен характер;
- Представяне в медийното пространство на позитивния образ и традиции на ромската етническа група;
- Представяне в медийното пространство на позитивни примери за роми с успешна кариера и реализация в обществото;
- Използване на социалните мрежи и медии за налагане на нагласи в обществото за етническа толерантност и търпимост;
- Използване на социалните мрежи и медии за превенция на всякакви прояви на дискриминация на етническа, религиозна и полова основа;
- Финансово и логистично стимулиране на културни прояви на ромската общност;
- Организиране на фестивали с локален и национален мащаб на най-специфичните за ромската общност културни дейности;
- Организиране на младежки интеркултурни мероприятия и инициативи.

Конкретни дейности за постигане на целите:

- Подсигуряване на медийно пространство за представителите на ромската общност в област Ямбол.
- Регулярно отразяване в регионалните медии на културни и спортни прояви при ромската общност.
- Организиране на фестивали в различни културни сфери, представящи характера и позитивния образ на ромската общност.
- Стимулиране назначаването на роми в регионалните медии, както и в сектор „Култура“ на областната и общинските администрации.

Показатели, въз основа на които се проследява постигнатия напредък в изпълнение на заложените цели в приоритет „Култура и медии“:

- Брой предавания и рубрики в местните телевизионни канали, радиостанции и вестници и списания, отразяващи културата и спецификите на ромската общност.
- Брой НПО, чиято дейност е свързана с ромската общност в областта.
- Брой публикации в социалните мрежи и медии, свързани с културата и начина на живот на ромската общност.
- Наличие на ромски медийни канали и социални мрежи.
- Брой на младежки ромски културни прояви.
- Брой и характер на ромски културни прояви.
- Брой на младежки интеркултурни прояви в областта.
- Брой и характер на различни интеркултурни прояви в областта.
- Брой и характер на проекти, насочени към изследване и популяризиране на ромската култура в областта.
- Отпуснати целеви субсидии и финансови средства за ромски културни и медийни прояви в областта.

VI. Институционална рамка и структури, изпълнение на областната стратегия

Централно координационно звено (ЦКЗ) е секретариатът на Националния съвет за сътрудничество по етнически и интеграционни въпроси (НССЕИВ), който координира цялостния процес по областното планиране на национално ниво и мониторира изпълнението на областните стратегии и общинските планове.

Областната стратегия е функция на анализа на потребностите на конкретните общини и същевременно, там където е необходимо, отчита, координира и обединява усилията на повече от една община за решаване на общи проблеми. Основен подход следва да бъде интегрирания и териториален подход.

За да се улесни изпълнението на областната стратегия, се залагат конкретни отговорности за организация и координация на конкретните мерки и дейности, които се осъществяват от всички участници в процеса на планиране.

Структурата за координация на областно ниво е главното действащо звено за съгласуване на дейностите между общините и включените заинтересовани страни за оперативното изпълнение на областната стратегия.

Със заповед на Областния управител се създава Областен координационен съвет (ОКС), който включва основните участници в разработването на областната стратегия и общинските планове за действие, както и общинските координатори, които имат пряко отношение или са ангажирани с изпълнението на интеграционната политика в съответната община. По предложение на ОКС могат да се създават целеви екипи/комисии/временни работни групи, които при необходимост да изпълняват конкретни задачи по изпълнение на областната стратегия. ОКС съгласува своята дейност с Областния съвет за сътрудничество по етнически и интеграционни въпроси.

Тъй като общините отговарят за цялостното изпълнение на Общинските планове на действие на собствената си територия, всяка община следва да обособи подобни структури за координация на общинско ниво, съобразно с местните нужди.

Областната стратегия и Общинските планове за действие са отворени системи, те следват динамиката на промяната в развитието на различните показатели, които определят възникването на нови потребности.

За оперативното изпълнение на дейностите със заповед на Областния управител на област Ямбол се обособява Звено за мониторинг и оценка. В същата заповед се определят задълженията за координация на дейности по мониторинг и оценка на областното планиране, включени в длъжностните им характеристики.

VII. Заключение

Едно от най-важните предизвикателства, пред които е изправена България в близко бъдеще, е успешната интеграция на ромския етнос. С оглед на демографските процеси и тенденции в страната това се превръща в стратегически важен въпрос за бъдещето на страната ни. А за да се постигне това е необходимо да се промени мисленето по тази тема, да се сменят подходите и методите.

Основните пречки пред успешната ромска интеграция могат да се обобщят така:

1. **Етнопсихологията на ромите**, характерна за индийския субконтинент, но трудно вписваща се в европейската ценностна система.
2. Възприемането на ромите, като **хомогенна група** и неразбирането на тяхната **сложна социална стратификация**.
3. **Гетоизацията**, която възпроизвежда негативните модели на поведение при ромите и засилва тяхната социална отхвърленост и сегрегация.
4. **Ниското ниво на образование** и невладееенето на български език, което също задълбочава изолацията и трудното им приобщаване към обществените форми на живот.
5. Съществуващите **предразсъдъци и страхове**, както от страна на останалите етнически групи към ромите, така и от тях към всички останали.
6. Акцентирането в медиите и публичното пространство само на **негативните** аспекти от ромския живот и на отрицателните примери, свързани с тях.
7. Откровеното **нежелание** на отделни ромски групи да положат каквито и да е усилия да се интегрират в обществото и разиграването на коза със „заучената безпомощност“ и задълженост на държавата да се грижи за тях.

Област Ямбол безспорно има постижения в тази насока, чрез прилагането на успешни мерки и реализирането на важни проекти в общините Ямбол, Тунджа, Болярово и най-вече чрез най-успешният образователен модел, прилаган някъде в България – т. нар. „Исландски модел“ в община Стралджа. Въпреки това, при разработването на стратегията разкрихме и много нерешени все още проблеми с интеграцията на ромския етнос в областта, много типови грешки, които се допускат в цяла България и съответно нереализирани възможности.

Въпреки натрупаните стереотипи, предразсъдъци и отрицателни примери, съществуват реални перспективи пред ромската интеграция в България. Сред най-важните предпоставки за нея са следните: изследването и правилното разбиране същността на ромския етнос и етнопсихология, промяна на негативните обществени нагласи и от двете страни и работа директно на терен с ромите с помощта на образовани роми и роми-лидери, а не чрез директиви и програми, спускани централизирано от София.

Можем да обобщим, че за да се получи успешна интеграция на ромския етнос, трябва да се реализират следните важни стъпки:

➤ **Образование**, като път за излизане от порочния кръг на бедността и изолирането им от нормалния обществен живот. Непременно тук трябва да продължи да се налага вече успешно апробираното в отделни селища със смесено население **интеркултурно образование**. Много е важно ромите да могат да получават знания на родния си език, но също така за да не изостават от останалите деца трябва добре да владеят и официалния български език. **Конкретна мярка** в образованието е да се повиши, дори и чрез специални програми за подпомагане и стимулиране, броя на ромите висшисти и най-вече броя на **ромите учители**, което ще е позитивен пример и за самите деца да продължават образованието си. В Националната стратегия за интеграция на ромите до 2020 г. бе заложено да се намали броя на преждевременно напусналите училище до 11%. Много позитивен пример е проекта „Нов шанс за успех“ на Министерство на образованието и науката за ограмотяване на възрастни хора, съфинансиран от ЕСФ по ОП „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013 г.

Образованието е първият по важност начин за интегрирането на ромите. Съществена пречка се явява фактът, че част от ромските деца тръгват на училище без да говорят добре български език и без да имат подкрепа от семейната среда, необходима за справяне с учебния процес и усвояване на основните знания и умения. За решаването на този проблем през януари 2013 г. депутатите гласуваха децата да започват задължително предучилищно образование на 4 години. Според още една поправка в Закона за училищното и предучилищното образование, месечните помощи за деца ще се отпускат единствено, ако детето посещава предучилищни групи. Тази мярка също е насочена към обхващането на ромските деца в образователната система. Първите впечатления от прилагането ѝ сочат по-добри резултати за първокласниците от ромски произход в сравнение с тези, които не са посещавали такива групи.

Една от най-важните стъпки в тази сфера е интеркултурното образование. Много позитивен пример в това отношение е село Долни Цибър в Северозападна България. Благодарение на интеркултурното образование, то е с висок процент образовани роми, значителна част от тях завършват средно образование, а към 2011 г. 31% са завършили и висше образование. Подобен е случая и с Детска градина „Детелина“ в град Каварна, в която в подходяща обстановка се обучават 216 деца, всички от ромски произход.

➤ **Дегетоизация** – колкото и сложно да изглежда. Докато гетата представляват „държава в държавата“, докато продължава сегрегацията, ще се репродуцира моделът на бедност, неграмотност и социална изолация на ромите. **Позитивните примери** с изградените за тях жилищни блокове в Пловдив и Пазарджик (по приоритет 1 „Социална инфраструктура“

на ОПРР, на стойност 2,5 млн. лева) е само една малка крачка, но маргинализацията в гета трябва да бъде прекъсната.

➤ **Интеркултурност** – търсенето на възможности за съвместни проекти между български, ромски, а може и турски младежки и университетски организации. Младежите са най-малко обременени от наложените стереотипи и най-отворени към приемането на „другия“. Тази интеркултурност трябва да се подкрепи задължително и от медиите, които формират обществените нагласи и възприятия.

➤ **Заетост** – България е най-бързо застаряващата нация в Европа. С оглед на критично ниската раждаемост и продължаващата емиграция на млади българи много скоро на пазара на труда ще се усети остър дефицит от работна ръка. Ромите с акумулирано младо население представляват отличен трудов резерв за страната. Повишаването на заетостта е и единственият начин за преодоляване на крайната бедност при ромския етнос. В Националната стратегия за интегриране на ромите до 2020 г. бе заложено като цел номер 5 „Намаляване на броя на живеещите в бедност с 260 хиляди души“.

За успешно интегриране на ромите са необходими политическа воля, отговорност на всички институции, участващи в процеса и сериозно ангажиране на цялото гражданско общество. Процесът е трудно постижим, но не и невъзможен.